

83 ਵਾਂ

ਅੰਕ 7

1933 ਤੋਂ
ਪੀੜਕਾ

ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ | ₹ 20

35 ਵੀਂ ਬਰਸੀ
ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ

39 ਵੀਂ ਬਰਸੀ
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਪਾਬਲਾ

ਅਤੇ ਮੁਨੀਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੀ

ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬਾਨੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ
ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ
ਪੀ.ਐਚ. ਵੈਸ਼ਨਵ

www.facebook.com/groups/preetlarhi
preetlarhi@gmail.com
preetlari.wordpress.com

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇ ਅਨੂਠੇ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਸਦਕਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕੀ 4

ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਕਥਨ 22 ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੰਤਵ

ਭਾਈ ਪ੍ਰਿੰ.ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤਯ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ 2016 ਦਾ
ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਾਬਕਾ
“ਬਾਲ ਸੰਦੇਸ਼” ਦਾ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ
ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸ. ਹਿਰਦੇ ਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਕੁਲ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਧਾਈ!

ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ (5), ਮਦਨ ਵੀਰਾ (6), ਵਿਜੇ ਵਿਵੇਕ(11), ਖਾਵਰ ਰਾਜਾ(21),
ਵਰਿਆਮ ਮਸਤ(22), ਸ਼ਿਵ ਰਾਜ ਲੁਧਿਆਣਵੀ(31), ਦੇਵਨੀਤ(33), ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ
ਸੰਧੂ(37), ਅਖਤਰ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ(44)

ਕਹਾਣੀਆਂ 9 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਦਾਨ ਏ
12 ਸਜ਼ਾ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਮੀਤ ਪਨਾਗ

ਗੱਲਬਾਤ

34 ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ
43 ਵਿਆਹ!; ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਦਾਦੇ ਦੀਆਂ
44 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ
ਸਤਨਾਮ ਦਾਉੜ; ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ
ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਬਰਗਾੜੀ

ਹੁੰਗਾਰਾ 33 ਉਤਤਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ

ਪਰਗਟਜੀਤ ਸੰਧੂ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ 31 ਸੰਘਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਇਆ

ਡਾ. ਲੋਕ ਰਾਜ

ਯਾਦ 11 ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ..
27 ਨੀਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ

ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ
ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਲੇਖ 36 ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ-ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ

ਜਜ਼ਬਾਤ 20 ਰੱਬ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦੈ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ

ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ 35 ਬਾਪੂ ਦਾ ਖੂੰਡਾ

ਹਰਕੀ ਵਿਰਕ

ਸੁਖਸੀਅਤ 41 ਬਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰ: ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਧੂ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ 46 ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਸਾਹਿਤ ਖਜ਼ਾਨਾ 48 ਰਸੂਲ ਹਮਜਾਤੋਵ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਥਨ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਬਿਮਲ

ਸੁਰਧਾਂਜਲੀ 49 ਅਲਿਵਦਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਅ ਜੀ

ਸੁਬਦੀਸ਼

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ 45 ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ--ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ 50 ਰਾਜਿੰਦਰਜੀਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਜ਼ਲਾਂ ਐਸ. ਬਲਵੰਤ

ਬਾਲ ਸੁਨੇਹੜੇ 23-26

ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ -1, ਮਿੱਤਰ ਜਿਹੜੇ
ਵਿਛੜੇ ਨਾ (ਕਹਾਣੀ) ਬੁਝਾਰਤਾਂ
ਕਵਿਤਾਵਾਂ: ਮੰਮੀ, ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ
ਆਓ ਜਾਣੀਏ: (ਲਹੂ) ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਰੈਣਾ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕਾ ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ
ਸੰਚਾਲਕ ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਸਫ਼ਾ: ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਕੇ, ਅਰਬ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ
ਦੇਵੀਆਂ: Al-Lat, Al-Uzza, Manaat.

ਲੇਅ ਆਉਟ: ਸਮੀਆ ਸਿੰਘ

ਜੂਨੀਅਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ: ਇਸ਼ਿਤਾ ਸ਼ਰਮਾ

ਜਨਵਰੀ 2016

ਸਾਲ 83ਵਾਂ ਅੰਕ 1

ਮੁੱਲ 20 ਰੁ.

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ 240 ਰੁ.

ਜੀਵਨ ਸਾਥ 10,000 ਰੁ.

ਬਾਇ ਏਅਰ 1 ਸਾਲ 1,500 ਰੁ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈੱਡ ਆਫਿਸ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ(ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ)143109

• ਸਾਡਾ ਪਤਾ: Village Preet Nagar (amritsar)143109
• 98762 63725(Publisher),93161 32806 (Chief Editor),
• +91 98156-20563 (Office)
• Bank Draft: "PREETLARI" Payable at Chandigarh
• Preetlari Trust PNB (6379) 6379002100000349 IFSC
• PUNB0637900, SWIFT: PUNBINBBAHB
• ਛਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈਲ, 146 ਫੋਕਲ ਪੋਇੰਟ
• ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾਅ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।
• ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਡੀਪੀਆਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ 302 2/47-58ਬ-1277 ਮਿਤੀ 8/3/77
• ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹਿਆ: ਇਹ ਸਮੇਂ ਗੈਰਬੁੱਧੀਮਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਠੀਕ ਜਾਪੀ, ਬੁੱਧੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਦੀ ਕਿਥੇ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ। ਬਿਉਰੀਆਂ! ਸਭ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਸਮਝਿਆ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਸਹਿਜ ਜੀਵ ਵਾਂਗੀ ਵਚਰ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਨਵੀਂ ਪੋਚ। ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰੁਲ ਖੁਲ ਗਈਆਂ ਲੀਹਾਂ ਫੋਲ ਫੋਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਕੀਮਤੀ ਲੱਭ ਜਾਵੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਖੋਜ ਰਹੀ ਹੈ..

ਇਕ ਅਜੀਬ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਜਿਹੀ ਲਿਖਤ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ: ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜੋ ਨਾ, ਚੰਬੜੋ ਨਾ। ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹਲ ਲੱਭਣਗੇ, ਪੁਰਾਣੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ.. ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੈ..... ਸਹੀ, ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ... ਆਪ ਬਣਾਏ ਰੱਬਾਂ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਕੜ ਭਰੀ ਮਾਰ ਕਾਟ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ...

ਸਟੀਵ ਜੌਬਜ਼ ਜਿਹਾ ਕਮਾਲ ਇਨਸਾਨ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਬੇਵਕੂਫੀ ਤੇ ਲਾਲਚ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਹਨ..

ਸਾਡੇ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਮਹੀਨਾ ਤੀਆਂ ਯਾਨੀ ਸਾਵਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਤਿਓਹਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਗਾਇਬ ਹੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ, ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਕਰਕੇ। ਅਚਾਨਕ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਆਂ-ਸਾਵਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਪਤਾ ਲੱਗੇ: ਕਿਉਂਕਿ ਉਤੀਸਾ ਵਿਚ ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸੱਜਰੀ ਹੈ ਲੋਕ-ਚੇਤੇ ਵਿਚ! ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ “ਤਿੰਨ ਦਿਨ” ਯਾਨੀ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਰਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ! ਮੇਲਾ (“ਰੋਜੋ”-ਦਿਨ: ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਰਜੋਧਰਮ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ!) ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈਆਂ ਪੀਘਾਂ ਝੂਟਦੀਆਂ ਹਨ ਨਾਰਾਂ ਤੇ ਗੀਤ-ਨਾਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.. ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਔਰਤ ਦੀ ਜੰਮਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚੱਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਘਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਘਾਲਣਾ, ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਤੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਔਖ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਲਈ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕੁਤੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।... ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰੱਖਤੀ ਤਾਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪਰ ਤੀਆਂ-ਸਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਿਉਂ ਗਵਾਅ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਪੱਕਾ ਹੀ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਪੇਕੀ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਭਾਬੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਪਟਾਖੇ ਤਾਂ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਖਰਚਾ ਕਰਾਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਧੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਲਈ ਘਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਣਕਾਂ ਦੀ ਵਾਢੀ ਲਈ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਰਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਕੀਮਤੀ ਸੀ: ਸਾਦਾ ਖੁਰਾਕ। ਇਕ ਖੋਜ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ “ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਲਿਤ” ਜੋ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਆਏ ਹਨ ਓਹੀ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੈ ਤੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ।

ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਲੋਕ ਤੇਲ ਵਾਲੇ ਪੱਛਮੀ- ਫਟਾਫਟ ਖਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਲਿਤਾਂ (ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਰਹੇ ਪਛੜੇ ਤਬਕਿਆਂ) ਵਲੋਂ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੀ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਓਹੋ ਜਤੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ, ਦਾਣੇ, ਮਸਾਲੇ ਹੁਣ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣ ਪਾਣ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਚੰਦੂ ਭਾਨ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਿ ਯੂਪੀ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਹੀ ਲੋਕ 90 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਠਾਕੁਰ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਉਮਰਾਂ ਜੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਲੋਕ।

ਚੰਦੂ ਭਾਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਹੁਣ ਆਪ ਇਕ ਦਲਿਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਰਵਾਇਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਇਕ ਆਂਨਲਾਈਨ ਕਾਰੋਬਾਰ (ਸਟਾਰਟਅਪ) ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਹੈ “ਦਲਿਤ ਫੂਡਜ਼”। ਇਹ ਦਲਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਖੁਰਾਕ ਵੇਚਣਗੇ, ਮਿਰਚਾਂ, ਮਸਾਲੇ, ਜਵੀ ਵਗੈਰਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ 9-10 ਘੰਟੇ ਧੁੱਪੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਕਰੋੜਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਹੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ ਹੈ: ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਓਗੇ ਤਾਂ ਲੰਮਾ ਬੋਰੋਗ ਜੀਵਨ ਜੀਓਗੇ।

ਇਧਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਖੁਰਾਕਾਂ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ: ਬਾਜਰਾ, ਮੱਛਲ, ਗੁੜ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਦਿਸਦਾ!

ਰੁੱਤ ਰੋਏ ਰੁੱਤ ਹੱਸੇ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ

ਚੰਦਰਾ ਚਿੱਤ

ਉਹ ਪੇਕਿਓਂ ਤੁਰਦੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰਦੀ
ਸਹੁਰਿਓਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਬੁਕੀਂ ਰੋਂਦੀ
ਚਿੱਤ ਕਿਤੇ ਨਾ ਖਲੋਦਾ।

ਛਾਣਨੀ

ਮੁਹਬਤ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਉਹ
ਜਿਸ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਕੱਜਦੀ ਢੱਕਦੀ ਰਹੀ
ਉਹ ਛਾਣਨੀ ਸੀ।

ਜੁਗਤ

ਸਖੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ
ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਇੰਝ ਰੱਖ ਦੇ
ਜਿਵੇਂ ਦੁਪੱਟਾ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖੀਦਾ
ਦੱਸਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ।

ਮਿਲਾਪ

ਦਰਿਆ ਅਹੁਲਦਾ ਨਦੀ ਵੱਲ
ਉਹ ਵੀ ਹੁੱਥ ਕੇ ਮਿਲਦੀ
ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਉਡੀਕਦਾ।

ਦੁਰੀਆਂ

ਤੋਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗੀ ਆਂ
ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਿਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਚੋਂ
ਤੂੰ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾ।

ਵਿੱਥ

ਤੂੰ ਪਰਲਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਰਲਾ ਕੰਢਾ ਹੀ ਸਹੀ
ਪਰ ਵਿਚਾਲੇ ਭਰਵਹਿੰਦਾ ਦਰਿਆ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈ

ਖੇਡ

ਨਾ ਉਹ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕਿਆ
ਨਾ ਇਹਦੇ ਬਿਨ

ਤੱਤੇ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਖੇਡਣਾ ਵੀ ਨਾ ਆਇਆ।

ਆਵਾਜ਼

ਮੈਂ ਨਦੀ ਨਹੀਂ ਸਰਵਰ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਖੂਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ
ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਵਾਜ਼ ਮਾਰੋਗੇ
ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਮੁੜੇਗੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ।

ਲਾਇਲਾਜ

ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਕੋਈ
ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਰਫ ਸੰਜੋਗ ਦਾ
ਲੱਛਣ ਹੋਰ, ਇਲਾਜ ਹੋਰ
ਨਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ-

ਰੰਗ

ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆਂ
ਸਭ ਰੰਗ ਫਿੱਕੇ ਹੋਏ
ਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ
ਮਨ 'ਕੱਲਾ ਬਹਿ ਕੇ ਰੋਏ।

ਰੋਸਾ

ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦੀਆਂ
ਇਕ ਨਾਲ ਹੱਸਦਾ
ਦੂਜੀ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੀ।

ਤੇਅ

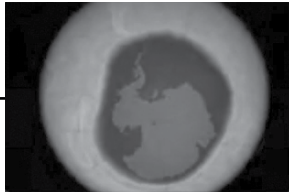
ਤੂੰ ਬਾਹਲਾ ਤੇਅ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ
ਨਦੀ ਨੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਟੋਕਿਆ
ਦਰਿਆ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ।

ਸੋਚਾਂ

ਨਦੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਦਰਿਆ ਛਿਕਰ ਕਰਦਾ
ਖੋਰੇ ਇਹ ਕੀ ਸੋਚਦੀ।

ਠੰਡ

ਉਹਦੇ ਭੱਖਦੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲੱਗ
ਮੈਂ ਤਪਦਾ ਹਿਰਦਾ ਠਾਰਦੀ।

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੀ ਓਜ਼ੋਨ ਦੀ ਪਰਤ ਦੇ ਵੱਲ-ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਸਾਨ ਦਿਸੇ: MIT ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਐਂਟਾਰਟਿਕ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਉਤਲੀ ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ, ਸਨ 2000 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਦਹਾਲੀ ਵਿਚ ਸੀ, 40 ਲੱਖ ਸਕ੍ਵੇਅਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਈ ਲੱਭੀ ਹੈ। ਆਬੋਹਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਕਲੋਰੀਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਕੂਕ

ਮੈਂ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਕੋਇਲ ਬੋਲੇ
ਉਹਦਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡੋਲੇ।

ਬੋਲੇ ਕਮਲੀ ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ
ਚਿੱਤ ਉਦਾਸਿਆ ਤੇਰੇ ਬਿਨ
ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਕੋਈ ਕਿੱਥੇ ਫੋਲੇ?

ਅੱਧੀ ਰਾਤੀ ਡੁੱਬੜੀ ਗਾਵੇ
ਨੀਂਦਰ ਮੇਰੀ ਉਡ-ਪੁੱਡ ਜਾਵੇ
ਆਪ ਤਾਂ ਚੰਦਰੀ ਲਾਉਂਦੀ ਢੋਲੇ।

ਹੂਕ ਇਹਦੀ ਮੈਨੂੰ ਖੋਹ ਜਿਹੀ ਪਾਵੇ
ਮਾੜਾ ਸੁਪਨਾ ਜਿਵੇਂ ਜਗਾਵੇ
ਮੇਰਾ ਜੀਅਤਾ ਵਿੱਸ ਪਿਆ ਘੋਲੇ।

ਕਦੀ ਇਹ ਕੂਕੇ ਰਾਤ-ਬਰਾਤੇ
ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਜਾਂ ਪਰਭਾਤੇ
ਦਰਦ ਜਗਾਵੇ ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ।

ਇਸ ਪੀੜ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਕੋਈ
ਅੱਲੇ ਜ਼ਖਮ ਨਿਸ਼ਾਂ ਨਾ ਕੋਈ
ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਕੋਈ ਕਿੱਥੋਂ ਟੋਲੇ।

ਮੈਂ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਕੋਇਲ ਬੋਲੇ
ਉਹਦਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡੋਲੇ।

ਅੱਧੀ ਰਾਤੀ ਡੁੱਬੜੀ ਗਾਵੇ
ਨੀਂਦਰ ਮੇਰੀ ਉਡ-ਪੁੱਡ ਜਾਵੇ
ਆਪ ਤਾਂ ਚੰਦਰੀ ਲਾਉਂਦੀ
ਢੋਲੇ।

(ਮੋਹਾਲੀ/ ਟੋਰਾਂਟੋ)

ਇਕਲਾਪਾ

ਮਦਨ ਵੀਰਾ

ਸਿਰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੂਕ ਰਹੀ ਹੈ
ਇਕਲਾਪੇ ਦੀ ਰਾਤ
ਜੰਗਲ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ'ਚ ਗੁੰਮ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਹਰ ਪ੍ਰਭਾਤ !

ਔਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸਤ ਗਏ ਨੇ
ਬੱਦਲਾਂ ਵਰਗੇ ਖਾਬ
ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈ
ਜਿੰਦ ਮੇਰੀ ਦੀ ਆਬ
ਦਸਤਕ-ਹੀਣੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
ਕੋਈ ਨਾ ਪਾਵੇ ਝਾਤ !

ਸੂਰਜ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਲੱਗਾ
ਨਾ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰ
ਜਿੰਦ ਨਿਦੋਸੀ ਕੈਦ ਭੁਗਤਦੀ
ਲੈ ਕੇ ਰੂਹ 'ਤੇ ਭਾਰ
ਚਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਲੇ ਪੈ ਗਈ
ਨੂੰਰੇ ਦੀ ਸੌਗਾਤ !

ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਮੇਰੇ
ਰੋਕ ਲਏ ਰਸਤੇ ਸਾਰੇ
ਤਲੀ ਜਿੱਡੇ ਮੇਰੇ ਅੰਬਰ ਉੱਤੋਂ
ਧੂਅ ਖਿਚ ਲਏ ਸਭ ਤਾਰੇ
ਤਾਰ ਤਾਰ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਕੀਤੀ
ਕੋਈ ਨਾ ਸੁਣਦਾ ਬਾਤ !

ਦਰ ਮੁਨਸਫ ਦਾ ਬਾਹਰ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ
ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ ਦਿੱਲੀ
ਹਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠੀ
ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮਾਸੀ ਬਿੱਲੀ
ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਗੁਟਕੂੰ ਜਿਹੀ ਔਕਾਤ !

2
ਹੋਈਆਂ ਬੀਤੀਆਂ ਨਾ ਛੇਤ
ਨਾ ਤੂੰ ਫੋਲ ਮਹਿਰਮਾ,

ਆ ਜਾ ਮੰਨ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ
ਬੈਠ ਕੋਲ ਮਹਿਰਮਾ !
ਲੀਕ ਮਾਰ ਤੇ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾ
ਨਿਆਣ-ਮੱਤੀਆਂ
ਵਿਸ ਘੋਲ ਨਾ ਤੂੰ,
ਸਤ ਜਾਣੇ ਫੁੱਲ-ਪੱਤੀਆਂ
ਤੋੜ ਤੱਕੜੀ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਨਾ
ਤੋਲ ਮਹਿਰਮਾ !

ਦਿਲ ਧੁਖਦਾ ਦੁਪਹਿਰੇ
ਰੂਹ ਪਈ ਕੁਰਲਾਏ
ਦਿਨੇ ਚੈਨ ਨਾ ਨਸੀਬੀਂ
ਨੀਂਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਆਏ
ਕਰ ਮਾਫ ਮੈਨੂੰ
ਬੋਲ ਤੇ ਕੁਬੋਲ ਮਹਿਰਮਾ !
ਗਿਲੇ, ਸ਼ਿਕਵੇ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ
ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੋਲ ਦੇ
ਬੋਲ ਸਹਿਦ ਭਿੰਜੇ,
ਕੰਨਾਂ ਮੇਰਿਆਂ 'ਚ ਘੋਲ ਦੇ
ਪੂੰਝ ਅਥਰੂ ਇਹ ਬਹੁਤ
ਅਨਮੋਲ ਮਹਿਰਮਾ !
ਪੱਤਾ ਪੱਤਾ ਕਿਰ ਜਾਣੀ
ਚੁੱਤ ਜੋ ਬਹਾਰ ਦੀ
ਹੁਣ ਮਹਿਕ ਦਾ ਵੀ ਭਾਰ
ਟਾਹਣੀ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੀ
ਰਾਤ ਚਾਨਣੀ ਵੀ ਕਰਦੀ
ਕਲੋਲ ਮਹਿਰਮਾ !

.....
#82, ਸ਼ਾਲੀਮਾਰ ਨਗਰ, ਜੋਧਾਮਲ ਰੋਡ,
ਗੁਜ਼ਿਆਰਪੁਰ 94176-8376999
.....

“ਟ੍ਰੰਪ ਠੀਕ ਆਖਦੈ...”

ਸ਼ਿਰੀਨ ਕੁਦੋਸੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਭਾਖਦਾ

“ਇਸਲਾਮੀ ਅਤਿ-ਕੱਟੜਤਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ..ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲ-ਖੁੱਲ੍ਹਵਾਦੀ ਹੈਨ... ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦੈ, ਪਰ ਸੁਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅਜ਼ਮਾਉਂਦੇ-ਕਰਦੇ..”

“ਜਿਹਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਿਹਾਦ” ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਟ੍ਰੰਪ ਪੱਖੀ ਹਸਤੀ ਅਮਰੀਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਿਰੀਨ ਕੁਦੋਸੀ- ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਟ੍ਰੰਪ ਵਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣੀ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ- ‘ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਖੋਫ਼’ ਅਤੇ ‘ਖੁੱਲ੍ਹਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ’ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ।

ਸੁਆਲ: ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿਚ ਹੋਏ (ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ) ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਟ੍ਰੰਪ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਦੇ ਉਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਏਗਾ?

ਜਵਾਬ: ਡੋਨਲਡ ਟ੍ਰੰਪ ਸਹੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਰਿਹੈ, ਕਿ ਇਸਲਾਮੀ ਖਾਤਕੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਈਸਿਸ ਵਰਗੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਟੋਲਿਆਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ- ਜੋ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਐ, ਉਹ ਆਵਾਸ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਉਤੇ ਕੰਟਰੋਲ, ਵਗੈਰਾ, ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਇਸੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਜਿਹਤਾ ਮਾਤੀਨ (ਕਾਤਲ) ਖਾਤਕੂ ਇਮਾਮਾਂ ਅਤੇ ਆਈਸਿਸ ਦੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ- ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਈਸਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤੈ।

ਟ੍ਰੰਪ ਸਹੀ ਆਖਦੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਕਟ-ਬਿਪਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਐਨ ਧੁਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਹ ਜੋ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ ਸਭ ਲੀਕੋ ਲੱਥੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ। ਕੋਈ ਬੰਦੂਕਾਂ ਉਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਸਾਡੀਆਂ ਨਾਗਰਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ), ਕੋਈ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਆਦਿ ਵੱਲ ਵਧ ਕੇ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਜਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੇਧ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ...

ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਸ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ, ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰੋਂ, ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਅਸਲ ਧੁਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ।

ਟ੍ਰੰਪ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ- ਇਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਇਹੋ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਕਿਓਂ ਨਾ ਹੋਵੋ?

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕ ਸੁਝਾਅ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ- ਅੰਦਰ ਵਤਨ ਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਤੀਨ

ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ। ਆਵਾਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਥੇ ਕੋਈ।

ਸੁਆਲ: ਪਰ ਟ੍ਰੰਪ ਦਾ ਸਾਬ ਕਿਓਂ ਦੇਈਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ- ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦੈ?

ਜਵਾਬ: ਮੈਂ ਡੋਨਲਡ ਟ੍ਰੰਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਕਿਓਂਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਏਗੀ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਦਿਮਾਗ ਆਪਣੇ ਆਸ ਪਾਸ ਲਿਆ ਵੀ ਖਲ੍ਹਾਰੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ- ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਕੱਢ ਵੀ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਖਰਾਪਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤੀ ਮਾਦਾ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਵਾਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ, ਉਸਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਾਤਕੂ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾਨਾ ਮਸਲਾ ਹੈ- ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬੁਨਿਆਦਪ੍ਰਸਤੀ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ।

ਉਸਨੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਮੁਸਲਮਾਨ-ਵਿਰੋਧੀ- ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਮਾਹਿਰ ਮੀਡੀਆ-ਘੁਮਾਊ ਇਨਸਾਨ ਹੈ, ਕਿਓਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਖੀਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੀਡੀਆ ਦਾ

“ਟ੍ਰੰਪ ਠੀਕ ਆਖਦੈ...”

ਸਿਰੀਨ ਕੁਦੋਸੀ

ਭਖਦਾ

ਮੰਗਲ ਤਾਰੇ ਜਿਹਾ ਮਹੌਲ ਬਣਾਅ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਰ ਫਸਲਾਂ ਖਾਣਯੋਗ: ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਲੱਭਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਉਗਾਈਆਂ ਮੂਲੀਆਂ, ਮਟਰ, ਰਾਈ ਤੇ ਟਮਾਟਰ ਖਾਣ ਲਈ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹਨ। ਨਾਸਾ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ ਸੰਖੀਏ ਸਮੇਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਭਾਰੀ ਧਾਤਾਂ ਸਨ।

ਮਤਲਬ ਹੈ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਇਸਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ- ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਤਰਕਾਰਤਾ ਜਾਂ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਦੇ ਸਾਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਕੀਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਮੀਡੀਏ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਟੀਵੀ ਉਤੇ ਸਮਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰੰਪ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦੈ, ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ “ਟ੍ਰੰਪ” ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁਝ ਅੰਦਰ ਵਾਹਵਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ, ਟ੍ਰੰਪ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵੱਲ ਵੀ ਦਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ - ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਲੱਤੇ ਵਲੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਿਹਾਦ ਦੀ ਇਕ ਤਕੜੀ ਚੁੱਕਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਇਸਲਾਮੀ ਟੋਲੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਵਾਲਿਆਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਉਤੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ਬੰਬ ਮਾਰੇ ਹੋਣ- ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਲਾਲਚ ਖੋਹ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ?

ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਕੋਈ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਲੀਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਅਣਪਿਆਰੇ ਜਾਣ

ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਟ੍ਰੰਪ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰੇਗਾ।

ਸੁਆਲ: ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ 9/11 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਇਸਲਾਮੋ-ਖੋਫ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ?

ਜਵਾਬ: ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇਸਲਾਮੋ-ਖੋਫ ਤੋਂ ਚਿਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੋ-ਖੋਫ ਖਾਂਦੇ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਨਫਰਤ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਹਤਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਿਚੋਂ।

ਇਹ ਅੱਠ ਸਾਲ ਉਸ ਨੀਤੀ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਵਾਪਸੀ-ਮਾਰ ਹੈ, ਜੋ, ਖਾਤਕੂ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਤੱਕ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੈ; ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਆਖਣ ਤੱਕ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਠ ਸਾਲ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੇਠਾਂ ਜਿਸਨੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਫੋਰਟ-ਗੁਡ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਵੀ “ਕੰਮਕਾਜੀ ਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹਿੰਸਾ” ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ- ਲੋਕ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਥੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਖੁੱਲ੍ਹ-ਪੱਖੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ। ਲੋਕ ਹਤਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣਗੇ?

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਲੋਬਲ ਲਾ ਛੱਡਣਾ ਕਿਤੇ ਸੌਖਾ ਹੈ, “ਇਸਲਾਮੋ-ਖੋਫ” ਵਰਗਾ- ਬਜਾਇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤਕ ਜਾਣ ਦੇ। ਇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਫਿਕਰਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੁਝਾਨ ਹੈ। ਇਹ

ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਜਾਂ ਇਕ-ਪਾਸਤ-ਤੁਅਸਬੀ ਹੋਣ ਦਾ ਲੋਬਲ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਓਂਕਿ ਬਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਫਰਕ ਹੈ। ਤੇ ਇਹ ਖਾਸਕਰ ਚੌਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹਵਾਦੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਵੱਖਰਪੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਰਕ ਫਰਕ ਰਾਵਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਓਧਰ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੁੱਝੇ ਹਨ “ਇਸਲਾਮੋ-ਖੋਫ ਖਾਣੇ” ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਬਜਾਇ ਜਿਹਾਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਨ ਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ। ਇਹ ਹਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਜੋਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦੇ- ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿਜਾਬ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵੱਧ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ। ਗੱਲ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵਕਾਰ ਸਮਝਣ ਦੀ।

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੈਅ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ “ਇਸਲਾਮੋ ਖੋਫ” ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ, ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਗਰਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿੰਨੀ ਸੌਖ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ, ਜਿਹੜੀ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ- ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਸਮਾਜ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਬਜਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਹ ਲਾਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਹਨ।

ਅਨੁ: ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

15-06-2016 ਟੀਓਆਈ.....

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਦਾਨ ਏ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ

ਕਹਾਣੀ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੋਦਾਮੀ ਰੱਖੀ ਕਣਕ ਵਿਚੋਂ 4.5 ਲੱਖ ਟਨ ਬੇਕਾਰ ਹੋਈ ਐਲਾਨੀ ਗਈ: ਕੋਈ 370 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ, ਇਨਸਾਨੀ ਖਪਤ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੋ ਗਈ ਲੱਭੀ (ਐਫਸੀਆਈ)। ਇਹ ਕਣਕ 76 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ... 60 ਕਿੱਲੋ ਫੀ ਜਣੇ ਸਲਾਨਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ, ਕੇਂਦਰੀ ਵੰਡਾਈ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ, ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ, ਸਫੇਦ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਫਿਕਰਾ ਲਿਖਿਆ।

ਉਹ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸੋਚਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਉਹਨੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਸਨ।

ਉਹਨੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ, ਕਾਗਜ਼ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

“ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਏ।”

ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਿਚ।

“ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ?”

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਕਲਮ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਏ”।

“ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਏਹ ਲਾਲ ਸਿਆਹੀ ਕਿਥੋਂ ਆਈ? ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਿਥੇ ਗਈ?”

“ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਡਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਰੀ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਏ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਚੁਫੇਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਵਿਚ ਵਗਣ ਵਾਲਾ ਲਹੂ ਭਰ ਗਿਆ ਏ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਐ, ਤਾਂ ਏਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਣੀ ਪਏਗੀ।”

ਕਲਮ ਦੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਹੂ ਬਣ ਕੇ ਭਰ ਗਏ, ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਅੱਥਰੂ, ਟੱਪ ਟੱਪ ਕਰਦੇ, ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਅਤੇ.....

ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ।

ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ

ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜ਼ਮਾਨਾ ਏ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵੀਹ ਈਸਵੀ ਦਾ।

ਯੁਨਾਨ ਦੇ ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੁਲਕ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਅਤੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਉਹਦੇ ਪਿਓ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ।

ਸਿਕੰਦਰ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੇ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਦੌੜ ਰਹੇ ਲਹੂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮਚਲਦਾ, ਤੂਫਾਨ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਢਲ ਗਿਆ।

ਦੁਨੀਆ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦਰ ਅਸਲ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਇਕ ਸੁਫਨਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਫਿਤਜ-ਦੁਮੇਲ ਦੇ ਇਕ ਚਮਕਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਏ। ਡੱਚੇ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ

ਪਾਈ ਇਕ ਨੌਕਰ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, “ਹਜ਼ੂਰ! ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਏ।”

“ਇਜਾਜ਼ਤ ਏ।” ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਬੜੀ ਰੋਹਬਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੀ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਸਿਕੰਦਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਏਦਾਂ ਹੀ ਮੁਲਕ ਫਤਿਹ ਕਰਦੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੀ ਬਚੇਗਾ?”

ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ, ਦੁਨੀਆ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ, ਪਿਓ ਦਾ ਸੀਨਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਦਰਬਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਫਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ, ਦੁਨੀਆ ਫਤਿਹ ਕਰਨ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਦਾਨ ਏ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ

ਕਹਾਣੀ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 21,700 ਨਕਲੀ ਪੈਕਟ— (ਕੋਈ 7600 ਲਿਟਰ)— ਪਲਾਸਟਿਕ (ਖੂਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਰਲ ਹਿੱਸਾ) ਦੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਬਠਿੰਡੇ। ਪੰਜ ਜਥੇ ਗਿਰਫ਼ਤਾਰ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਕਲੀ ਵਸਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਿਫ਼ਾਈਨ ਤੇਲ, ਸੋਯਾਬੀਨੀ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਘੋਲ ਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਾਈਫ਼ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਨੂੰ।

ਨਿਕਲਿਆ, ਤਾਂ ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਗੂੰਜ, ਉਹਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਟਾਪਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਬਣ ਗਈ, ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਤੂਫ਼ਾਨ ਵਾਂਗ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵਧਿਆ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਫ਼ਤਿਹ ਤੇ ਜਿੱਤ ਮਿਲਦੀ ਗਈ।

ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਭਾਲਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਅ ਦਿੱਤੇ।

ਇਹ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਭਿਓਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਿਰਾ ਏ। ਏਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਫ਼ਤਿਹ ਕਰਨ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਿਕੰਦਰ, ਪਰਸ਼ੀਆ ਤੇ ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਆ ਵੜਿਆ। ਈਰਾਨ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਲਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ। ਸਰਹਦ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੰਬੀ ਨੇ ਉਹਦੀ ਈਨ ਮੰਨ ਲਈ।

ਸਿਕੰਦਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਕਬਾਈਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਪੋਰਸ ਨੇ ਉਹਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੋਰਸ ਹਾਰਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਕੰਦਰ, ਅੱਧੀ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜ ਕੇ ਜਦ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ...

ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ

ਫ਼ਤਿਹ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਸੀਨਾ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਚੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਫ਼ਨਾ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਜਦ ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ

ਲਈ ਉਹਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੇਗਾ।

ਫ਼ਤਿਹ ਦੇ ਉਸ ਪਲ ਵਿਚ, ਪੌਨ ਅਕਤਾਅ ਕੇ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਨੇਜ਼ਾ ਫੜ ਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਇੱਝ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਨੇਜ਼ਾ ਉਫ਼ਾਲ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏਗਾ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨਾਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅੱਖੀ ਵੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਇਸ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੋਈ, ਇਕ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ।

ਤਦ, ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢੇ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ, ਬੋੜ੍ਹ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਅਜਿਹੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਏਦਾਂ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਬੋੜ੍ਹ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਕੋਈ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਉਹਦੀ ਲੋਅ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਤੇ ਅੱਖੀ ਵੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਦੇ ਇਕ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ।

ਮੇਰੇ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਉਹ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਢਲੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ। ਉਹ ਅਵਾਜ਼ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ —

“ਅਮਨ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏ।”

ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੂਰ ਲਹਿਰੀ ਵਾਂਗ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਖਿਲਰੇ, ਤਾਂ ਛਿਤਜ-ਦੁਮੇਲ ਤੋਂ ਛਿਤਜ-ਦੁਮੇਲ ਤੱਕ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਭਰੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਫੈਲੇ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ।

ਬੋੜ੍ਹ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪੱਸਰ ਗਈ।

ਵਕਤ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅੱਖੀ ਵੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਦੇ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ—

ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਹਦਾ ਪਾਣੀ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਪਰ ਹੜ੍ਹ ਉਤਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਦਰਿਆ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪਾਟ 'ਚ ਸਿਮਟ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਹੜ੍ਹ ਵਾਂਗ ਫੈਲੀ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸਲਤਨਤ, ਆਖਿਰ ਯੂਨਾਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਸਿਮਟ ਗਈ।

ਸਿਮਟ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਈ—

ਲਹੂ ਦੀ ਲਕੀਰ।

ਲਹੂ ਦੀ ਲਕੀਰ, ਜਿਹੜੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ, ਇਤਹਾਸ ਦਿਆਂ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਏ।

ਅਤੇ ਏਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹਦੀਆਂ ਅਮਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿੰਥ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੋਅ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਾਰੇ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹਾਂ

ਅੱਖੀ ਦੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਗ ਰਹੀ ਏ

ਮੈਂ ਅੱਖੀ ਦੇਖੀ ਕਹੀ ਏ

ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਆਖਿਐ

ਉਹ ਹਰਫ਼ ਹਰਫ਼ ਸਹੀ ਏ॥

.....
A-402, Beta-1 ਗਰੇਟਰ ਨੌਇਡਾ
9911146994
.....

ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.. ਮੋਤੀ ਸਿਤਾਰੇ ਫੁੱਲ ਵੇ

ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ

ਯਾਦ

ਪੀੜੀਆਂ ਦਰ ਪੀੜੀਆਂ, ਵਿਰਾਸਤਾਂ ਦਾ ਇਤਕਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਨਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਕਈ ਵਾਰ ਸਬੱਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਅਚਾਰ, ਮੁਰੱਬੇ ਤੇ ਚਟਨੀਆਂ ਅੰਬ ਦੀ ਬਹਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਰਿਵਾਜ ਨਾਲੋਂ ਲੋੜ ਵੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਚੱਲਦੀ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੀ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਦਾ ਪਤਨ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਪਰ. ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਛੁਟਪਟ ਤੋਂ ਹੀ ਅਚਾਰਾਂ ਲਈ ਧੋਣ, ਕੱਟਣ ਵੱਢਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ।

ਇਕ ਬਾਬਾ ਵਸਾਵਾ ਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮਿ-ਸਤਰੀ, ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਪੱਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਅੰਬ ਕੱਟਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹਰ ਸਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਬ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਲੱਕੋਂ ਲਾਹੁਣਾ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਫਾਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸੀ ਗੁਠਲੀਆਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਤੇ “ਬੂੰਡੇ” ਲਾਹੁਣੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਬੋੜੀ ਬੋੜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿਣੀ।

ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਰਮੀ ਬੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ, “ਪੁੱਤ, ਗਰਮੀ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਕਣਕਾਂ ਕੱਟਣ ਜੋਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਰਮੀ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਅੰਬ ਪੱਕਣੇ ਹਨ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਵੀ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣੀ ਕਿ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਅੰਬ ਪੱਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਓਦੋਂ ਯਾਦ ਆਈ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਰਿਹਤਾ ਭਰਿਆ ਲਸੂੜਿਆਂ ਦਾ, ਹੋਕਾ ਦੋਂਦਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਲਸੂੜੇ ਲਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਮਾਂ ਤੇ ਦਾਦੀ ਕੋਲੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੁਣਿਆ, ਦੁਹਰਾਂਦਿਆਂ, - ਓਹੀ ਮਰਤਬਾਨ, ਓਹੀ ਵਰਾਂਡੇ, ਓਹੀ ਮਕਾਨ-ਘਰ-ਸਭ, ਸਭ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ: ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ, ਮੌਸਮ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਰੰਗਤ, ਸਾਰੇ ਢੰਗ-ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਖਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹੱਥਾਂ ਵਰਗਾ ਬਣਿਆ ਸੁਆਦ ਅਚਾਰ ਅਸੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਦਗਾਰ, ਸੇਧਾਂ ਨੂੰ ਦੋਂਦਿਆਂ-ਦੁਹਰਾਂਦਿਆਂ, ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਿਰੀ ਵਿਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸਿੱਧਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਤੇ ਪਿਆਰਾਪਣ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ)

ਵਿਜੇ ਵਿਵੇਕ

ਗੀਤ

ਮੋਤੀ, ਸਿਤਾਰੇ, ਫੁੱਲ ਵੇ ਮੁੱਠੀ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਵੇ ਪਰ ਬਿਨ ਤੇਰੇ ਕਿਸ ਮੁੱਲ ਵੇ ਕਦੀ ਸੁਣ ਨਿਮਾਣੀ ਦੀ ਕੂਕ ਵੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਡਾਢੀ ਮਲੂਕ ਵੇ ਤੇਰਾ ਐਨਾ ਰੁੱਖਾ ਸਲੂਕ ਵੇ

.....ਜਰਵਾਣਿਆ ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਬਾਰੇ ਜੇ ਸੋਚਦੇ ਕਾਹਨੂੰ ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਸਦੇ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਭਾਂਡੇ ਪਰੋਸਦੇ ਅਸਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਤੂੰ ਸਿਰਫ ਚੁਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਵਿਚ ਬਦਨੀਤੀਆਂ

.....ਵੇ ਡੁੱਬ ਜਾਣਿਆ ਦਿਨ ਰੁੱਸ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਹਾਣ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਮਾਣ ਦੇ ਦਾਈਏ ਸੀ ਧੁਰ ਤਕ ਜਾਣ ਦੇ ਦੁਨੀਆ ਡਰੀ ਤੋਂ ਡਰ ਗਿਐਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਕੇ ਧਰ ਗਿਐਂ ਕਮਲੀ ਨੂੰ ਕਮਲੀ ਕਰ ਗਿਐਂ

.....ਵੇ ਸਿਆਣਿਆ ਅੰਗ ਅੰਗ 'ਚ ਤੇਰਾ ਈ ਜੋਸ਼ ਵੇ ਹੁਣ ਨਾ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਵੇ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ ਹੋਸ਼ ਵੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਿਓਂ ਵੇ ਸੱਪ ਬਣਕੇ ਲੜ ਗਿਓਂ

ਹਾਇ! ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਂਗੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਓਂਵੇ ਲਹਿ ਜਾਣਿਆ ਦਿਨ, ਵਾਰ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕ ਵੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਉਡੀਕ ਵੇ ਜਾਏਗੀ ਸਿਵਿਆਂ ਤੀਕ ਵੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਦੁਆ ਕਾਇਨਾਤ ਜੇਡੇ ਬਿਦੁਆ

ਕਦੀ ਮੁੜ ਪਵੀ ਵੇ ਜਿਦੁਆਮੇਰੇ ਰਾਣਿਆ

ਸਜਾ

ਗੁਰਮੀਤ ਪਨਾਗ

ਕਹਾਣੀ

ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਅਤੇ ਵੈਕਸੀਨਾਂ (ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਟੀਕੇ): ਇਸ ਜੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ ਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀਆਂ ਪਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਕਦੇ ਨਾ ਵੇਖੀ ਗਈ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲਬਾਰਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਭੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਆਉ ਮਾਲ ਵਿਚ ਵਟਾਇਆ।

2016 ਕਰਨਲ ਭੱਠਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅੱਵਲ ਆਈ ਕਹਾਣੀ

12

ਜੇਲੂ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਠਾਹ ਠਾਹ, ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਤੇ ਗਾਰਡਾਂ ਦਾ ਚੀਖਣਾ ਚਿਲਾਉਣਾ ਅਸਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅੱਜ ਉਹ ਚਾਲੀ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇੱਥੇ ਕਿਹੜਾ ਉਹਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਰਬਡੇਅ ਕੇਕ ਕੱਟਣਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ।

‘ਹੁਣ ਬੱਸ ਹੋਰ ਨਹੀਂ... ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਹੀ ਐ’ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪੱਕਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਪਰ ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਜੁਆਬ ਆਇਆ, ‘ਬਈ ਕਹਿ ਨੀ ਸਕਦਾ, ਪਤਾ ਨੀ ਕਦੋਂ ਅਕਲ ’ਤੇ ਪੜਦਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰੂਜ਼ਰ ’ਚ ਫਿਰ ਬੈਠਣਾ ਪਵੇ’ ਇਹ ਭੰਨ ਤਕੌਕ ਲਗਾਤਾਰ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ।

‘ਜੇ ਕਿਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਸੀ ਨਾ। ਕੋਈ ਫਿਨਾਂਸ ’ਚ ਡਿਗਰੀ ਸ਼ਿਗਰੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ। ਦਿਮਾਗ ਤਾਂ ਬਖ਼ੈਰੈ ਪਰ ਕਦੇ ਠੀਕ ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ ਈ ਨੀ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵੀ ਤਾਂ ਫਰਾਡ

ਕਰਦੇ ਹੀ ਨੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲੂ ਥੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਐ... ਜੇ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਵਿੱਸ ਬੈਂਕਾਂ ’ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੋਟੇ ਖਾਤੇ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ਾਹੀ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਣ ਲਈ... ਪਰ ਯੂਨੀ-ਵਰਸਿਟੀ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੌਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੱਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ’ਚ ਤਾਂ ਡੈਡ ਮੈਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ’ਚ ਰੋਲ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਬੰਬੇ ਲਈ ਫਿਰਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ’ਚ ਇਹ ਕੀਤਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਐਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਫਕ ਕੇ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਕਨੇਡਾ ਆ ਗਏ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ’ਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਰੱਗਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ... ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਰਟ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣੇ ਡੈਡ ਤੋਂ ਵੀ ਡਾਇਵੋਰਸ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੱਲੋਂ ‘ਨਾਬਾਲਿਗਾਂ’ ਲਈ ਚਲਾਏ ਗਰੁੱਪ ਹੋਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਕੂਲ ਭੇਜਦੇ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ

ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ... ਹਾਂ, ਨਾਵਲ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ’ ਉਹ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾ।

ਜੇਲੂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਬੋਰਡ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ‘ਡਿਗਰੀ ਇਨ ਸਾਈਕੋਲੋਜੀ’ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਹੱਸਿਆ। ‘ਇਹਦੀ ਭਲਾ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ... ਇਸ ’ਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਹਾਂ... ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਧੜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਸ਼ੁੱਟ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਨਾ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੌਤਾ ਜਾਂ ਦੋਹੜਾ ਬਣ ਕੇ ਫੌਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਛੇਤੀ ਵੈਸਟਰਨ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੋ ਤੇ ਕਦੀ ਰੈਵੇਨਿਊ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ ਧਮਕਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ, ਛੇਤੀ ਪੈਸਾ ਮਨੀਗ੍ਰਾਮ ਕਰੋ... ਸਤਾਸੀ ਸਾਲ ਦੀ ਬੈਂਬ ਬੇਕਰ ਟੀਚਰ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਵਿੱਲ ‘ਤੇ ਜਾਨ ਵਾਰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਬੱਸ, ਐਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪੈਂਹਠ ਹਜ਼ਾਰ ਡੌਲਰ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕਢਵਾਉਣ ਲਈ’।

‘ਹੈਲੋ, ਤੇਰਾ ਪੌਤਾ ਜਮਾਇਕਾ ’ਚ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਮੁਸੀਬਤ ’ਚ ਫਸ ਗਿਆ...’

ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਦਲ ਕੇ ਵਿੱਲ ਵਰਗੀ ਰੋਣਹਾਰੀ ਕੀਤੀ।

‘ਹੈਲੋ ਗਰੈਂਡਮਾ (ਤੇ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ)’।

ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਆਇਆ ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਛੁਟਪਟਾਉਂਦੀ ਬੈਂਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਵਿੱਲ ਕੋਲੋਂ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ’ਚ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ...

ਅਲੀਬਾਬਾ ਬਨਾਉਣਾ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ: ਜੈਕ ਮਾ।
 ਚੀਨੀ ਔਨਲਾਈਨ ਵਪਾਰ ਦੀ ਦਿਓਕੱਦ ਕੰਪਨੀ ਅਲੀਬਾਬਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ
 ਸਰਬਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੈਕ ਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ
 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਿੰਨਾ ਰੁੱਝਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ! ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ
 ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮਕਾਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ!
 ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਓ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ!

ਵਕੀਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਪੱਕੀ।
 ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ।”
 ਬੈਂਬ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਪਹੁੰਚੀ।
 ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡੌਲਰ ਕਢਵਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਦੱਸੇ
 ਹੋਏ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੈਸਟਨ ਯੂਨੀਅਨ ਕੀਤੇ।
 ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਫੇਰ ਮਿਸਜ਼ ਬੇਕਰ ਨੂੰ ਫੋਨ
 ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਾ ਦਮ ਤੋੜ
 ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿੱਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੁਝਿਕੀ 'ਚ
 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਚੁੱਕਾ ਹੈ... ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੇਸ
 ਚੱਲੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਈ
 ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਜਲਦੀ ਭੇਜੋ।
 ਹਰੇਕ ਵਾਰ ਵਿੱਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ
 ਮੋੜ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਪੈਸ਼ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਹਰੇਕ
 ਵਾਰ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਆਉਂਦੀ। ਇਥੇ ਕਿਹੜਾ
 ਪੱਤਰੇ ਦੋਹਤਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ
 ਫੋਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ
 ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਫਿਕਰ ਨਾਲ
 ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਖਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਵਿੱਲ ਦਾ ਬਾਪ
 ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਹਨੇ
 ਵੈਸਟਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਕਾਰਡ ਤਾਂ ਫੋਨ ਕੋਲ
 ਪਿਆ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਦਾ
 ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਮੈਨੇਜਰ
 ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੁਕੰਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੈਂਬ ਤਾਂ ਅਪਣੇ
 ਘਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਲੋਨ ਲੈ
 ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ
 ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਪੈਸਾ।
 ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੱਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਉਦੋਂ
 ਤੱਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਜ਼ਾ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੋਨ
 ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਦੋ ਮਿਲੀਅਨ ਦੀ ਲਾਟਰੀ
 ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਗੌਰਮਿਟ ਨੂੰ
 ਟੈਕਸ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ
 ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ
 ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਭੇਜੇ।
 ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਤੇ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਤਾਂ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਤੇ
 ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਟੈਕਸ ਦਾ
 ਕੰਮ ਵੀ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰਦੇ- ਪਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ
 'ਰੈਵੇਨਿਊ ਕੈਨੇਡਾ' ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨ 'ਤੇ
 ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਹਾਲ... ਤੇ
 ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਝੱਟ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਜੁ
 ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਦੋ ਘੰਟੇ 'ਚ ਪੈਸੇ ਨਾ ਆਏ
 ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ।
 ਚਾਰਲਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸ
 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਚੈੱਕ ਭੇਜਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਫੋਨ
 ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੈਸਾ ਐਡਵਾਂਸ
 'ਚ ਤੇਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ
 ਕਈ ਬਿਜ਼ਨਸਾਂ ਦਾ ਔਨਲਾਈਨ ਸਰਵੇਅ
 ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ, ਬੱਸ ਤੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਸ਼
 ਮਨੀਗ੍ਰਾਮ ਕਰ ਦੇ। ਸਾਡਾ ਚੈੱਕ ਭਲਾ ਕਿੱਥੇ
 ਕੈਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ? ਉਹ ਮਨੀਗ੍ਰਾਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ
 ਆਇਆ।
 ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਗੈਸ
 ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੈਸ਼ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।
 ਉੱਥੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ
 ਬਬੇਰਾ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਿਆ।
 ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਈ
 ਨਰਸ ਔਨਲਾਈਨ ਪਾਰਟਨਰ ਲੱਭਦੀ
 ਲੱਭਦੀ ਮੇਰੇ ਅੜਿੱਕੇ ਆ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ
 ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਆ ਗਈ, ਚਾਹੇ ਉਹ
 ਅਮਰੀਕਾ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਬੱਸ, ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ,
 ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਟੈਕਸਟ ਮੈਸੇਜ ਤੇ ਈਮੇਲਾਂ ਨਾਲ
 ਉਹਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੀ
 ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਡੌਲਰ ਕਢਵਾ
 ਲਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ ਰਾਜ਼ੀ ਸੀ ਕਿ
 ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਿਜ਼ਨਸ ਸੈੱਟ
 ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
 ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ ਦੀ ਫਿਕਰ ਨਾ
 ਰਹੇ... ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕੀਤੀ
 ਬੱਚਤ ਪਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ। ਚਲੋ, ਜੇ

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪੈਂਤਰਾ ਨਾ ਚਲਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ
 ਹੋਰ ਚਲਾ ਲੈਂਦਾ।
 ਲੋਕ ਐਨੇ ਭੋਲੇ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਭਲਾ?
 ਭੋਲੇ ਕਹਾਂ ਕਿ ਬੇਵਕੂਫ਼... ਸਮਝ ਨਹੀਂ
 ਆਉਂਦੀ। ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਐ ਕਿ ਇਹ
 ਸਾਰੇ ਹਜ਼ੂਮ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਰ
 ਜ਼ਰੂਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਬੜਾ ਤੜਪਿਆ,
 ਬੇਚੈਨ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ
 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਮੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
 ਰਹੀਆਂ। ਬੱਸ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮਨ ਦੇ
 ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।
 ਹਾਂ, ਇੰਮੀਗਰੈਂਟਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਹੀ
 ਕਰਨੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ
 ਪੈਸਾ ਬਟੋਰਿਆ ਜਦੋਂ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ
 ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਕਰ ਕੇ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਤਾਂ ਐਨਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ
 ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪੇਪਰਾਂ 'ਚ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ।
 ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਅੱਤ ਚੁੱਕ
 ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਮੈਂ... ਇਸੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ
 ਕੁਝ ਨੇ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਾਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ
 ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇੱਕ ਬੁੜ੍ਹੇ ਦੀ ਤਾਂ
 ਕੁੜੀ ਪੁਲਸ ਆਫੀਸਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ
 ਪਤਾ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ? ਬੱਸ ਆਪਾਂ ਪਹੁੰਚ
 ਗਏ ਫੇਰ ਇਸ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ 'ਚ। ਸ਼ਾਇਦ
 ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਆਂ ਕਿ
 'ਫ਼ਰਾਡ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ'... ਹੁਣ
 ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਝੁੱਟੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਬੱਸ, ਫੇਰ
 ਸੌਖੇ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਈਏ।
 ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ
 ਦੌੜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ
 ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚੋਂ 'ਐਬੋਰਿਜਨਲ ਸਟੱਡੀਜ਼,
 ਸਪਿਰਿਚੁਅਲ ਐਂਡ ਹੀਲਿੰਗ ਟਰੇਡੀਸ਼ਨਜ਼'
 ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਔਫ਼
 ਟਰਾਂਟੋ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕੋਰਸਾਂ 'ਚ ਇਹ
 ਕੋਰਸ ਉਪਲਬਧ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ

ਸਜਾ
ਗੁਰਮੀਤ ਪਨਾਗ

ਕਹਾਣੀ

ਘਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਰੋਬੋਟ ਕੁੱਤਾ: ਗੁਗਲ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਐਲਫਾਬੇਟ ਨੇ ਇਕ “ਸਪੋਟਮਿਨੀ” ਨਾਂ ਦਾ ਰੋਬੋਟ ਕੁੱਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਾਫ਼ੀ ਚੁਪਚਾਪ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਵਾਹਵਾ ਚੱਲਦੀ ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ ਵਸਤ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਵਿਚ ਭਾਂਡੇ ਟਿਕਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੂੜਾ ਕੂੜੇਦਾਨ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਚਾਰਜ ਕਰਨ 'ਤੇ 90 ਮਿਨਟ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਵੀ ਤੇ ਉਚੀ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਵੀ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿ ਟੀਵੀ 'ਤੇ ਹੀ ਲੈਕਚਰ ਸੁਣਨਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹਰੇਕ ਟਰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਲਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਛੇ ਜਣੇ ਹੋਰ ਇਹ ਕੋਰਸ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਕੱਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੈਥੀ ਵਿਲਸਨ ਦੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਗਲ ਸਰਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿਲਸਨ ਫੈਮਿਲੀ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਜੇ ਅਗਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾ ਮੁੱਕੇ, ਜਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਰੱਸਟ ਫੰਡ 'ਚ ਪਿਆ ਸੀ।

‘ਇਹ ਕੈਥੀ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਕਿਤਾਬੀ ਕੀਤਾ ਲੱਗਦੀ ਐ।’

ਉਹਨੇ ਕੋਰਸ ਲਈ ਸਾਈਨ-ਅੱਪ ਕੀਤਾ।

ਸੱਤ ਜਣੇ ਦੋ ਜੇਲ੍ਹ ਗਾਰਡਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ 'ਚ ਇੱਕ ਹਾਲ 'ਚ ਬੈਠੇ ਟੀਵੀ 'ਤੇ ਕੈਥੀ ਦਾ ਲੈਕਚਰ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ, ਪੈਨਸਿਲ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ‘ਕੋਈ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਹੋਊ ਮੈਥੋਂ... ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਹੀ ਐ... ਜੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਲਾ ਕੱਟ ਜਿਹੇ ਵਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੇਕਅੱਪ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕਾਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਈਐਂ, ਕੁਝ ਚਮਕਵੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਲੱਗਣ। ਸਕੱਰਟ ਤਾਂ ਪਾਈ ਐ ਪਰ ਲੱਤਾਂ ਲੱਗਦੈ ਸ਼ੇਵ ਨੀ ਕੀਤੀਆਂ... ਜੁੱਤੀ ਵੀ ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਆਲੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ ਐ... ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਅਮੀਰ ਐ, ਚਾਹੇ ਫੁੱਲਟਾਈਮ ਮੇਕਅੱਪ ਆਰਟਿਸਟ ਰੱਖ ਲਵੇ... ਮਾਰੋ ਗੋਲੀ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ

ਇਹ ਐ ਬਈ ਅੰਗੂਠੀ ਕੋਈ ਨੀ ਪਾਈ ਹੋਈ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ... ਸਿੰਗਲ ਈ ਐ।’ ਕੈਥੀ ਬਲੈਕਬੋਰਡ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਦੀ ਕਦੀ ਚਾਕ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲਿਖਦੀ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, “ਹਰੇਕ ਟਰਮ 'ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਲੇਖ ਸਬਮਿੱਟ ਕਰਾਉਣੇ ਹੋਣਗੇ। ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਾਈਨਲ ਐਗਜ਼ਾਮ... ਲੇਖ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।”

ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਫਟਾਫਟ ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਵੀਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ ਉਹਦੀ ਨਿਗਾਹ ‘ਨੋਟਿਵਜ਼ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਸਰੋਕਾਰ’ 'ਤੇ ਟਿਕੀ। ਇਹੀ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ, ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ।

‘ਨਾਲੇ ਐਨਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਐ... ਕੀ ਔਖਾ ਏ ਲਿਖਣਾ? ਉਪਰੋਂ ਕੈਥੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਮੇਰਾ ਲੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਤਾਂ... ਕਸਰ ਨੀ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਛੱਡਣੀ, ਚਾਹੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਨਣੀਆਂ ਪੈਣ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਯਾਰ, ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨੋਟਿਵ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਨਾ! ‘ਰੈੱਡ ਇੰਡੀਅਨ’ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ’।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਉਹ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨੋਟਿਵ ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਆਰਥਿਕ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਹੱਕ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਹੱਸਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਮਾਸਟਰੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਐ ਦਰਸ਼ਨ।”

“ਅਗਲੀ ਟਰਮ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੋਏ ਤਾਂ।”

ਉਹਦਾ ਟੇਢਾ ਜਿਹਾ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਇੱਕ ਉੱਗਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੁੜ੍ਹਪੁੜੀ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੱਸ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਜੁਆਬ ਨੇ ਕੈਥੀ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਟੁੰਬਿਆ ਹੈ।

“ਯੂ ਐਫ ਟੀ 'ਚ ਬੜੇ ਕਾਬਿਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ... ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਰਹੀ ਹਾਂ... ਸੈਂਟਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੋਟਿਵ ਅਫੈਅਰਜ਼ ਦੇ ਪੈਨਲ 'ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ,” ਕਹਿ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੁਕਰਾਈ।

‘ਸ਼ੋਖੀ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਦੀ ਐ, ਚਿਚੜੀ ਜਿਹੀ’, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਈ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸੰਘ 'ਚ ਆ ਰੁਕੀਆਂ।

“ਵੈਰੀ ਗੁੱਡ... ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਦਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਂ... ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਗਾਈਡ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਐਡਿਟ ਵੀ ਕਰਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।”

“ਸ਼ੋਅਰ... ਯੂ ਕੈਨ ਈਮੇਲ ਮੀ” ਕੈਥੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਝੱਟ ਨਿਕਲਿਆ।

ਚਲੋ ਜੀ... ਕੁਝ ਤਾਂ ਬਣੀ ਗੱਲ! ਹੁਣ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ... ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੈਥੀ ਕੁਰੇ, ਤੂੰ ਗਈ ਬੱਸ ਕੰਮ ਤੋਂ... ਆਹ ਲੈ ਪਹਿਲੀ ਈਮੇਲ -

“ਡੀਅਰ ਮਿੱਸ ਵਿਲਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਬਿਜ਼ੀ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੋ ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਜਰੂਰ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਕੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਨੋਟਿਵ ਵੈਲਫੇਅਰ ਲਈ”।

ਜੁਆਬ ਵੀ ਝੱਟ ਆ ਗਿਆ।

“ਡੀਅਰ ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ, ਪਲੀਜ਼ ਕਾਲ ਮੀ ਐਟ ਮਾਈ ਪਰਸਨਲ ਨੰਬਰ...”

ਐਪਲ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੋਗੋ ਸੀ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਨਿਊਟਨ: 1976 ਵਿਚ ਐਪਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਹਿ-ਬਾਨੀ ਰੌਨਡ ਵੇਅ ਨੇ ਸਰ ਆਈਸਾਕ ਨਿਊਟਨ ਨੂੰ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਤੇ ਇਕ ਲਟਕਦੇ ਸੇਬ ਥੱਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦਿਖਾਇਆ। — ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: “ਨਿਊਟਨ...ਸੋਚ ਦੇ ਅਜੀਬ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਇਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਇਕ ਦਿਮਾਗ..ਇਕੱਲਾ।”

ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਕੈਥੀ ਨੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੇਜ ਦੀ ਈਮੇਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸੁਆਲ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਅੰਤ 'ਚ ਫੇਰ ਇੱਕ ਲਾਈਨ...
... ਆਈ ਵਾਟ ਟੂ ਨੋਅ ਮੋਰ ਅਬਾਊਟ ਯੂ, ਦਰਸ਼ਨ।

ਕੈਥੀ ਵੱਲੋਂ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ 'ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੱਕਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਕੰਮ ਲਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਈਮੇਲ ਦੇ ਸਫੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੈਥੀ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਬੱਸ ਲੇਬਰ ਦੀ ਜੋਬ ਹੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਈਮੇਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।
“ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਪੈਰੋਲ ਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜੋਬ ਮਿਲਣ 'ਚ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਏਗੀ। ਕਰਿਮੀਨਲ ਰਿਕਾਰਡ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਚੈਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗੀ ਤੂੰ ਔਟਵਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਆ ਜਾ।”

“ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਬੁੱਝ ਲਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਔਟਵਾ ਜਾਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।”

“ਲੱਗਦੈ ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਨੀ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਠੀਕ ਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਮੈਨੂੰ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਪੈਸੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜੋਬ 'ਤੇ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।”

“ਯਾਅਅਅ ਹੂ...!” ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚੀਕ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਈ।

ਸਭ ਕੁਝ ਕਿੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਤੱਕਣੀ 'ਚ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹਰੇਕ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਕਦਮ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੈਥੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਉਹਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਤੰਦ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਪਦੀ ਪਰ ਉਹ ਕਦੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਾਂ ਹੋਵੇ? ਕੈਥੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

“ਆਪਾਂ ਦੋਨੋਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਵੱਖਰੇ ਹਾਂ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ” ਕੈਥੀ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਬੁਝਬੁਝਾਇਆ। “ਜੇ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਪਰਪੋਜ਼ ਕਰਾਂ ਤਾਂ?” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦਿਆਂ ਝੱਟ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਿਆ।

“ਮੈਂ ਹਾਂ ਹੀ ਕਹਾਂਗੀ”

ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਕੀਲ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ‘ਪ੍ਰੀਨੈਪਚੂਅਲ ਐਗਰੀਮੈਂਟ’ ਸਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਲਾਕ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਅੱਜ ਜਿਸ ਕੋਲ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਅੱਧ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਸਕਦਾ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੈਥੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਡਿਨਰ 'ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮੀਟ

ਖਾਣ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਮੀਟ ਤੋਂ ਹੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਮੀਟ ਖਾਣਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਮੀਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਕਿਚਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਅਪਣੇ ਮਨ ਪਸੰਦ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਤੇ ਖਾ ਸਕੇ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪੈਨਕੇਕਸ, ਸਪਰਿੰਗ ਰੋਲ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੇ ਭੁੰਨੇ ਦਾਣੇ ਬੜੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਹ ਘਰ 'ਚ ਟੋਫੂ, ਪਨੀਰ, ਦਹੀਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਤਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਕੈਥੀ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਸਿਰਫ਼ ਫਰੈਂਚ ਫਰਾਈਆਂ ਤੇ ਟਮੈਟੋ ਸੌਸ ਹੀ ਖਾ ਸਕਦਾ।

ਉਪਰੋਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਹੀ ਚੋਣੇ ਰੱਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਛਿੱਕ ਵੀ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਨਮੋਨੀਆਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਲੱਭਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਖੰਘ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਟੀਬੀ ਹੀ ਬਣੂ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਹਦੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੋਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਟੀਬੀ ਹੋ ਹੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਖਹਿੜਾ ਛੁਟੇ। ਆਖਰਕਰ, ਟਰੱਸਟ ਫੰਡ ਦਾ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਮਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੂ।

ਤਲਾਕ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਟਰੱਸਟ ਫੰਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹਦਾ ਘਰ, ਕੋਟੇਜ, ਬੈਂਡ ਤੇ ਸਟੋਕ 'ਚ ਲਗਾਇਆ ਪੈਸਾ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਨਸ਼ੋਅਰੈਂਸ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਉਹਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਊ। ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਅਪਣੇ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ।

ਸਜ਼ਾ

ਗੁਰਮੀਤ ਪਨਾਗ

ਕਹਾਣੀ

ਬਾਹਰੀਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਰੋਧੀ-ਦਲ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। “ਏਲ ਵੇਕਾਫ਼” ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਖਤਮ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ। ਏਲ ਵੇਕਾਫ਼ ਨੇ 2010 ਵਿਚ 40 ਵਿਚੋਂ 18 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲੇ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਹੈ।

ਘਰ 'ਚ ਚੁੱਪ ਚਾਪ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਉਹ ਅਪਣਾ ਕੋਲੋਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ੋਅ ਟੀਵੀ 'ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਆਖਰਕਰ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ, ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਦਾਅ ਪੇਚ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

“ਦਰਸ਼ਨ! ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਦੇਖਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ... ਉਪਰੋਂ ਮੈਥੋਂ ਫੋਕੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣੀ ਐ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ।”

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਹੈਂਡਫੋਨ ਖਰੀਦ ਲਿਆਇਆ। ‘ਮਰਡੋਕ ਮਿਸਟਰੀਜ਼’ ਸ਼ੋਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸੀ।

“ਦਰਸ਼ਨ! ਆਹ ਟੀਵੀ ਦੀ ਝਿਲਮਿਲ ਜਿਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਵੱਜਦੀ ਐ, ਸਿਰਦਰਦ ਹੋ ਜਾਣੈ ਮੈਨੂੰ।”

ਉਹ ਵੀ ਕਈ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਡੀਵੀਡੀ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਲੈਪਟੌਪ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਉਪਰੋਂ ਹੈਂਡਫੋਨ ਲਗਾ ਉਸ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਕਦੇ ਚਾਹ ਬਨਾਉਣ, ਕਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਸਨੈਕ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਕਦੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਾਰ 'ਚ ਵੀ ਜਾ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਡਰ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬੁੜ੍ਹੀ ਘਰੋਂ ਹੀ ਨਾ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।

ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਕਾਰ 'ਚ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਬਾਤ। ਉਹ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਲੋਰਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਸੁਣਦਾ ਤੰਗ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ

ਬਦਲਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ। ਉਹਨੂੰ ਘਾਹ ਕੱਟਣ ਲਈ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੀ। ਬਾਰਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ।

“ਇਹ ਆਪਣਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਹੈ... ਕਿੰਨੇ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਆਂ ਆਪਾਂ”

‘ਆਲ੍ਹਣਾ ਨਹੀਂ, ਦੂਜੀ ਕੈਦ... ਕੈਦ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ... ਲੱਗਦੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਦੀ’ -ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ।

“ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੋਟੇਜ ਨੀ ਲੈ ਕੇ ਗਈ, ਉਹ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਸਾਂਤ ਜਿਹੀ ਐ... ਨਾ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਟੌਇਲਿਟ... ਸਭ ਕੁਝ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ 'ਚ ਹੋਵੇ।”

‘ਤੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ 'ਚ ਪੁੱਜਦੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕਰ ਸਕੁੰਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਟਰੌਟੋ ਡਾਊਨਟਾਊਨ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਲਊਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪੈਸਾ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ।’

ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਥੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਨਜ਼ਰ ‘ਕਰਾਈਮ ਸੈਕਸ਼ਨ’ 'ਤੇ ਪਈ। ਇੱਕ ਦਮ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿੰਗਸਟਨ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਵੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਦਾ ਕੈਦੀ ਢਿੱਲੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਈ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਲੈਬ ਨੂੰ ਵੀ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ। ਉਦੋਂ ਖੋਰ ਉਹਨੇ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਫਰੋਡ ਆਰਟਿਸਟ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਾਤਿਲ! ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੱਗਦੈ...

ਕੈਥੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਪਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਢਵਾ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਆਇਆ ਤੇ ‘ਘਾਤਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ’ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਆਪਣੇ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕਢਵਾ ਲਈ। ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਫ਼ਿਸ 'ਚ ਜਦੋਂ ਕੈਥੀ

ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸੈਕਟਰੀ ਬੇਧਿਆਨੀ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਉਹਦੇ 'ਚ ਵੱਜੀ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਡਿੱਗ ਪਈਆਂ ਪਰ ਉਹ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਦੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਘੁਮਾ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

“ਆਈ ਐਮ ਸੋ ਸੌਰੀ, ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ: ਕੈਥੀ ਵਿਲਸਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੈਕਟਰੀ ਹਾਂ, ਆਈ ਐਮ ਰੌਬਿਨ।”

“ਆਈ ਐਮ ਦੈਰਸ਼ਨ, ਕੈਥੀ ਦਾ ਹਸਬੈਂਡ ਤੇ ਰਿਸਰਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ” ਰੌਬਿਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਹਨੇ ਭਾਪ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਝਿੜਕਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਬਹੁਤਾ ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਪੈ ਜਾਈ ਕਿਤੇ... ਤੂੰ ਰੌਬਿਨ ਦੇ ਪਿਓ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਏ... ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਕੈਥੀ ਨਾਲ ਹਾਲੇ ਤੇਰੀ ਠੀਕ ਗੁਜ਼ਰ ਬਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ‘ਪਿਓ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੇ ਹੀ ਝਟਕ ਕੇ ਔਹ ਮਾਰਿਆ।

‘ਕਿਓ, ਮੌਂਟਰੀਆਲ ਦੀ ਸਿੰਗਰ ਸਿਲਿਨ ਡੀਐਨ ਦਾ ਘਰ ਵਾਲਾ ‘ਰਿਨੋਅ’ ਨੀ ਉਹਦੇ ਪਿਓ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ? ਹੈਮਿੰਗਵੇਅ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਕਿੰਨੀ ਛੋਟੀ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ?’ ਸਾਈਡ ‘ਤੇ ਰੌਬਿਨ ਵਰਗਾ ਪਟੋਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਜ ਵੀ ਕੀ ਐ? ਕੈਥੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜੁ।’

ਉਹ ਰੌਬਿਨ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਰਤ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਨੇ ਵਿਰੋਧ

ਇਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਨਮਾਨੁਸ ਉਤੇ ਬੀਬੀਸੀ ਵਲੋਂ ਫਿਲਮ ਬਣੀ: “ਕੋਕੋ: ਦ ਗੁਰੀਲਾ ਹੂ ਟਾੱਕਸ ਟੂ ਪੀਪਲ” ਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਬਣੀ ਹੈ ਲ ਇਹ ਗੁਰੀਲਾ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸੰਕੇਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਕੋ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ 1000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਥ ਸੰਕੇਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜੌਨੀ ਟੇਲਰ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਇਹ ਫਿਲਮ 15 ਜੂਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ।

ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਉਲਟੀ ਵੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਰੌਬਿਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਚ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਰਸਤੇ 'ਚ ਪੌਲਿਟਿਕਸ ਤੇ ਸਪੋਰਟਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਕੋਫੀ ਸ਼ੌਪ ਕੋਲ ਰੁਕਿਆ।
“ਕੈਥੀ ਲਈ ਵੀ ਮੈਂ ਕੋਫੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੀ ਐ। ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨੇ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਟਾਈਪ ਕਰ ਰਹੀ ਐ... ਚਲੋ, ਕੋਫੀ ਹੋ ਜੇ।”

ਕਾਰ 'ਚ ਬੈਠੀ ਰੌਬਿਨ ਦਾ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹੇਠਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਟੁੱਕਦੀ ਨੇ ‘ਨਾਂਹ’ 'ਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। “ਬੈਂਕਸ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਜੋਬ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੀਗ ਨਾਲ ਕੋਫੀ 'ਤੇ ਜਾਵਾਂ।”

ਦਰਸ਼ਨ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ। ਉਹਦੇ ਕਿਸੇ ਬੇਬੀ ਪਾਉਡਰ ਵਰਗੀ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਪਰਫਿਊਮ ਦਾ ਉਹਨੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਭਰਿਆ ਤੇ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਕੁੜੀ ਕਿੰਨੀ ਮਾਸੂਮ ਜਿਹੀ ਸੀ।

“ਕਿਤੇ ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਤਾਂ ਨੀ ਹੋਗੀ?”

“ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ... ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।”

“ਨੋ ਪ੍ਰੋਬਲਮ,” ਕਹਿ ਉਹ ਰੌਬਿਨ ਵੱਲ ਦੇਖ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, “ਇਹ ਤਾਂ ਕੈਥੀ ਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁੜੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਐ... ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਹੋਣੈ, ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ,” ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ।

“ਚਲੋ, ਫੇਰ ਠੀਕ ਐ... ਕੈਥੀ ਇਜ਼

“ਕੀ ਗੱਲ? ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ?” ਕਿਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੀਤੀ ਕਿੱਸ ਤਾਂ ਨੀ ਮਾਈਂਡ ਕਰਗੀ...
“ਦੇਖ ਬਈ ਰੌਬਿਨ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੈਥੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਕਰਤਾ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ... ਘਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ, ਬਾਕੀ ਆਪਾਂ ਦੋਨੋਂ ਮੈਚਿਓਰ ਆਂ...” ਉਹ ਫੇਰ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਠਾਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੌਬਿਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਰਹੇਗਾ।

ਵੈਰੀ ਨਾਈਸ,” ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਕਾਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਕੋਫੀ ਸ਼ੌਪ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਮੈਸੇਜ ਚੈੱਕ ਕੀਤੇ। ਕੈਥੀ ਦਾ ਦੋ ਵਾਰ ਫੋਨ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, “ਮੈਨੂੰ ਨੇਟਿਵ ਕਲੇਮ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਬੈਠਣਾ ਪੈਣੈ... ਡਿਨਰ ਕਰ ਕੇ ਆਵਾਂਗੀ।”

‘ਨੇਟਿਵ, ਨੇਟਿਵ, ਨੇਟਿਵ... ਇਸ ਔਰਤ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਨੇਟਿਵ... ਜਾਂ ਫੇਰ ਰਿਸਰਚ, ਕਿੱਥੇ ਵਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਗਲਤ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ’ -ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘ਵਾਈਫ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੌਬਿਨ ਵਰਗੀ... ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮੂਵੀ ਜਾਓ, ਬਾਰ-ਬੇ-ਕਿਊ ਕਰੋ’ ਸੋਚ ਉਹਦਾ ਮੂਡ ਫੇਰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਰੌਬਿਨ ਦਾ ਗੋਲ ਚਿਹਰਾ, ਭੂਰੇ ਵਾਲ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਬੇਚੈਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਰੌਬਿਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾ 'ਚੋਂ ਫੜਨ ਲਈ ਮਚਲਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸਾਹ ਦੀ ਗਤੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ।

“ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਕੋਫੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ,” ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਔਫਿਸ 'ਚ

ਬਣੇ ਆਪਣੇ ਕਿਊਬੀਕਲ 'ਚੋਂ ਨਾਲ ਦੇ ਕਿਊਬੀਕਲ 'ਚ ਬੈਠੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਕੀ ਗੱਲ? ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ?” ਕਿਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੀਤੀ ਕਿੱਸ ਤਾਂ ਨੀ ਮਾਈਂਡ ਕਰਗੀ... “ਦੇਖ ਬਈ ਰੌਬਿਨ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੈਥੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਕਰਤਾ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ... ਘਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ, ਬਾਕੀ ਆਪਾਂ ਦੋਨੋਂ ਮੈਚਿਓਰ ਆਂ...” ਉਹ ਫੇਰ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਠਾਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੌਬਿਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਰਹੇਗਾ।

ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਰਸ ਦਰਾਜ਼ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਾਲਾ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਉੱਠ ਖਤੀ ਹੋਈ।

“ਪ੍ਰੋ: ਕੈਥੀ ਨੇ ਹੁਣੇ ਟੈਕਸਟ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਕੋਫੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੋਰਡ ਰੂਮ 'ਚ ਲਿਜਾਵਾਂ।”

“ਅੱਛਾ, ਚਲੋ ਮੈਂ ਹੈਲਪ ਕਰ ਦਿੰਨਾ” ਜਦੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੱਪਾਂ ਦੀ ਲੱਦੀ ਟਰੇਅ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਬੋਰਡ ਰੂਮ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਕੈਥੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਦੇ ਰੌਬਿਨ ਤੇ ਕਦੀ ਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ। ਆਪਣੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਹਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਘੂਰਿਆ ਵੀ।

“ਕਿੰਨੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਕੀਤੀ ਮੈਂ ਵੀ... ਕਰ ਲਿਓ ਘਿਓ ਨੂੰ ਭਾਂਡਾ, ਬੁੜੀ ਸਭ ਤਾਤ ਗਈ ਲੱਗਦੀ ਐ” ਸੋਚ ਉਹਦੇ ਜਿਹਨ 'ਚੋਂ ਚੀਰਦੀ ਹੋਈ ਲੰਘੀ।

ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਈ ਨੇਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਦਰਿਆ 'ਤੇ ਹੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਂਨ ਦਾ ਪੁੱਠਾ ਪਾਸਾ ਲਗਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਪਰ ਇਹ ਸਮਝੋਤਾ ਤਾਂ 1760 ਵਿੱਚ ਹਿਊਰੋਨ ਨੇਟਿਵਜ਼ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਰਾਊਨ 'ਚ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ” ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਨੇ ਆਪਣਾ

ਸਜ਼ਾ

ਗੁਰਮੀਤ ਪਨਾਗ

ਕਹਾਣੀ

ਚੀਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੇਜਿੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਹਰ ਸਾਲ 4 ਇੰਚ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਧਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨ ਬੱਲਿਓਂ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਕੱਢੇ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤੇ ਰੇਲ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਫ਼ਰਕ ਪੈਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ।

ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ।

“ਇਹ ਗੌਰਮਿਟ ਦਾ ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਐ... ਸਟੀਵ ਪੋਰਟਰ।” ਰੋਬਿਨ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਦੱਸਿਆ।

“ਪਸੰਦ ਐ ਤੈਨੂੰ?” ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਜ਼ਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ। ਕੈਥੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਇਹ ਵੀ ਆ ਗਿਆ।

ਨੇਟਿਵ 'ਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਬੈਠੇ ਦੋ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਜਿਉਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਉੱਥੇ ਕਚ ਕਚ ਸੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਟੀਵ ਵਰਗੇ ਕਈ ਟੈਨਸ਼ਨ ਨਾਲ ਫੁੰਕਾਰੇ ਜਿਹੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ।

ਰੋਬਿਨ ਦਾ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ।

“ਲੱਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਤਰ ਕੇ ਆਏ ਨੇ।” ਕਹਿ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਹੱਸਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਾ ਪਈ, ਬੱਸ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਏ”।

ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕੈਦੀ ਯਾਦ ਆਏ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਗਾਰਡਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸਟੀਵ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਕਾਚੇ ਮੀਚੇ ਕਰਦੇ। ਕੋਫ਼ੀ ਸਰਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਵਾਪਸ ਐਫ਼ਿਸ 'ਚ ਆ ਗਏ।

“ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਲਸਨ ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਰਹੀ ਸੀ।” ਜਦੋਂ ਰੋਬਿਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਪਲੈਨ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜਾਮਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ

ਹੈ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ।” ਕੋਫ਼ੀ ਸੌਪ 'ਚ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਸਨ।

“ਮੈਂ ਟਰਾਂਟੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਕੈਥੀ ਦਾ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੀ। ਡਿਗਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਜੋਬ ਉਹਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ 'ਚ ਨਿਕਲੀ ਹੋਵੇ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਦੇਖਿਆ ਪਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਆਪਣਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਹੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਡਿਨਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ।”

“ਹਾਓ ਰੋਮੈਂਟਿਕ! ਤੁਸੀਂ ਫੁੱਲ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣਗੇ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਉਸ ਨੂੰ”

“ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਬਈ? ਫੁੱਲ ਤੇ ਚੌਕਲੇਟ, ਦੋਨੇ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ।

ਬੱਸ ਫੇਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਲੰਚ ਤੇ ਘੁੰਮਣਾ ਫਿਰਨਾ। ਵਿਚਾਰੀ ਇਕੱਲੀ ਔਰਤ ਦੀ ਵੀ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਐ...

“ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਸੈਟਲ ਹੋ ਜਾਈਏ।”

ਰੋਬਿਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉੱਭਰ ਆਏ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਭਾਪ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਰੋਬਿਨ ਕੁਝ ਪੁੱਛੇ, ਉਹ ਬੋਲਿਆ,

“ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੈ ਤੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਐ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਿਹੈ ਅੱਜਕਲ ਸਾਡਾ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ... ਚੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਬੱਸ, ਘਸੀਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਬੋਰਡ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਫੀਲ ਕਰਦਾਂ, ਇਹਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ?

ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਨਾ? ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।” ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਉਹਨੇ ਰੋਬਿਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਦੇਖਿਆ।

“ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਲਸਨ ਨੂੰ ਏਦਾਂ ਨੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਹਸਬੈਂਡ ਐਨਾ ਹੈਂਡਸਮ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਇਗਨੋਰ ਨਾ ਕਰਾਂ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਰੋਬਿਨ, ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਸਿਨ-ਸੀਅਰ ਕੁਤੀ ਏ... ਪਰ ਲੱਗਦੈ ਕੈਥੀ ਮੈਨੂੰ ‘ਫਰੈਂਡਲੀ ਡਾਇਵੋਰਸ’ ਬੱਸ ਦੇਣ ਹੀ ਵਾਲੀ ਐ। ਨਾ ਕੋਈ ਲੜਾਈ, ਨਾ ਕੋਈ ਝਗੜਾ... ਆਪਸ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਓ।” ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਹੀ ਹੱਸਿਆ।

‘ਪਾਗਲਾ, ਤੈਨੂੰ ਡਾਇਵੋਰਸ ਕਰ ਕੇ ਕੀ ਮਿਲੇ, ਠੋਂਗਾ... ਪ੍ਰੀ ਨੈਪਚੂਅਲ ਨੀ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ? ਅਗਲੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਸਮੇਟ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋਊ... ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਮੇਟਣਾ ਚਾਹੁੰਨੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਰਸਤਾ ਬਾਕੀ ਐ... ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ... ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨੀ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਬੁੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਕੀਤੇ।’

ਰੋਬਿਨ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਬੀਅਰ ਤੇ ਪੀਜ਼ਾ ਖਰੀਦਿਆ। ਸੋਚਿਆ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਟੀਵੀ ਦੇਖੇਗਾ। ਕੈਥੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਹੀ ਬੈਠੀ ਹੋਣੀ ਐ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ 'ਚ ਅਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਪਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਬੁੱਕਸ਼ੈਲਫ਼ ਵੀ ਖਰੀਦ ਲਿਆਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਝਾੜ ਪੁੱਝ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਮੀਟਿੰਗ

ਗ੍ਰੇਟ ਫਰਿਗੇਟ ਬਰਡ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਉਡਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਛੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦਮ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਪਰ ਚੱਕ ਰੱਖੂ ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿਨਟ ਦੀ ਨੀਂਦ ਦੀ ਝੁੱਟੀ ਵੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।)

ਚੱਲਦੀ ਹੋਣੀ ਐ... ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੀਟ ਆਲਾ ਪੀਜ਼ਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੈੱਜ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦਾ।”

“ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪੀਜ਼ੇ ਦਾ ਮੀਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਕੂੜੇ ’ਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆ... ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਨੈ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਤੱਥ ਨੋਟਿਵਾਂ ਦੀ ਟਰੀਟੀ ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ।”

“ਵੱਟ ਏ ਬਿੱਚ! ਨਾ ਪੀਜ਼ੇ ਦਾ ਮੀਟ ਤੈਨੂੰ ਦੰਦੀਆਂ ਵੱਢਦੈ? ਸਾਲਾ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਲਿਆ ਕੇ ਮੀਟ ਨੀ ਖਾ ਸਕਦੇ।’ ਸੋਚ ਉਹਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਆਇਆ ਪਰ ਉਹ ਪੀ ਗਿਆ।

“ਵਿਚਾਰੇ ਨੋਟਿਵਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ,” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਸਹਿਜ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

“ਸੰਘਰਸ਼? ਬੱਸ ਪੁੱਛੋ ਹੀ ਨਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ... ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲਾਂ ’ਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੁਣ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਐ... ਤੇਰਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਐ ਕਿ ਬੱਸ ਜੇਲ੍ਹ ’ਚ ਹੀ ਬੰਦੇ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ? ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਪਿਛਲੀ ਕਿਤਾਬ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਹੈਗੇ ਘਰ ’ਚ ਬਿਸਕੁਟ? ਦੇਈਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਚਾਰ ਕੁ।”

“ਖ਼ਤਮ ਹੋਏ ਨੇ ਬਿਸਕੁਟ ਤਾਂ... ਕੋਈ ਨੀ ਮੈਂ ਲੈ ਆਉਨਾਂ, ਤੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ’ਚ ਵਿਘਨ ਨੀ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

“ਚੱਲ ਫੇਰ ਲੈ ਹੀ ਆ।”

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਉਂ ਹੀ

ਔਫ਼ਿਸ ’ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਉਹਨੇ ਰੌਬਿਨ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਫੜੀ ਦੇਖਿਆ।

“ਕੀ ਹੋਇਆ? ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨੀ?”

“ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹੈ ਮੈਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਫਲੂਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦੈ। ਸਿਰ ਦਰਦ ਤੇ ਦਿਲ ਕੱਚਾ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਧੜਕਣ ਵਧੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।”

“ਰੈਸਟ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕੰਮ ’ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ? ਚੱਲ, ਚੁੱਕ ਆਪਣਾ ਬੈਗ, ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਵਾਂ।” ਉਹ ਉਹਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨੂੰ ਗਿਆ।

“ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਜਾਵਾਂਗੀ... ਘਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਣਾ ਦਵਾਈ ਬਗੈਰ।”

ਅਚਾਨਕ ਹੀ, ਉਹਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰੌਬਿਨ ਦੇ ਡਸਟਬਿਨ ’ਤੇ ਗਈ।

“ਓ ਮਾਈ ਗੌਡ! ਕੀ ਖਾਧਾ ਸੀ ਤੂੰ ਅੱਜ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਰੇਕਫਾਸਟ ਕਰਦੀ ਹੀ ਨੀ... ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਲਸਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਪਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਾਉਣ ਆਏ ਸੀ, ਕੌਫ਼ੀ ਤੇ ਬਿਸਕੁਟ ਦੇ ਗਏ।”

ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਝੂਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਦਿਲ ਡੱਕੇ ਡੋਲੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ। ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਉਹਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ’ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪਰਦਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਰੌਬਿਨ ਦੇ ਨੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ’ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਉੱਭਰਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਫੜੀ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ।

“ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ’ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਪਾਊਡਰ ਧੂੜਿਆ ਸੀ... ਕੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਅੰਦਰ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ?” ਉਹਦੇ

ਜ਼ਿਹਨ ’ਚ ਡਰਦਾ ਤੂਫ਼ਾਨ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨੀ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਤ ਮੈਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਚਲੀ ਵੀ ਗਈ।”

ਉਹਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਉਹਦੀ ਲਾਸ਼ ਹੀ ਦੇਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤਾ ਸੀ।

ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ’ਚ ਮੁੱਕੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ’ਤੇ ਲੇਟੀ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਫੁੱਲਣ ਲੱਗਾ।

ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਅਤਨਾਮੀ ਦੇ ਕਹੇ ਬੋਲ ਯਾਦ ਆਉਣ ਲੱਗੇ, “ਬੱਸ, ਬਿਸਕੁਟਾਂ ’ਤੇ ਨਮਕ ਮਿਰਚ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੂਰ ਦੇਈਂ... ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲ ਫੜ੍ਹ ਤੇ ਫਿਰ ਦਿਮਾਗ... ਛੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਖਤਮ।”

‘ਹੁਣ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬਚ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ ਪੱਕਾ ਏ... ਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕੈਥੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੱਕੀ ਗਵਾਹੀ ਦਏਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਬਿਸਕੁਟ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ, ਉਪਰੋਂ ਪਿਛਲਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਤਾਂ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕੱਢ ਹੀ ਲੈਣੈ... ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਜਾਪਦੇ ਨੇ।’

“ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ ਦਰਸ਼ਨ,” ਮਰੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ’ਚ ਰੌਬਿਨ ਨੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਗਰਦਨ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲੁੜਕ ਗਈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਫ਼ੋਨ ਚੁੱਕਿਆ, 9-1-1 ਡਾਇਲ ਕੀਤਾ, ‘ਚੱਲੋ, ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੀ ਐ... ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਣੈ... ਕੈਥੀ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ ਚੰਗੀ... ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗੇ। (ਅਮਰੀਕਾ).....

ਰੱਬ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦੈ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ

ਜਜ਼ਬਾਤ

20

ਓਰਲੈਂਡੋ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਈਟ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ 49 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ- ਟਰਕੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਰੋਜ਼ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ- ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਟਰਕੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੀਰਿਆ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ- ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ- ਬੜਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਪੁਛਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਥੇ ਸੁਰਖਿਅਤ ਰਹਿਣਗੇ- ਵੈਸੇ ਉਹੀ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰਖਿਆ- ਜਿਥੇ ਇੱਕ ਗਾਂ ਦੀ ਪੂਛ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਛੋਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ

ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ- ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਬਹੁਤ ਧਾਰਮਿਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ- ਇੰਨੇ ਮੁਸਲਿਮ, ਅਣਗਣਿਤ ਇਸਾਈ, ਯਹੂਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਬੋਧੀ, ਜੈਨੀ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹੋਰ ਧਰਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ- ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਿੰਸਾ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ- ਕੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੈ? ਜਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਲੋਕ ਇੰਝ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ? ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇੰਨੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ technology ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਖਬਰ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਪਰ ਹਰ ਖਬਰ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਾਂ- ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਤੇ ਇਹ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

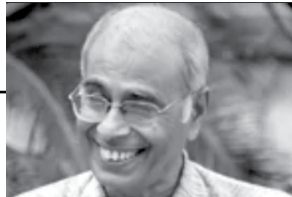
ਹਾਲਾਤ ਦਿਨ ਬ ਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਖਰਾਬ ਕਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ?

ਮੈਂ TV ਤੇ CNN ਚੈਨਲ 'ਤੇ Anderson Cooper ਨੂੰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਗੱਲੇ ਨਾਲ, ਨਮ ਅਖਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਦੀ ਹਾਂ- ਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਪੁਛਦਾ ਹੈ, “ਅਛਾ! ਮੈਂਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ!” ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ TV ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ-ਖਾਮ-ਖਾ ਦੇ ਗਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ - ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹਾਂ computer ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ- ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਰੇ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੀ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਖਬਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਈ ਉਸ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੁਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ- ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ- ਕਦੀ ਕਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ civilized ਲੋਕ ਹਾਂ!

ਰੱਬ 'ਤੇ ਅੱਜਕਲ ਮੈਂਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ- ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਵੀਰ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਡੀਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਰਨਗੇ - ਕਦੀ ਮੁਸਾ ਨੂੰ, ਕਦੀ ਈਸਾ

ਤਰਕਸੀਲ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਡਭੋਲਕਰ ਕਤਲ ਤਫਤੀਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁੰਬਾਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਿਆ: ਕਿਹਾ, “ਤਹਾਡੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਖਬਾਰੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਹਾਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ!”

ਗਜ਼ਲ

ਖ਼ਾਵਰ ਰਾਜਾ

ਨੂੰ, ਕਦੀ ਬੁਧ ਨੂੰ, ਕਦੀ ਸੁਕਰਾਤ ਨੂੰ, ਕਦੀ ਕੋਈ, ਕਦੀ ਕੋਈ - ਵਿਚਾਰਾ ਰੱਬ ਇਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਭੇਜ ਭੇਜ ਖੱਕ ਗਿਆ ਹੋਣਾ- ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਰੱਬ ਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਖੱਕਿਆ ਨਹੀਂ-

ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੀ ਹਾਂ - ਕੰਮ 'ਤੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ- ਇੱਕ discourse ਸੁਣਦੀ ਹਾਂ- ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਰੱਬ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਠੀਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਨੇ ਵੀ ਆਉਣਾ ਹੈ- ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਨੇ- ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰਿਸ਼ੀ ਲੋਕ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ- ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੰਹਮਦ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ- ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਬੁਧ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਖਾਂ ਬੋਧੀ-, ਰਾਮ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ, ਹਨੁਮਾਨ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨਾਲ- ਗੱਲ ਕੀ ਸੈਕੜੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਲੰਘੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇਵਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਈ- ਉਹ ਆਦਮੀ ਖੱਕ ਗਿਆ ਸੀ ਉਡੀਕਦਾ ਉਡੀਕਦਾ ਪਰ ਰੱਬ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ - ਤੇ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਮਰੀਅਲ ਜਿਹੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਰਧ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇਖਿਆ-ਤੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਕਲਾ ਸੀ - ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਆਬ ਮਿਲਿਆ ਕਿ, ਉਹ ਰੱਬ ਹੈ! ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ - ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?- ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ

ਰੱਬ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹਾਂ - ਉਹ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ - ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾਵਾਂ? ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਸਾਵਾਂ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ - ਮੈਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ - ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕਲੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕਲੇ ਹਾਂ ਪਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹੀ ਇੱਕਲਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇੱਕਲੀ ਹਾਂ ਉਸ ਵਾਂਗ ਤੇ ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ - ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਹੈ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ) ਉਸ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁਝ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ - “ਬਸ ਅੰਨੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਏ, ਅਜ ਅੰਨੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ” -ਚਲੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਉਦਾਸ ਹੈ ...

ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?- ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ! ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ!! ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ!!! ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖੋ, ਮੋਮ ਬੱਤੀਆਂ ਜਲਾਓ, ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਘੰਟੇ ਬਜਾਓ - ਪਾਠ ਕਰੋ - ਕੁਝ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੋ ਮੈਂ ਤੇ ਰੱਬ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ!!!

ਰੱਬ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹਾਂ- ਉਹ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ - ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾਵਾਂ? ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਸਾਵਾਂ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ - ਮੈਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ - ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕਲੇ ਹਾਂ।

ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਾ ਆਖ ਸਕੀ ਮੈਂ,
ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਉਤੇ ਆਈ ਹੋਈ
ਚੰਨ-ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਲੁਕਦੀ ਫਿਰਦੀ
'ਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ

ਕੋਈ ਬੁਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਨਾਹੀਂ
ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਲੁਕਦੇ
ਕਿੱਧਰ ਜਾਵਾਂ ਸੋਚ ਰਹੀ ਆਂ
ਬੰਦ-ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਈ

'ਵਾ ਦੀ ਪੀਘ 'ਤੇ ਪੱਤੇ ਵਾਰੂੰ,
ਏਧਰ-ਓਧਰ ਝੂਟੇ ਖਾਵਾਂ
ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਬਾਬਲ ਏਥੇ,
ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਹੋਈ

ਦਰਿਆ ਵੀ ਸਹਿਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ,
ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੇ ਲੰਘਦੇ
ਨੂੰਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦੀ ਏ,
ਰੁੱਤ ਰੰਗੀਲੀ ਛਾਈ ਹੁੰਦੀ

ਦੁਖ ਵਧ ਕੇ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਲੰਘਦੀ ਨਾਹੀਂ
ਰੋਜ਼ ਈ ਡਿੱਗੇ ਬਿਜਲੀ ਘਰ 'ਤੇ
ਮਈਉਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾਈ ਹੋਈ

ਕਾਲੀ ਘਟ ਛਾਵੇ ਨਾ ਛਾਵੇ,
ਦਿਨ ਹੋਵੇ ਯਾ; ਸ਼ਾਮਾਂ ਹੋਵਣ
ਚੰਨ ਚਮਕੇ ਯਾ ਸੂਰਜ, 'ਖ਼ਾਵਰ',
ਤੇਰੇ ਕਦ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਹੋਈ?

ਪੰਜਾਬ ਸੀ ਗੁਲਾਬ

ਵਰਿਆਮ ਮਸਤ

ਕਵਿਤਾ

ਕਾਲਾ ਮੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਗੁਲਾਬ
ਨਸ਼ਿਆ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬ।

ਜੱਟਾ ਦੀਆਂ ਗ਼ੈਰਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੁੱਲੀਆਂ
ਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਰੱਤਾ ਵਿਚ ਖੁਲੀਆਂ
ਕਰਜ਼ੇ ਨੇ ਡੰਗ ਲਏ ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਾਬ।
ਨਸ਼ਿਆ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬ

ਲਹਿਰਾ ਸਤਲੁਜ ਦੀਆਂ ਦੁਹੱਥੜਾਂ
ਮਾਰਦੀਆਂ
ਅੱਗਾਂ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ
ਸਾੜਦੀਆਂ
ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਏਥੋਂ ਦੇ ਨਵਾਬ।

ਨਿੱਤ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ
ਹੱਲ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਨਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ
ਧਾਹਾਂ ਮਾਰੇ ਜਿਹਲਮ ਬਿਆਸ ਤੇ ਚਨਾਬ

ਅਣਖੀਲੀ ਕੌਮ ਗ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਮਾਰਿਆ
ਨਸ਼ਿਆ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਵਾਨ ਕਿਉਂ ਹਾਰਿਆ
ਰੁਲ ਗਈ ਨਸ਼ਿਆਂਚ ਇਹਦੀ ਸੋਹਣੀ ਦਾਬ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਲਲਕਾਰਿਆ
ਆਪ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਿਆ।
ਸਰਿੰਜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਢਾਬ।

ਉੱਠ ਪੈ ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸੰਭਾਲ,
ਗੋਲੀਆਂ ਚਰਸ ਕਰ ਦੇਣਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ
ਕਿੱਟ ਜਾਣੀ ਤੇਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ

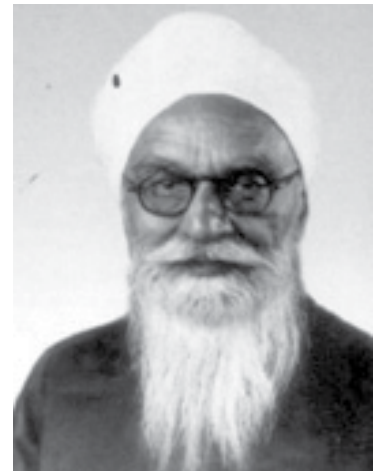
ਪਿੰਡਾ ਭਲਵਾਨ ਜਿਹਾ ਸੋਕਿਆਂ ਨੇ ਖਾ
ਲਿਆ
ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਏਥੇ ਨੂੰ
ਲਿਆ
ਵੈਣ ਪਈ ਪਾਵੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਰਬਾਬ।

ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੰਤਵ

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਕਥਨ

ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕੋ ਸਾਰੇ ਮਤਾ ਕੋਈ ਪਕਾਓ
ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਇਸ ਲੱਤ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਮਿਟਾਓ
ਕਿਨੇ ਲੋਕ ਮਰ ਗਏ ਕਰੋ ਜ਼ਰਾ ਹਿਸਾਬ?

ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਵਾਨੋ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਭਾਲ ਲਓ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਗਾਲ ਲਓ
ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੋ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਜਵਾਬ।

ਰੁਲ ਗਈਆਂ ਏਥੇ ਲੱਖਾਂ ਨੇ ਜਵਾਨੀਆਂ
ਕਿੱਥੋਂ ਆਈਆਂ ਡੈਣਾਂ ਏਥੇ ਬੰਦੇ ਖਾਣੀਆਂ
ਚੂਸ ਲਿਆ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਾਬ।

ਸਰਦਾਰ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਜੀਣਾ ਨੇ ਸਿਖਾਂਵਦੇ
ਉਹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਨੇ ਚਲਾਂਵਦੇ
ਸਰਦਾਰ ਸੋਹਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸ਼ਬਾਬ।

ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਣ ਨਾ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ
ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਾੜੋ ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ।
ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਹਿਜਾਬ।

.....
ਦਿੱਲੀ
.....

ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵਿੱਦਿਆ ਵਾਂਗ
ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲਾਭਵੰਦ ਮੈਂਬਰ
ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਮਨੋਰੰਜਕ ਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ
ਲਿਖਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਠਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਵੱਧ ਤੇ ਵੱਧ
ਲਾਭਵੰਦ ਬਣਾਉਣ, ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਰੁਚੀਆਂ
ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ, ਚੰਗੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ
ਧਾਰਨ ਕਰਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ
ਕਰਨਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ।
ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਹਨ ਉਹਨਾ ਨੇ
ਚੰਗਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾ ਦੀਆਂ
ਜੀਵਨੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ
ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਰਹਿੰਦੀ
ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਉਹਨਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੋਕਾਂ
ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ
ਕੰਮ ਆਵੇ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨੁਕਸ ਹਨ
ਉਹਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ
ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੇ ਕਿ
ਔਗੁਣਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ
ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਮੰਮੀ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਸ਼ਟ

ਮੰਮੀ ਦੱਸਾਂ ਕਿੰਨੀ ਪਿਆਰੀ ?
 ਐਨੀ ਸਾਰੀ, ਐਨੀ ਸਾਰੀ।
 ਲੋਰੀ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਏ।
 ਕਦੇ ਕਹਾਣੀ ਪਾਉਂਦੀ ਏ।
 ਦੁੱਧ ਵੀ ਨਿੱਤ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਏ।
 ਚੂਰੀ ਕੁੱਟ ਖੁਆਉਂਦੀ ਏ।
 ਨਾਲੇ ਰੋਜ਼ ਨਵਾਉਂਦੀ ਮੰਮੀ।
 ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਮੰਮੀ।
 ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
 ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਾਂ।
 ਮੰਮੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨੇ ਆਉਂਦੇ।
 ਹਲਕੇ ਜੇਹੇ ਬੱਪੜ ਲਾਉਂਦੇ।
 ਪਰ ਫਿਰ ਆਪੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾਵਣ।
 ਕਰ ਕੇ 'ਪਾਰੀ' ਝੱਟ ਮਨਾਵਣ।

9814423703

ਬੁਝਾਰਤਾਂ

ਤਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੜੈਚ

- 1- ਹਰੀ-ਹਰੀ ਡੱਬੀ, ਵਿੱਚ
 ਭੂਰੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ,
 ਹਰੀਆ ਬਾਹਮਣ ਲੈ ਗਿਆ, ਮੈਂ
 ਕੀਹਨੂੰ ਕੀਹਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ।
- 2- ਸੋਲਾਂ ਧੀਆਂ, ਚਾਰ ਜੁਆਈ।
- 3- ਇੱਕ ਟੋਟਰੂ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ,
 ਨਾ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਨਾ ਉਹ ਪੀਂਦੇ,
 ਕੇਵਲ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਜੀਂਦੇ।
- 4- ਅਗਨ ਬੋਟ ਵਿੱਚ ਘਰ
 ਲਿਆ, ਜਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਨਿਵਾਸ,
 ਪਰਦੇ-ਪਰਦੇ ਆਵਸੀ, ਆਪਣੇ
 ਪਿਆਰੇ ਪਾਸ।
- 5- ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ, ਛੱਡ ਮੈਂ-ਮੈਂ
 ਤੂੰ,

- ਜੇ ਤੱਕਣਾ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ।
- 6- ਇਕ ਬੁੜੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ
 ਮੰਦਰ,
 ਨੌਂ ਸੌ ਸਾਧੂ ਕੀਤੇ ਬੰਦ ਅੰਦਰ।
 - 7- ਲਾਲ ਗਊ ਲੱਕੜ ਖਾਵੇ,
 ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ ਮਰ ਜਾਵੇ।
 - 8- ਸਿੰਗ ਹਨ ਪਰ ਬੱਕਰੀ ਨਹੀਂ,
 ਕਾਠੀ ਹੈ ਪਰ ਘੋੜੀ ਨਹੀਂ,
 ਬਰੇਕ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਘੰਟੀ
 ਹੈ ਪਰ ਕਿਵਾੜ ਨਹੀਂ।
 - 9- ਕਾਲ ਕਲੋਟੀ ਮਿੱਠੜੇ ਬੋਲ,
 ਰੋਂਦੀ ਫਿਰੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਕੋਲ।
 - 10- ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ
 ਜਾਵਾਂ, ਢੇਰਾਂ ਖਬਰਾਂ ਨਾਲ
 ਲਿਆਵਾਂ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਾਅ ਨਾਲ
 ਸਭ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਫੇਰ ਰੱਦੀ ਬਣ
 ਵਿਕ ਜਾਵਾਂ।

23

ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ

ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਕਲਿਆਣ

ਸਕੂਲ ਮੇਰਾ ਹੈ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ
 ਲੱਗੇ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ
 ਸੋਹਣੀ ਬੜੀ ਇਮਾਰਤ ਇਸ ਦੀ
 ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੂਰੋਂ ਦਿਸਦੀ
 ਖੇਡਣ ਲਈ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ
 ਖੇਡ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਬਿਆਨ
 ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਈਏ

ਪੜ੍ਹ ਕ੍ਰਿਤਾਬਾਂ ਗਿਆਨ ਵਧਾਈਏ
 ਫੁੱਲ ਲੱਗੇ ਨੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ
 ਸਕੂਲ ਸਾਡੇ ਦਾ ਕਰਨ ਸਿੰਗਾਰ
 ਅਧਿਆਪਕ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
 ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ
 ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦੇ
 ਸੁੱਧ ਤੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ
 ਪੀ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜਦਾ

81466-00532

ਉੱਤਰ :- 1. ਤੋਤਾ ਤੇ ਅੰਬ, 2. ਉਗਲਾਂ
 ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ, 3. ਅੱਖਾਂ, 4. ਹੁੱਕੇ ਦਾ ਧੂੰਆਂ,
 5. ਸੀਸ਼ਾ, 6. ਗੁਹਾਰਾ, 7. ਅੱਗ, 8.
 ਸਾਈਕਲ, 9. ਕੋਇਲ, 10. ਅਖਬਾਰ।

ਪਿੰਡ ਦੀਵਾਲਾ, ਤਹਿਸੀਲ
 ਸਮਰਾਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ। 98763-
 22677

ਜਾਦੂ ਦੀ ਨਗਰੀ - 1

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤਤਲਾ

ਬਾਤ

ਪਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਨੇ ਠੁਕਰਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਸੁਭੱਦਰਾ ਉਸਨੂੰ ਪੈਕੇ ਘਰ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਨੰਦਵੀਰ ਰੌਦਾ ਰੌਦਾ ਘਰ ਆਇਆ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ‘ਟੁੱਕ-ਟੋਰ ਤੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਟੁੱਕਰਾਂ’ ਤੇ ਪਲਣ ਵਾਲਾ’ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੱਸ ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹੜਾ?”

ਉਹ ਜ਼ਾਰ ਜ਼ਾਰ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਸੁਭੱਦਰਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਵੀਰ, ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੋਈ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਨੇ...”

“ਕੌਣ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ?” ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ। ਸੁਭੱਦਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਵੱਡੇ ਹੋਣ ’ਤੇ ਸਭ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗੀ” ਪਰ ਆਨੰਦਵੀਰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਪੁੱਛ ਕੇ ਹਟਿਆ। ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਨੰਦਵੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਾਂ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਛੁਡਾਵਾਂਗਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ- ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਰਾਵਾਂਗਾ।” ਸੁਭੱਦਰਾ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲੱਗੀ, “ਪੁਤਰਾ, ਉਸਨੇ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਫੁੱਲ ਭਰ ਜੁਆਕ ਏਂ।”

“ਨਹੀਂ ਮਾਂ, ਹੁਣ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ

ਸਕੇਗਾ, ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਭ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗਾ।”

ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ, ਉਸਦੇ ਮਾਮੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਹਟੇ, ਪਰ ਉਹ ਬਜ਼ਿਦ ਸੀ। ਅੰਤ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਆਨੰਦਵੀਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਦੋਸਤ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫਰਲਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਫਕੀਰ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟਾ, ਇਥੇ ਕੌਡਾ ਰਾਕਸ਼ਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੈਦ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਪਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਇਹੋ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਆਨੰਦਵੀਰ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਖੁਦ ਇਕ ਵੱਡੇ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਟੁਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਰਾਕਸ਼ਸ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਰਾਕਸ਼ਸ ਦੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਸਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਬੱਕਰੇ ਦਾ ਮਾਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਕਸ਼ਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਵਾਹਵਾ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਰਾਕਸ਼ਸ ਆਇਆ। ਮਾਸ ਦੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਕਾਂ ਸੁੰਘ ਕੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - “ਕੌਣ ਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਨੰਦਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ। “ਮੈਂ ਹਾਂ, ਵੀਰ। ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਿਓ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

“ਠੀਕ ਏ, ਠੀਕ ਏ, ਜੇ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਸ ਖੁਆਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ,” ਰਾਕਸ਼ਸ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

(ਚੱਲਦਾ)

ਆਖਦੇ ਨੇ- ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਸੀ। ਪਰਜਾ ਉਸਨੂੰ ਰੱਬ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦੀ ਸੀ। ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਭੱਦਰਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਉਸਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਆਨੰਦਵੀਰ ਸੀ।

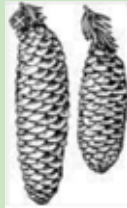
ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦਾ ਮਹੌਲ ਉਦੋਂ ਸੋਗ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਜਾਦੂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਪਏ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਰਾਣੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬੇਟਾ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸ਼ਿਰਖੰਡੀ ਨੇ ਆਨੰਦਵਰਧਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਾ

ਮਿੱਤਰ ਜਿਹੜੇ ਵਿਛੜੇ ਨਾ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ

ਕਹਾਣੀ

ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਬੰਨੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਲੰਮਾ ਦਿਓਦਾਰ ਉਗਿਆ ਖਲੋਤਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਪਟਸਨ ਦਾ ਬਾਂਕਾ ਜਿਹਾ ਬੂਟਾ ਸੀ।

ਦਿਓਦਾਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਟਸਨ ਵਰਗੀ ਅਤਿ ਕੌਮਲ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੀ। ਤੇ ਪਟਸਨ ਲੰਮੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਓਂ ਜਿਓਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ, ਤੇ ਉੱਚੇ ਲੰਮੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿੰਨੀ ਪਟਸਨ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕੌਲ-ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲਏ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਛੜਣਗੇ।

ਜੰਗਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦਿਓਦਾਰ ਨਾਲ ਬੜੇ ਵਿਗੜੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਏਡੀ ਨਿਗੂਣੀ ਪਟਸਨ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਲਾਣੀ ਦਿਓਦਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ।

ਉਧਰ ਖੇਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੂਟੇ - ਕਣਕ, ਸ਼ਟਾਲਾ, ਭਖੜਾ ਆਦਿ -ਪਟਸਨ ਨੂੰ ਦਿਓਦਾਰ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਲਈ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਖੜੋਨ ਦੇ ਤਾਅਨੇ ਦੌਂਦੇ ਸਨ।

“ਤੂੰ ਸੋਚਦੀ ਹੋਵੋਂਗੀ, ਇਸ ਵੱਡੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਰਤਾ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਹੈ ਵੇ?” ਉਹ ਆਖਦੇ।

ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਦਿਓਦਾਰ ਅਤੇ ਪਟਸਨ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ

ਦੀ ਗੰਢ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਹੋਰ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਾਢਾ ਆਇਆ, ਤੇ ਪਟਸਨ ਨੂੰ ਵੱਢ ਕੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰੱਸੇ ਵੱਟੇ ਗਏ, ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਉਣਿਆ ਗਿਆ।

“ਆਹ!” ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਤੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਵਿਛੜ ਗਈ ਏ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਦੇ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕੋਂਗਾ।”

ਦਿਓਦਾਰ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਦੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਦੋ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੱਟੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਕਿਰਦੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਰੌਦਾ ਦਿਓਦਾਰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਟੋਟੇ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰੀ ਪਟਸਨ ਖੜੋਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਤੱਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਆਰੇ ਫੜੀ ਆਦਮੀ ਉਹਦੇ ਮੁੱਢ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਭੁਜੇ ਢਾਹ ਲਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਉੱਤੇ ਲੈ ਗਏ। ਓਥੇ ਇੱਕ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਏਸ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਖੰਭਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਖੰਭਲਾ ਪੱਕਾ ਖੜੋਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਬੰਡਲ ਚੁੱਕੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਆ ਚੜ੍ਹੇ। ਇਹ ਬੰਡਲ ਉਹਨਾਂ ਖੰਭਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ

ਦਿੱਤਾ। ਸੋਹਣੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਥਾਨ ਸੀ। ਬਾਦਬਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਸਿਆਂ ਤੇ ਪੁਲੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਉਹਨੂੰ ਤਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਤਾਣੇ ਹੋਏ ਬਾਦਬਾਨ ਵਿਚ ਹਵਾ ਭਰ ਗਈ, ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੀਲੇ ਸਾਗਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉੱਤੇ ਤਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਖੰਭਲਾ ਅਹਿੱਲ ਪੱਕਾ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਪਟਸਨ ਦਾ ਬਾਦਬਾਨ ਉਹਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲੱਗਾ, ਪੌਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਫੁੱਲਿਆ, ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰੀ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਗਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰੱਸੇ ਤੇ ਬਾਦਬਾਨ ਪਟਸਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੱਟੇ ਉਣੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਪਟਸਨ ਜਿਹੜੀ ਜੰਗਲ ਦੇ ਬੰਨੇ ਉੱਤੇ ਉੱਗੀ ਕਦੇ ਵੱਡੇ ਦਿਓਦਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਭਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਵੱਡਾ ਦਿਓਦਾਰ ਤੇ ਬਾਂਕੀ ਨਿੱਕੀ ਪਟਸਨ ਮੁੜ ਮਿਲ ਪਏ, ਤੇ ਪਟਸਨ ਰੱਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦਿਓਦਾਰ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਤਣੀ ਰਹੀ।

.....
(ਕਿਤਾਬ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ: ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼:50/- (ਚੱਲਦਾ)

ਲਹੂ-1 (sanguis, ਸੈਂਗੁਇਸ)

ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਰੈਣਾ

ਆਓ ਜਾਣੀਏ

ਪਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕ ਲਹੂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਜਣਾ-ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ 'ਤੇ ਗਿਆ ਜਾਂ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ, ਲਹੂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੀਕਰ ਕਿ ਮਰ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਲਹੂ ਭਲਾ ਕੀ ਸੀ? ਉਹ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ? ਭਲਾ ਕਿਹੜੀ ਵਸਤ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਦਭੁਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਭਾਵ, ਅਜੀਬ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੀਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸਨ ਥਿਆਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੀਕਰ ਕਿ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਝ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਜੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਕੇ, ਲਹੂ ਦੇ ਕਈ ਭੇਤ ਨਾ ਜਾਣ ਲਏ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਣਾ 'ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਰਵੇ' ਸੀ।

ਸੀ।

1630 ਵਿਚ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਰਵੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਇਟਲੀ ਗਿਆ। ਓਥੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੀਰ ਬਣਤ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਣੇ, ਭਾਵ, ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਇਕ ਘਿਨਾਉਣਾ ਜੁਰਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਏਦਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਟੂਣੇਹਾਰ ਤੰਤਰੀ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਸਾੜ ਦੇਣ ਦਾ ਜੋਖਮ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ

ਸੋ ਹਾਰਵੇ ਨੂੰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਖੋਲੇ ਦੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਵਿਚ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਲਹੂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਅਰਬਾਂ ਸੈਲਾਂ ਤੀਕਰ ਆੱਕਸੀਜਨ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਪਦਾਰਥ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ, ਫਜ਼ੂਲ ਅਤੇ ਰੱਦੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਚੱਲਦਾ)

ਨੀਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਯਾਦ

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ 1964 ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੈਸੀਅਸ ਕਲੇਅ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ: “ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਖੁਦ ਲਈ ਇਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਨਿਗਰ (ਹਬਸ਼ੀ) ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਜ਼ਤ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵਾਂਗ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ। ਕੁਰਆਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਅਥਾਹ ਤਸੱਲੀ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ।”

(ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗੇ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ; ਬਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਮਨਫੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੰਚਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੁਲਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਪਾਕੀਸਤਾਨੀ ਏਜੰਡਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ...! ਵੱਡੇ ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਇਹ, ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਰਾਹ ਮੁੜ ਖੁੱਲੇਗਾ।-ਸੰ.)

ਸਾਡਾ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਐਨ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾ ਕੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਚੌਕ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਧਾਣੀ-ਚੀਰੇ ਵਾਂਗ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਚੌਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਚੌਕ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਗਲੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚਲੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਘਰ ਸਨ। ਪਹਾੜ ਦੀ ਬਾਹੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਫਰਲਾਂਗ ਕੁ ਲੰਮੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਗਲੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਿੰਗ-ਵਲੇਵੇਂ ਖਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪੱਤੀ ਚੰਦੂ ਕੀ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਹਾੜ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਇਸ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਲਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ ਸਾਡੀ ਹਵੇਲੀ। ਚੌਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ

ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕੋਠੜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਗਲੀ ਕੋਠੜੀ ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤੂੜੀ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਵਸੋਂ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਜੀ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅਕਸਰ ਬੰਦ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਚੌਥੀ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲਾਹ ਕੇ ਓਥੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਕੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਵਸੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਵਾਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਪਾਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸੇਠ ਝੰਡੂ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੇ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੜਨਾਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਵੰਡ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੰਈਆਂ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੜਦਾਰ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ: ਗੁਰਲਾਲ ਚੰਦ, ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਚੰਦ, ਗੁਰਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਮਦਾਸ। ਦੀਵਾਨ

ਚੰਦ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਅਜੇ ਹਰੀ-ਕਾਇਮ ਸਨ। ਉਸ ਵੱਡੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਸਤਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਦੂਕ, ਪਲੰਘ ਅਤੇ ਚਰਖੇ ਬਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਾਰਤ ਸੀ। ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਸਾਈਕਲ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਚੰਦ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਮਕਾਨ ਹੇਠਲੀ ਤੀਜੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਕ ਅਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਵੀ ਸੀ। ਹਫ਼ਤੇ ਦਸੀ ਦਿਨੀਂ ਅਰਕ ਕਸ਼ੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਭੱਠੀ ਵਿਚੋਂ ਮਹਿਕ ਭਿਜਿਆ ਧੂੰਆਂ ਉੱਠਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੱਗੋਂ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੋੜ ਮੁੜ ਕੇ ਘਾਟੀ ਉੱਤਰ ਕੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦੋਹੀ ਪਾਸੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ। ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਲੱਕੜਾਂ ਚੀਰਦੇ ਆਰੇ। ਸੂਰ ਸਿੰਘ (ਪਿੰਡ ਦਾ

ਨੀਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਯਾਦ

ਸਤਰੰਜ 6ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੰਮੀ ਸੀ: ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਤੁਰੰਗ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਨਾਮ ਚਤਰੰਗ ਤੇ ਫਿਰ ਸਤਰੰਜ ਬਣ ਗਿਆ। 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਅਜ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਤੇ ਨਿਯਮ ਪੱਕੇ ਹੋ ਗਏ।

ਨਾਮ-ਸੰ.) ਦੇ ਬਣੇ ਪਲੰਘ, ਸੰਦੂਕ, ਗੱਡੇ ਅਤੇ ਚਰਖੇ ਆਦਿ ਲੋਕ ਵੀਹ ਵੀਹ ਕੋਹਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦਣ ਆਉਂਦੇ।

ਚੌਕ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ ਨਿਕਲਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਨੁੱਕਰ ਉੱਤੇ ਲਾਭ ਚੰਦ ਬਜ਼ਾਜੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਸੀ ਸਾਡੀ ਗਾਡੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਡਿਓੜੀ ਜਿਹੜੀ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਮੇਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ, ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੋ-ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਵੀ ਝੰਡੂ-ਸ਼ਾਹ-ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਸੀ ਪਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲਾਭ ਚੰਦ ਅਤੇ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੈ ਰਾਮ ਕੋਲ ਗਹਿਣੇ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ; ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਮੁਢਲੀ ਸੰਭਾਲ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਓਥੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਮੋਚੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਿੱਛੋਂ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਹੁਰਾਂ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਛੁਡਵਾ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਓਡਾ ਹੀ ਲੰਮਾਂ ਚੌੜਾ ਬਰਾਂਡਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਡਿਓੜੀ ਨੂੰ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ ਗੁਰਲਾਲ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੁਨਿਆਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਦੂਜੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਉਪਲਵੇ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰਲਾਲ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦਾ

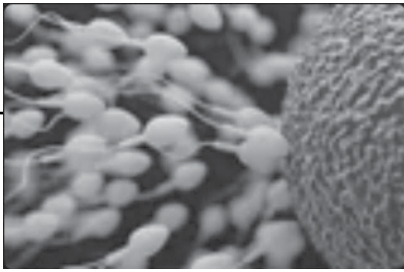
ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਵੱਸਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਆਏ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਵੱਸ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾਤੇ ਰਾਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਪੈਂਚ ਆ ਵੱਸਿਆ ਸੀ। ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਡਾਕਟਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਪਿਛਲਾ ਘਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਝਟਕਈ ਨੇ ਮੱਲ ਲਿਆ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਦੇ ਮਾਮੇ ਮਾਮੀ ਦਾ ਜਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਚੰਦੂ ਕੀ ਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਓਧਰ ਵੀ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਵੇਲੇ, ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਸਾਡਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਆਪਣੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਬਾਹਮਣ-ਖੱਤਰੀ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੋਚੀ, ਝਟਕਈ, ਸੁਨਿਆਰ, ਲੋਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ, ਪੈਂਚ (ਮਹਿਰੇ) ਆਦਿ ਵੀ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਸਾਰੇ ਆਂਢੀ-ਗੁਆਂਢੀ ਮੇਰੇ ‘ਚਾਚੇ’ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਮੇਰੇ ‘ਤਾਏ’। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ ਓਧਰਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਰੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁੰਹ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮੁੱਖਾ। ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਝਟਕਈ ਦਾ ਸਾਲਾ ਅਰਜਨ ਵੀ ਮੇਰਾ ਬੇਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਨਾਮ ਦਰਜੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਪਿਆਰਾ ਵੀ। ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਕੱਟੜ ਹਉਮੈਂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਯਾਰ-ਬੇਲੀ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਤ-

ਪਾਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹ-ਦਿਲੀ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਵਿਆਹਾਂ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀ-ਗ਼ਮੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਸਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਖੇਡਦੇ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਹੀ ਖਾ-ਪੀ ਲੈਂਦੇ। ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇੰਜ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਡਿਓੜੀ ਵੱਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਿੱਥੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਸੀ ਓਥੇ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀਆਂ ਦੋ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਰਸ਼ਕ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦੇ ਕਿ ਕਿਆ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਕੋਂਦਰੀ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਆਣ ਜਮਾਇਆ ਹੈ! ਕਬਜ਼ਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕੂ ਦਾ ਸੀ! ਪਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਕਦੀ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਹੀ-ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸਦ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਇਹ ਥਾਂ ਸਿਰਫ ਹਵੇਲੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰੋਂ ਆ ਕੇ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਰਾਮ-ਲੀਲਾ ਵੀ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਪਾਰਟ ਕਰਦੇ। ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਸਨ।

ਡਿਓੜੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ।

ਚੀਨ ਵਿਚ 25-45 ਸਾਲ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀਰਜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਦਲੇ ਵਿਚ 1000 ਡਾਲਰ ਜਾਂ ਇਕ ਰੋਜ਼-ਗੋਲਡ ਆਈ-ਫੋਨ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਖਬਰ-ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ, “ਦਿਲ ਦਿਖਾਓ ..ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ”, ਤੇ ਇਕ ਵੀਰਜ ਬੈਂਕ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਵੀਰਜ (ਲਫਜ਼ੀ ਮਤਲਬ ਵੀਰ=ਮਰਦ ਦਾ ਪਾਣੀ) ਦਾਨ ਖੂਨ ਦਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ”।

ਨੀਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਯਾਦ

ਮੇਰੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਲੰਘ ਡਿਓੜੀ ਵਿੱਚ ਡੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ; ਜਿੱਥੇ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ। ਜੱਗ-ਜਹਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। ਡਿਓੜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਾਹਰਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸੌਦਾ-ਸੂਤ ਲੈਣ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਦੇ। ਪਾਣੀ-ਧਾਣੀ ਪੀਂਦੇ। ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਸਾਥ ਵੀ ਮਾਣਦੇ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ, ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣਦੇ। ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਕੋਈ ਜਣਾ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਦਾ ਹਾਣੀ ਸੂਰਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਕਨੇਡਾ ਜਾ ਵੱਸਿਆ, ਆਪਣੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ’ ਵੀ ਸਾਡੀ ਡਿਓੜੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ’ ਮੇਰਾ ਪਿਓ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਠ-ਨੌਂ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਓ ਝੱਸ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਆਏ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ‘ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ’ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਕਾਲਮ ‘ਮੇਰੇ ਝਰੋਖੇ ’ਚੋਂ’ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

ਪਚਵੰਜਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਵੱਡੇ ਮੀਹਾਂ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਮਕਾਨ ਢਹਿ ਗਏ। ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਵੀ ਢਹਿ ਗਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਅਤੇ ਡਿਓੜੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਵੀ। ਡਿਓੜੀ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨਿਆਂ ਗਿਆ। ਨਾ ਉਹ ਦੁਕਾਨ ਕਿਸੇ ਬਣਾਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਕੰਧ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ

ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਛੱਤ ਡਿੱਗਦੀ ਵੇਖ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਦਸ ਕੁ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਕਰ ਕੇ ਓਹਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਂਜ ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੀਂ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਤੀਹ ਕੁ ਫੁੱਟ ਲੰਮੇ ਪੱਕੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਫੁੱਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਘਰ ਲਈ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਪੱਕੀ ਬੈਠਕ ਪਾ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੁਨਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਉਹ ਉਦੋਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਡਿਓੜੀ ਢਹਿ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਥਾਂ ਅਜੇ ਖਾਲੀ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਡੰਗਰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਾਂ। ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੁਕਾਨ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਜਿਹੜਾ ਖੋਲਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਥਾਂ ਡਾਕਟਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਏਥੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪੱਕੀ ਦੁਕਾਨ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨ ਕੁ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਕੱਚੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕਲਿਨਕ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਥਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਹਸਰਤ ਸੀ ਕਿ ਦੁਕਾਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ! ਪਰ ਹੁੰਦੀ ਕਿਵੇਂ? ਜਦੋਂ ਨੀਹਾਂ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਸਾਡੀ ਡਿਓੜੀ ਵਾਲੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਵਿਗੋਚੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਦੀਦਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਪਤੈਂ ਕਿ ਚਾਚੇ (ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ ਭਰ ਲੀਰ ਦੀ ਲੀਰ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿਆ ਕਹਿਣੇ! ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬਥੇਰਾ ਥਾਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੈਸੇ

ਜਿੰਨੇ ਆਖੇ ਓਨੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।” ਪਰ ਉਹਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਬਾਪੂ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖੇ ਕਿ ਏਨੀ ਕੁ ਥਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮੁੱਲ ਦੇ ਦਵੇ।

‘ਥਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਥੇਰਾ ਪਿਆ ਸੀ!’ ਪਰ ਹਵੇਲੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੀਵਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਿਓ ਤੇ ਗੁਰਲਾਲ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਾਦੇ ਝੰਡੂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਜਿਹਦੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹਦੇ ਬਣਾਏ ਮਕਾਨ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਨ, ਕਿਸ਼ਨ ਸੁੰਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿਆਂ! ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਈ, ਪਾ ਲੈ ਪਰ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਹ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।”

“ਸ਼ਾਹ ਉਂਜ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਤੇਰੀ ਹੀ ਐ। ਆਪਣਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇ ਵਰਤ। ਪਰ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਆਖੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਮਕਾਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਏਦਾਂ ਹਵਾਸ ਵਧਾਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਝੰਡੂ ਸ਼ਾਹ! ਆਪਾਂ ਭਰਾ-ਭਰਾ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹੀਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਖੋਹਣ ਬਾਰੇ ਨਾ ਸੋਚੀਏ।” ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੌੜ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਭ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਕਰਮ ਚੰਦ ਉਸ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਥਾਂ ‘ਮੁੱਲ’ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਥਾਂ ਕਦੋਂ ਮੁੱਲ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਹੈ! ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਇਹ ਹਸਰਤ ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ

ਨੀਹ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਯਾਦ

ਚੀਨ ਵਿਚ 3 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਵਿਚ ਯਾਓਦੋਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਾਂਕਸੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਥੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਘੱਟ ਖਰਚਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਟੀ ਪੋਰਸ (ਝਰਝਰੀ-ਛੇਕਦਾਰ) ਹੈ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਗੁਫ਼ਾ ਦਾ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ 30 ਡਾਲਰ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਕਮਰੇ ਦੀ ਗੁਫ਼ਾ 46000 ਡਾਲਰ ਦੀ ਹੈ।

ਕਿਹਾ, “ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ, ਡਾਕਟਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਛੱਡੋ। ਉਜ ਆਪਾਂ ਐ ਕਰਦੇ ਆਂ... ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵਾਂਢੇ ਘਲਾ ਦੇਨੋਂ ਆਂ। ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਾਂ ਨੀਹ ਰਖਾ ਕੇ ਕੰਧ ਚੁਕ ਦਿਆਂਗੇ। ਮਾਮਾ ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਆਉ ਉਦੋਂ ਵੇਖੀ ਜਾਉ.....।”

ਕਰਮ ਚੰਦ ਝਿਜਕਦਾ ਅਤੇ ਡਰਦਾ ਵੀ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਂਢੇ ਜਾਣਾ ਮਨਾ ਹੀ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਗਿਆ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹਾਂ ਕੋਹਾਂ ਤੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੁੜਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਾ ਆਵੇ।

ਸਵੇਰੇ ਨੀਹ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ ਅਜੇ ਸੰਦ-ਵਲੇਵੇਂ ਸੂਤ ਹੀ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਥਾਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਪੂ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਹੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਸੰਨ੍ਹ ਉੱਤੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਕੀਮ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਸੁਣ ਓਏ ਦੀਦਾਰ! ਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦਾ ਤੂੰ ਵੀ ਸੁਣ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਮਾਰਦੇ ਸਾਓ!”

ਸੁਣ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਤਰੇਲੀ ਆ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਸਹਿਮੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਬਾਪੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਾਂ। ਪਰ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਮੁਸਕੜੀਏ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਦਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਲੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਢਿੱਡ ‘ਚ ਐ, ਉਹ ਮੇਰਿਆਂ ਨਹੁੰਆਂ ‘ਚ ਐ। ਐਧਰ ਆ ਓ ਮਿਸਤਰੀ” ਉਹਨੇ ਰਾਜ

ਮਿਸਤਰੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, “ਆਹ ਲੈ... ਐਥੇ ਕੰਧ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹਦੀ ਦੁਕਾਨ ਠੀਕ ਬਣ ਜੁ.....।”

ਉਹਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਕਰਮ ਚੰਦ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਡੇਢ ਫੁੱਟ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸੀ।

“ਬਾਪੂ ਜੀ! ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਵਾਧੂ” ਮਿਸਤਰੀ ਕਾਂਡੀ ਫੜੀ ਅਹੁਲ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ ਅਜੇ ਵੀ ਬੁੱਤ ਬਣੇ ਖੜੋਤੇ ਸਨ।

“ਲਿਆ ਫਿਰ ਮਾਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵਾਜ ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖ ਕੇ ਨੀਹ ਪੁੱਟੇ.....।” ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਸਿੱਮ ਆਇਆ।

ਇਹ ਸਦ-ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਅਜੇਹੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਅਕਸਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਦ-ਭਾਵੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲਣ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਣਤਰ ਉੱਤੇ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਪੂ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਅਗਲੇ ਨਾਲ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਸਾਡੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬੁੱਢੇ-ਵਾਰੇ ਵੀ ਦਿਓਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦਾ। ਨਸੂ ਰਾਮ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਉਹ ਅਕਸਰ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਆਖਦਾ, “ਸਾਹਣੀ! ਰਾਤੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਸੁਫ਼ਨੇ ‘ਚ।” ਉਹਦਾ ਭਾਵ ਉਹਦੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ, “ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਹਣੀ ਬਿਨਾਂ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਘਲਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ,” ਉਹ ਮੁਸਕੜੀਆਂ ‘ਚ ਹੱਸਦਾ।

“ਵੇ ਫਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਤੇਰਾ! ਹੁਣ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਸ਼ਰਮ ਕਰ। ਮੈਂ ਕਿਓਂ ਮਰਾਂ! ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮਰ; ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਮੈਂ ਆਉਂਗੀ,” ਅੱਧਾ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਝਿੜਕਦੀ। ਉਹਦਾ ਪੁੱਤ ਵੀ ਇਹ ਮਸ਼ਕਰੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, “ਚਾਚਾ! ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੱਸ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਮੂੰਡਾ ਹੀ ਰਿਹਾ.....”

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ‘ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਵਿਹਲ ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਵਤਨਾ। ਰਸੋਈ ਕੋਲ ਜਾਂ ਚੈਤਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ, “ਓ ਨਾਮੁ ਕੌਰੇ! ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰੇ! ਕੀ ਧਰਿਆ ਜੇ.....”

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਜਾਂ ਦਾਦੀ ਨੇ ਦੱਸਣਾ। “ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਵੀ ਪਈ ਜੇ ਸਵੇਰ ਦੀ...” “ਸਵੇਰ ਦੀ ਕਿਓਂ ਜੀ... ਸੁੱਖੀ ਸਾਂਦੀ ਹੁਣੇ ਸੱਜਰੀ ਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਆਂ.....” ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਜਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਣਾ।

“ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਰੋਟੀਆਂ ਕਰ ਦੇ ਉਚ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਅਤੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਲੂਣਾ ਪਾ ਦੇਗ।”

ਉਹਨੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੋਟੀ ਰੱਖ ਕੇ, ਬੁਰਕੀ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾਈ ਜਾਣੀ ਤੇ ਘਰਦਿਆਂ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਏਧਰ ਓਧਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

“ਲਿਆ ਓਏ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਦੁਕਾਨ ‘ਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਨਾ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕੋਈ,” ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਣਾ।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਉਹਦਾ ਇੰਜ ਅਪਣੱਤ ਨਾਲ ਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣਾ ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਂਝੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਮੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲੇ ਆਪਸੀ ਮੁਹੱਬਤੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਆਪਾ ਸਰਸਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਫੋਸਬੁਕ)

ਸੰਘਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਇਆ

ਡਾ. ਲੋਕ ਰਾਜ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ

ਉਹ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਤਾਇਆ ਸੀ। 'ਸਾਡੇ' ਮਤਲਬ ਅਸੀਂ ਭਰਾ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਘਰਾਂ ਚੋਂ ਚਾਚੇ ਤਾਇਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ। ਸਾਡੀ ਦਾਦੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਦਾਦੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਸਨ, ਸੌ ਘਰ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ। ਤਾਇਆ ਦਾਦੀ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਬਿਸ਼ਨਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੁ ਮੈਂ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ, ਤਾਏ ਦੀ ਉਮਰ ਸੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਏ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸ਼ਿਕਰ ਦੇ ਲਾਗੇ 'ਸੰਘੇ ਜਗੀਰ' ਸੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਹ 'ਸੰਘਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਇਆ' ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤਾਏ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਏ ਦੇ ਪੈਰ 'ਚ ਹੀ ਚੱਕਰ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਕਿ ਤਾਏ ਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੇ ਟਾਇਰ 'ਚ ਚੱਕਰ ਸੀ, ਤਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤਾਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਜਾਣੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਬੀਲਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਤਾਏ ਦਾ ਕੱਦ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦਸ ਗਿਆਰਾਂ ਇੰਚ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ, ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਇਕਹਿਰਾ ਤੇ ਫੁਰਤੀਲਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਦੇਖਿਆ- ਚਿੱਟੀ ਪੌਪਲੀਨ ਜਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਟੈਰੀਲੀਨ ਦੀ ਕਮੀਜ਼, ਚਿੱਟੀ ਮਲਮਲ ਦੀ ਧੋਤੀ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਹੀ ਮਲਮਲ ਦੀ ਪੱਗ ਤੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ। ਪੱਗ ਦਾ ਹਥ ਕੁ ਭਰ ਲੜ ਛੱਡਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉੱਤੇ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਤੁਰਲੀ, ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਕਾਲੀ ਗੁਰਗਾਬੀ, ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ

ਨੱਤੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੇ ਫ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਨਿਗਾਹ ਦੀ ਐਨਕ। ਸਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ 'ਨਹਿਰੂ ਵਾਸਕਟ' ਤੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਦੀ ਹਲਕੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਲੋਈ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਤਾਏ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਸੀ ਉਸਦੀਆਂ ਸ਼ਾਹ ਕਾਲੀਆਂ ਕਮਾਨ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁਛਾਂ। ਦਾਹੜੀ ਸ਼ੇਵ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੀ ਸਾਰੀ ਚਿੱਟੀ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਵੀ, ਪਰ ਪੱਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਾਏ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਘੱਟ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਨਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਪੱਗ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਖੌਲ ਵਿਚ ਪੁਛਣਾ, "ਤਾਇਆ ਵਾਲ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ ਕਾਲੇ ਰਹੇ?" ਤਾਏ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, "ਕਾਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਆਪੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ।" ਤਾਇਆ ਕਦੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੁੱਲਾ ਨਸਰੂਦੀਨ ਕੋਲ ਇੱਕ ਖੋਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਏਦਾਂ ਹੀ ਤਾਏ ਦਾ ਸਾਇਕਲ ਸੀ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ - ਚੌਵੀ ਇੰਚ ਦਾ "ਰੇਲ"। ਸਾਡੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਸਾਰੇ ਜਲੰਧਰ ਜਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ,

ਖਾਸ ਕਰ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਤੇ ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅਠਾਰਾਂ-ਉਨੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਤਾਇਆ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹੀ ਘੁਮਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਤਦਾ ਸੀ - ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਏ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ 35-40 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬੱਸਾਂ ਵੀ ਟਾਵੇਂ ਟਾਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੌਸਮ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਤਾਏ ਦੇ ਸਾਇਕਲ ਦੀਆਂ ਟਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਫੂਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਢਲਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਕਾਇਮ ਸੀ ਤੇ ਤਾਏ ਦੀਆਂ ਪਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅੱਗੇ ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਪੈਡਲ ਕੋਈ ਚੁੰ ਚਰਾਂ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਦੁੜਕੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ ਘੋੜੀ ਵਾਂਗ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

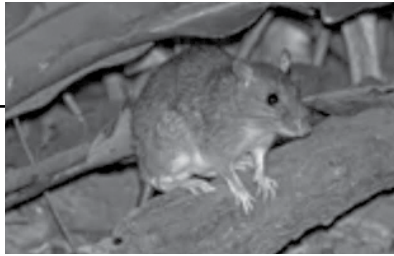
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਆਹ, ਕੁੜਮਾਈ, ਛੁਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਜਰ ਗਏ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ 'ਸੋਲ੍ਹਾ' ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤਾਏ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਥਾਂ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿਆਣਪ ਭਰੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਤਾਇਆ ਹੀ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਸਾਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਤਾਏ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਏ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਪਿਠ ਪਿਛੇ।

ਸੰਖਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤਾਇਆ

ਡਾ. ਲੋਕ ਰਾਜ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ

ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਦੁੱਧਾਧਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਵੀ ਲਿਆ: ਇਕ ਚੂਹੇ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਇਕ ਨਿਕਚੂ ਟਾਪੂ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਜੋ 1845 ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭਾ ਸੀ, ਉਹ 2009 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਇਕ ਖੋਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਪੰਜਾਬ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮੀਆਂ-ਬੀਵੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਲੜਾਈ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਬਦ-ਦੁਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਠੀਕ ਸਮਝੋ, ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ!!! ਤਾਏ ਦਾ ਆਪੇ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹੀ ਮੁੱਖ ਰੋਲ ਸੀ-ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਰਵਾਉਣੇ! ਪੂਰੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਜਿੰਡੀ ਸਾਡੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਏ ਦੇ ਹੀ ਕਰਵਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਾਏ ਨੂੰ ਸਭ ਖਬਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹਦਾ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਕਿਹਦੀ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹੁਣ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਤਾਇਆ ਉਥੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ, ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਾਏ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਸੀ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਣਾਨ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਤੀਸ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ! ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਓਹੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਅਕਸਰ ਤਾਏ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਪਸੰਦ ਪੁਛਣ ਦਾ ਤਾਂ ਰਿਵਾਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਦੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਧੀਆਂ ਧਿਆਣੀਆਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਧੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਪਸੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਤਾਏ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਦੇ ਗੋਤ ਤਾਏ ਕੋਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਗੋਤ

ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ।

ਛੱਡਣੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਤਾਇਆ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਚੋਂ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਪਰਚੀ ਕਢ ਕੇ ਪਹਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਗੋਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ। ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਤਾਏ ਦਾ ਅਗਲਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਤਾਏ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ "ਇਹ ਈਗਤੀਆਂ-ਪਤੀਗਤੀਆਂ ਫਸਾਉਣਾ ਸੰਖਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਆ"। ਤਾਏ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਕੇ ਸੀ ਜਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਲਾਕ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿੱਕ ਪੈ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਤਾਏ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿਚ 'ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਿਚੋਲਾ' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਤਾਇਆ ਹੱਸ ਛੱਡਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਚਾਈ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਲੇ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਤਾਏ ਨੇ ਕਰਵਾਏ

ਸਨ।

ਇਹ ਸਭ ਕਰ ਕੇ ਤਾਏ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਕੀ ਸੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਇਆ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ! ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਏਨੇ ਅਮੀਰ ਸਨ ਕਿ ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ ਮੁੰਦੀਆਂ ਵਗੇਰਾ ਪਾਉਂਦੇ। ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹਦਾ ਬਣਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਮਿਲਣੀ ਦੇ ਕੰਬਲ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਾਏ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਪਧਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ। ਸਗੋਂ ਹਰ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਸਰਦਾ ਖਰਚਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ। ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਤਾਏ ਨੇ ਇਹ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਣਵਿਆਹਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਏ, ਨੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਇਹ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਬਦ-ਦੁਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਤਾਏ ਨੂੰ ਉਲੂਮਾ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਤਾਏ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋਏ ਕਾਫੀ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤਾਏ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, "ਤਾਇਆ ਜਿਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਓਹਨੇ ਜੋੜ ਲਭਿਆ ਹੋਣਾ ਸੀ"।

ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਟੁੱਟਦੇ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤਾਏ ਦੀ ਕਮੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

.....
..... ਯੂ. ਕੋ.

ਉੜਤਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਗਾਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕੋ

ਪਰਗਟਜੀਤ ਸੰਧੂ

ਦੇਵਨੀਤ

ਹੁੰਗਾਰਾ

ਕਵਿਤਾ

ਗਾਹਲ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਗਤਿਆ ਪੁੱਤ ਪਿਉ ਦੀਆ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਪੁਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ (ਅਖੌਤੀ) ਖਾਲਸਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢਦਿਆ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਮਤਲਬ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਗਾਹਲ ਕੱਢਣੀ ਗਲਤ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਦਰਪਣ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਗਾਹਲ ਕੱਢਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉੜਤਾ ਪੰਜਾਬ ਫਿਲਮ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਵਰਤੀ ਗਈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਸ਼ਰਮ ਆਉਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਉੱਚੇ ਕਰੋ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੱਭਿਅਕ ਕਰੋ ਆਪ ਘਰ ਬਾਹਰ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰੋ- ਤਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਚੱਜੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਬਣਨਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਵੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਗੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਕੱਢੀਆਂ ਗਾਹਲਾਂ 'ਤੇ 'ਏਨੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ?'

(ਫੇਸਬੁਕ)

ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਇੱਕੋ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ...

ਨੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ, ਕਾਲੀਆਂ... ਸੋਹਣੀਆਂ, ਸੁਨੱਖੀਆਂ ਵਣਜ ਕਰਦੀਆਂ

ਸਾਡੇ ਪਾਣੀ, ਮਿੱਟੀ, ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਇੱਕ ਬੁਰਜ ਘੁਲਿਆ ਹੈ ਉੱਚਾ ਤਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ..

ਮਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਧੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਾਲ ਲੰਬੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਬੁਰਜ ਉਸਰ ਜਾਂਦਾ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਬੁਰਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਵਾਲ ਸੁਕਾਂਦੀਆਂ

ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ... ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹਨੇਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਕ

ਬੇੜੀ ਠੇਲੁਦਾ ਮਹਿਲਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਏ ਕੁੜੀਆਂ ਬੁਰਜ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਦੀਆਂ ਕਿਸਤੀ ਅੰਦਰ

ਪਰ... ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ... ਸਾਡੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ....

ਮੈਂ ਗਾਹਲ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਗੈਰ ਇਖਲਾਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗਾਹਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਉੜਤਾ ਪੰਜਾਬ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢੀਆ ਗਈਆ ਹਨ, ਇਹ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ।

ਗੱਲ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਹਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਭੋਲੇ ਹਨ ਇਹ! ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਕੇ ਭਰਾ ਲੜ ਪੈਣ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜਾਣੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੰਮੀ ਭੈਣ ਦਾ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਪੁਣਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਮੂਲੀ ਤਕਰਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਮਾਂ ਭੈਣ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਹਨ ਇਹ ਫੱਟ ਮਾਂ ਭੈਣ ਦੀਆ ਗਾਹਲਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਉ ਪੁੱਤ ਦੀ ਗਲਤੀ ਤੇ ਗੰਦੀ

ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ

ਗੱਲਬਾਤ

ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਦੁੱਧ ਲੈਣ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਜਗਦੇਵ ਦੀ ਡੋਅਰੀ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਟੀਵੀ ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਇਕ ਗਾਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ।

ਗੀਤ ਸੀ:

ਜੇ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋ ਪਸੰਦ ਵੋਹੀ ਬਾਤ ਕਹੋਗੇ
ਤੁਮ ਦਿਨ ਕੋ ਅਗਰ ਰਾਤ ਕਹੋ ਰਾਤ ਕਹੋਗੇ

ਸੰਨ 1970 ਵਿਚ ਮੈਂ C.R. College of Education, Hissar ਵਿਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ 'structural approach' ਰਾਹੀਂ ਬੀ.ਐਡ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਟੀਚਰ ਸੱਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੋ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਆਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਡੋਨੀਅਲ ਆਡਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਲੋਂ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਕੋਠੀ ਅਤੇ ਸਾਇਕਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਡੋਨੀਅਲ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਹੋਰ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਚਾਰ

ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਹੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਹੀ ਡੋਨੀਅਲ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ 'ਫਾਸਟ ਫੂਡ' ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਆਪ ਹੀ ਥੱਪਦਾ ਸਾਂ। ਉਥੇ ਡੋਨੀਅਲ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ 'ਫਾਸਟ ਫੂਡ' ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮਿਰਚ ਮਸਾਲਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਦੀਆਂ ਕੜਫੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਖਾਣ ਗਿੱਝ ਗਿਆ। ਡੋਨੀਅਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਲਿਖਣੀ ਸਿੱਖ ਜਾਵੇ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਵੀ ਤੰਗ ਹੀ ਸੀ। ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਡੰਗ ਟਪਾਉ ਹੀ ਸੀ। ਸੋ ਲੰਡੇ ਨੂੰ ਮੀਣਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹ ਦਾ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਟੱਕਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਡੋਨੀਅਲ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਾਟ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜਦੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਉੱਟ-ਪਟਾਂਗ ਬੋਲਦੇ, "ਯੇ ਸਰਦਾਰ ਤੋਂ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਪੇ ਤੋੜੀ ਲਾਗੈ ਸੈ। ਲੂਟ ਕੈ ਖਾ ਜਾਇਗਾ ਸਸੁਰਾ ਯੇ ਗਰੇਜ਼ ਕੋ। ਏਕ ਮਿਨਟ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੋੜੇ। ਬਿਓਰਾ ਨਾ ਪਾਟਿਓਸ ਕੇ ਡਾਲ ਰੱਖੇ ਸਿਰ ਮਾ ਘੋਲ ਕੈ।"

ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ, "Daniel dogs are bhonking."

ਉਹਨੇ ਕਹਿਣਾ, "ਕੂਤੇ ਭਾਉ ਭਾਉ।" ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਸ.ਐਸ.ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਾਦਰ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਘੁੰਮਿਆਂ ਕਰ- ਇਹੋ ਜੇ ਸੂਰੀਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ C.I.D ਕਰਦੇ ਨੇ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੜੋਵੋ ਨੇ?"

ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਖਾਂਦੇ ਪੀਦੇ, ਸਿਨਮਾ ਦੇਖਦੇ,

ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ,
"Daniel dogs
are
bhonking."
ਉਹਨੇ ਕਹਿਣਾ,
"ਕੂਤੇ ਭਾਉ ਭਾਉ।"

ਡੋਨੀਅਲ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਾ ਖਰਚਣ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖੁਆ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਭਾਰ ਲਾਹ ਲੈਂਦਾ।

ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਪਿਕਚਰ ਦੇਖਦੇ। ਜਦ ਤੱਕ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਨਾ ਲਗਦੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਡਾਇਲਾਗ ਜਾਂ ਗਾਣੇ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਉਲੱਥਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਂਦਾ।

ਇਕ ਫਿਲਮ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ 'ਸਫਰ' ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਂ ਸੀ। ਫਿਰੋਜ਼ ਖਾਂ ਤੇ ਸਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਗਾਣੇ ਤੇ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਤੇ ਡੋਨੀਅਲ ਵੀਹ ਕੁ ਵਾਰੀ ਉਹ ਪਿਕਚਰ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਸਾਂ। ਉਹ ਗਾਣਾ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੁਖਤਾ ਸੀ:

ਜੇ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋ ਪਸੰਦ ਵੋਹੀ ਬਾਤ ਕਹੋਗੇ
ਤੁਮ ਦਿਨ ਕੋ ਅਗਰ ਰਾਤ ਕਹੋ ਰਾਤ ਕਹੋਗੇ
ਇਕ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਹਾਲ ਵਿਚ students ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹਾ, "ਆਪ ਕੋ ਯਹ ਜਾਨ ਕਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਗੀ ਕਿ ਆਜ

ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ
ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ

ਗੱਲਬਾਤ

ਬਾਪੂ ਦਾ ਖੂੰਡਾ

ਹਰਕੀ ਵਿਰਕ

ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ

ਆਪ ਕੋ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਡੋਨੀਅਲ ਆਡਲ ਏਕ ਗਾਨਾ ਸੁਨਾਏਂਗੇ। ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਮੈਡਮੋਂ ਅਪਨਾ ਦਿਲ ਬਾਮ ਕਰ ਬੈਠੋਂ।”

ਲਓ ਜੀ ਖੂਬ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ। ਡੋਨੀਅਲ ਉਠ ਕੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਚੁਪ ਕਰਨਾ --- ਤੋ ਗਾਨਾ ਗਾਊਗਾ।”

ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹੀ ਸਾਰਾ ਗਾਣਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਝੁੰਮ ਉਠਿਆ। ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਦੋਸਤੋ, ਹੁਣ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਗਾਣੇ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਲੈਅ ਤਾਲ ਗੁਆਚ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਸ਼ੋਰ ਹੈ ਟਪੂਸੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਗੀਤਕਾਰ ਤਾਂ ਗਜ਼ਲ ਵਾਂਗ ਗੀਤ ਦਾ ਵੀ ਵਜ਼ਨ ਬਹਿਰ ਪਰਖਦੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਮੁਖੜੇ ਦੀ ਤਕੜੀਅ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖੋ-

ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹੋ ਪਸੰਦ ਵੇਹੀ ਬਾਤ ਕਹੋਗੇ ਤੁਮ ਦਿਨ ਕੋ ਅਗਰ ਰਾਤ ਕਹੋ ਰਾਤ ਕਹੋਗੇ

ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਹੁਪ ਸੰ ਦਵੁ ਹੀ ਬਾ ਤਕ ਹੋਂ ਗੇ

ਫੇਲਨ ਫੇਲਨ ਫੇਲਨ ਫੇਲਨ ਫੇਲਨ
ਫੇ = 11ਸ

ਤੁਮ ਦਿਨ ਕੁਆ ਗਰ ਰਾ ਤਕ ਹੋ ਰਾ ਤਕ ਹੋਂ ਗੇ=ਉਹੀ 11ਸ

ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਥਾਂ ‘ਅਗਰ ਰਾਤ’ ਆਉਣ ਨਾਲ ਦੋ ਰਾਹਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਮਾਰਨ ਖੰਡੀ’ (ਦਾਦੇ ਦੀ ਪਾਲਤੂ ਮੱਝ) ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਬੜੇ ਅੜਬ ਸਨ। ਨਾਂ ਸੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ‘ਫੂਹਕਾ’, ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਅੰਬਰਸਰੀਏ ਅੱਧੀ ਗੱਲ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸੋ ਸਾਡੀ ਅੱਲ ਵੀ ਘੱਸ ਕੇ ਫੂਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਮਾਰਨ ਖੰਡੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਇੱਕ ਤੁਤ ਦਾ ਖੂੰਡਾ ਘੜਿਆ ਸੀ ਜੋ ਟਾਇਮ ਪਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੋਬਿਲ ਫੋਨ ਹੈ। ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉੱਚਾ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਕੁਝ ਹਰਕਤਾਂ 70-72 ਇਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਸਾਲ 95-96 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੰਮੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈਡ ਕਵਾਟਰ ਲੱਗੀ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਵਾਟਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਕਸਬਾ ਸਾਡਾ ਨਾਨਕਾ ਵੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਜਾਣੀ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕਵਾਟਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਡੈਡ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਹੁਣ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੇ ‘ਡਰਾਮੇ’ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਆਪਣਾ ਖੂੰਡਾ ਅੜਾ ਕਿ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਨ, ਜੀਅ ਕਰੇ ਤੇ ਕਵਾਟਰ ਦੇ ਬਨੇਰੇ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੰਨੀ ‘ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਰੱਖ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਨ- ਜੇ ਮੰਮੀ ਰੋਕਣ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਖੂੰਡਾ ਖੜਕਾਉਣ ਜੇ ਕੋਈ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਰੋਕੇ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਪੁੱਠਾ ਬੋਲਣ। ਹਾਰ ਕੇ ਮੌਮ ਨੇ ਐੱਸ.ਐੱਮ.ਓ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿਖਾਇਆ ਬੜੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਨਾ ਲਾਇਓ, ਭਾਈਆ ਨਹੀਂ ਜੇ ਟਲਦਾ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਸਿਸਟਰ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰ ਮੈਂ ਸਾਈਨ ਕਰ ਕੇ ਦੇਉਂ ਜੇ ਭਾਈਆ ਡਿੰਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਕਿੰਨਾ ਰਾਹੋ ਪਾਇਆ ਇਹਨੇ ਸਾਰੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ!

ਬਾਪੂ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣਾ। ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਖੂੰਡੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵੀ ਲਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਖੜਕਾ’ ਦੇਣਾ।... ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੌਮ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣੀਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗਵਾਚ ਗਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਦੱਸਣਾ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਜਿੱਥੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਮੰਜਾ ਸੀ ਉਥੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਇੱਕ ਬਿਨਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ਼ੈਲਫਾਂ ਵਾਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਸੀ। ਮੰਜੇ ਤੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਗਿੱਠਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੌਮ ਉਸ ਅਲਮਾਰੀ ਦੀ ਟੌਪ ਸ਼ੈਲਫ ਤੋਂ ਅਟੈਚੀ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਬਾਪੂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ ਬੈੱਡ ‘ਤੇ ਖੜੇ ਗਏ। ਬਾਪੂ ਵੱਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਖੂੰਡਾ ਫੜਿਆ ਤੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੌਮ ਦੀਆਂ ਖੁੱਚਾਂ (ਗੋਡਿਆਂ ਦੀ ਬੈਕ ਸਾਈਡ) ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ। ਮੰਮੀ ਦੇ ਤੇ ਬੰਮ ਬਿੜਕ ਗਏ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਬ-ਕੌਨਸੀਅਸ (ਅਚੇਤ) ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਮੌਮ ਦੇ ਹੱਥ ਉਪਰਲੀ ਸ਼ੈਲਫ ‘ਤੇ ਪਵਾ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਡੀ ਤੌਰੀ ਵਾਂਗ ਲਟਕ ਗਈ- ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਦਾਂ ਰਗੜਾਂ ਖਾਂਦੀ ਵਿਚਾਰੀ ਉਥੋਂ ਉਤਰੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਪੂ ਦੇ ਖੂੰਡੇ ਦਾ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਤਾ !!!

.....
ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ
.....

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

(ਪਰ ਸਵਾਲ ਹੈ: ਸਿੱਖ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਪੁਲ ਬਨਣਾ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਨਾਲ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵਸਦੇ-ਰਸਦੇ ਸਿੱਖ 'ਕਿਤਾਬਵਾਲੇ' ਹੋਣ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ-ਚੰਗੇਰੀ-ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਂਦ ਦੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਧੂਹੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਪੁਲ ਰਹਿ ਵੀ ਸਕੇ ਹਨ?-ਸੰ.)

ਲੇਖ

36

ਸਰ ਐਡਵਰਡ ਬਰਨਟ ਟਾਈਲਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਦਵਾਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ, ਸਿੱਖਦਾ-ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸਿਰਜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ। ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਹੁੰ-ਮਾਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪਤਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋ. ਡਾ.ਵੀਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 9 ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਮਰੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ 2500 ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 27 ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਭਵਿਖ ਬਾਰੇ ਖੰਦਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪਰਸਪਰ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਖਾਸਕਰ ਅਮਰੀਕਾ-ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਦਾ ਭਵਿਖ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਹੀ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ, ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਿਰ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਟਨ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਉਤੇ ਵਸਦਾ-ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਨਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚੋਖਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਆਧੁਨਿਕ ਪਛਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਲੱਗਾ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਆਧੁਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣ-ਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕੰਮ-ਕਾਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ 'ਤੇ ਸਦਾ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਦੀ ਦੇ ਤੌਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਭ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਕਸਰ

ਮੇਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੌਰਵ-ਮਈ ਆਈਡੈਂਟਿਟੀ- ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ, ਮੇਰੀ 'ਪਗੜੀ' - ਉਪਰ ਹੀ 9/11 ਮਗਰੋਂ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੇ ਆਤੰਕਵਾਦ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਗੜੀ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੈਂ ਖਾਹ-ਮੁਖਾਹ ਗੋਰੇ ਨਸਲ-ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲਗ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਇਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਵਕਤ ਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਟੱਕਰ ਵਿਚ, ਮੇਰੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ 'ਉਨ੍ਹਾਂ' ਨਾਲ ਰਲ-ਗਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਬੇ-ਇਲਮੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਉਪਰ ਸਿੱਧਾ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹਮਲਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਅਣ-ਸੁਖਾਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ!

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰਸ-ਰਸਾਈ ਸੰਭਵ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਭਵ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਅਮਰੀਕਨ ਨਵੀਂ ਕੌਮ ਦਾ life, liberty, persuit of happiness, justice for all, and all men are created equal under one god, ਵਾਲਾ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ। ਸੌਖਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ

ਡਾ. ਸਿਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ 27 ਵਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ: 27 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਇਹ “ਐਂਡ ਟੂ ਥਿੰਕ ਆਈ ਸੌਅ ਇਟ ਆਨ ਮਲਬਰੀ ਸਟ੍ਰੀਟ” ਰੱਦ ਕੀਤੀ, ਅਖੀਰੀ ਵਾਰ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਲਿਜਾਅ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਮਗਰੋਂ 1937 ਵਿਚ ਇਹ ਛਪਵਾਈ। 20 ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵਿਚ ਛਪੀ ਤੇ 600, 000, 000 ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਕ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੇਖਕ ਹੈ ਅੱਜ ਤਕ।

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

ਜੇਬਨ-ਰੁੱਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਹੁਣ ਇਸ ਅਮਰੀਕਨ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਮੋਹਵੰਤੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ diverse (ਬਹੁਭਾਂਤੀ) ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉੱਘੜ ਆਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ‘ਆਜ਼ਾਦ ਖਿਆਲ ਮਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸ’ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹਦਾ ਕੇਵਲ ਚਿੱਟੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲੀ Judeo-Christian ਕੁੜੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਰਮ ਅਜੇ ਟੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਰਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਜਾਰਜ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਐਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਅਤੇ ਜੈਫਰਸਨ- ਨੇ ਜਿਥੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਰ ਜੌਹਨ ਮਕਡੌਨਲਡ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “Canada is a white man’s country. We will create immigration policies to create a white man’s country.”

Diversity, ਭਾਵ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰੀ ਪੁਣੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ, ਜੋ ਹੁਣ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਮਨਫੀ ਹੀ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਵੀ, ਹੁਣ ਤੀਕ, ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਖਾਸਕਰ ਰੰਗਦਾਰ ਘਟ-ਗਿਣਤੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਗੋਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਹੇਠ ਦਬ ਕੇ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ਉਪਰ ਹੀ ਧੱਕਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਹਾਨਾ ਔਗਡਨ, ਪੋਰਟਲੈਂਡ ਸਥਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ-ਰਾ- ਜਿਸਦੀ ਖੋਜ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਲੇਖ ਸਦਕਾ ਆਸਟੋਰੀਆ

(ਔਰੀਗੌਨ) ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਮੇਅਰ ਵਲੋਂ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 2013 ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਸੌ ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਉਤੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- Origen Historical Quarterly, ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ: “ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਬਨਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਚੀਨੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮਰੀਕੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹੀ ਰਖਿਆ ਹੈ”।

ਪੰਜਾਬੀ ਆਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜੀਬ ਬੇਗਾਨਗੀ ਵਾਲਾ ਆਲਮ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਸਵਾ ਸੌ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਅਜ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ 99.9% ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹਨ, ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ‘ਸੀਕ’ ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ‘ਸੀਖ’ ਅਤੇ ਕੋਈ ‘ਸ਼ੀਖ’ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ‘ਕਾਮੇਡੀ ਸੈਟਰਲ’ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਰ-ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ‘ਡੇਲੀ ਸ਼ੋਅ’ ਵਿਚ ਹਸਨ ਮਿਨਹਾਸ ਨੇ ਵਾਰਿਸ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨਾਲ ਗਲ-ਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਸਰਵੇਖਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਫਰੇਮ- ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਿੰਦਾ, ਬਾਈਨੋਕੂਲਰ (ਦੂਰਬੀਨ), ਹਾਈਡ ਐਂਡ ਸੀਕ (ਲੁਕਣ ਮੀਚੀ) ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਬੱਚਾ ਅਤੇ ਇਕ ਪਗੜੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ- ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹੈ, ਪਛਾਨਣ ਬਾਰੇ ਹਸਨ ਜਦੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਰਿੰਦੇ

ਉਪਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸੀਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਕੇ, ‘ਹਾਈਡ ਐਂਡ ਸੀਕ’ ਖੇਡ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਉਪਰ ਉਂਗਲੀ ਰਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ! ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ- ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹੈ- ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਕਾਮੇਡੀ ਸ਼ੋਅ ਸੀ, ਪਰ ਅਰਥ ਸਮਝੋਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ!

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ 9/11 ਦੇ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦਈਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਨਾਖਤ- ਪੱਗ- ਦਾਹੜੀ- ਹੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਇਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾ ਉਪਰ ਹੀ ਜੇ ਉਂਗਲੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੈਨਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁਧ ਨਫਰਤੀ ਪਰਚਾਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਸਮਝਕੇ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਹਮਲੇ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਵਾਈ ਔਡਿਆਂ ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਕਈ ਗੁਮਰਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਈਸਿਸ ਦੀਆਂ ਜੁੰਆਂ ਲਭਣ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਨਾਲ ਪੱਗਾਂ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਬਦਲਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ-ਪ੍ਰਤੀਕ ਪਗੜੀ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਉਪਰ ਹੀ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ: ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ!

ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੌਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ: ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਬੇਸ਼ਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਜੰਮਿਆ, ਪਲਿਆ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਨਿੱਤ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਇਸ ਉਪਰ ਅਖੌਤੀ

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

ਫ਼ੇਸਬੁਕ ਉੱਤੇ ਫ਼ਾਲਤੂ ਡਾਕ (ਸਪੈਮ) ਭੇਜਣ ਦੇ ਜੁਰਮ ਲਈ 2.5 ਸਾਲ ਕੈਦ, 3 ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਜੁਰਮਾਨਾ: ਲਾਸ ਵੇਗਸ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ 47 ਸਾਲ ਦੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ੇਸਬੁਕ ਨੂੰ ਨਾ ਵਰਤੀ। ਉਸਨੇ 270 ਲੱਖ ਚਿੱਠੀਆਂ ਈਮੇਲ ਕੀਤੀਆਂ, 4 ਲੱਖ ਈਮੇਲ ਪਤੇ ਲੱਭੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਕਾਬਲ ਦੇ ਜਾਇਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਪੂਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਰਤੋਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਦੇਸ਼ੀ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲੁੱਟਿਆ, ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਮਧੋਲਿਆ, ਕੁਚਲਿਆ ਅਤੇ ਅਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੰਮਿਆਂ-ਜਾਇਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਢਣ-ਟੁੱਕਣ ਅਤੇ ਤੋੜਣ-ਵਿਗਾੜਨ ਵਿਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਐਪਰ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਤਾਸੀਰ ਹੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੁਕਨੂਸ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਰਾਖ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਤਾਂ ਰਹੀ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ। ਹੁਣ ਆਓ ਵੇਖੀਏ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁਕਾਮ ਉਪਰ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਾ? ਅਤੇ ਇਸ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਭਵਿੱਖ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼:

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਲੈਤ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਰਹੱਸ-ਮਈ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਭਾਵ ਹਰ ਉਸ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ ਜਿਵੇਂ ਅਫਰੀਕਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਅਸਟਰੇਲੀਆ ਆਦਿ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਤੋਂ ਹੈ। ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਦਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਤਾਸੀਰ ਹੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੁਕਨੂਸ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਰਾਖ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਰ ਵਿਚ ਲਿੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਵਲੈਤ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਵਲੈਤ ਲਈ ਪਰਵਾਸ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ 1888 ਵਿਚ ਯੂਸਫ ਖਾਨ ਕੰਬਲਪੋਸ਼ ਨਾਮੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚਾ ਸੀ। 'ਕਿਤਾਬ ਤ੍ਰਿੰਜਣ' ਵਿਚ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ 'ਤਾਰੀਖੇ ਯੂਸਫੀ' ਅਰਥਾਤ 'ਅਜਾਏਬਾਤ-ਏ-ਫਰੰਗ' ਲਿਖਿਆ, ਜੋ 2004 ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੋ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਜਬੂਰਨ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਿਆ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸੀ। ਪੂਰਬੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੇਲਵੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 500 ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸਤਰੀਆਂ (ਤਰਖਾਣਾਂ-ਲੋਹਾਰਾਂ) ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਥਾ 1895 ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਡਫੀਜ਼ਨ ਤੋਂ

ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੀ, ਜੋ 1889 ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਪਛਮੀ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਉੱਤਰਿਆ। ਭਾਈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਸੁਰਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਉਸੇ ਨੇ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਅ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਅਤਿ ਮਾੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਜੋਂ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਮੰਦਵਾੜੇ ਅਤੇ ਦੋਹਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਨੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੁਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਸਮੇਤ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਵਲੈਤ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪਰਵੇਸ਼ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਹੋ ਸਨ, ਪਰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੱਗਾਂ-ਦਾੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਫੌਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ।

ਤਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁਲੰਬਸ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ, ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਸਲਤਨਤ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਮਾਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਏ। ਨਾ ਹੀ

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

ਫੇਸਬੁਕ ਨੇ ਇਕ ਸੰਦ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ, ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਮੂਹ ਜੋ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਏ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕੇ। ਕੰਪਨੀ ਦੀ “ਸੋਸ਼ਲ ਗੁਡ” ਨਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦ ਵਿਚ ਆਨਲਾਈਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬਟਨ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਫੇਸਬੁਕ ਨੇ ਨਫਾ-ਨਾ-ਕਮਾਉ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਵਾਲਾ “ਗੋਲਡ ਰੱਸ” ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਾਲ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਹਥੋਂ ਸਤਾਏ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ-ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਸਨ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਮੇਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੀਲੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਉਹ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਣ ਇਸਤਰਾਂ ਛੱਡੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਆਂ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਤਖਤ-ਹਜ਼ਾਰਾ ਕੇਵਲ ਹੀਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ!

“ਨਾ ਜਾਹ ਬਸਰੇ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਣਗੇ ਨਾਲੇ” ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਲੰਬੀਆ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਆਰਾ ਮਿਲਾਂ, ਰੇਲ-ਰੋਡ ਅਤੇ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ। ਦੇਸ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਲਾਹਣਤ ਜਿਸਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਉਹ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸਨ, ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰਦੀ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਰਹੇ ਅਮਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ, ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ ਤੋਂ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਤਾਹਨਿਆਂ ਮਿਹਨਿਆਂ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਚੰਦਰੇ ਮਖੌਲ ਅਤੇ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ

“ਨਾ ਜਾਹ ਬਸਰੇ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਣਗੇ ਨਾਲੇ” ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ।

ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਹ ਆਮ ਅਮਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਵਰਤਾਉ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਸ਼ਰ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਏਨੇ ਪਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਣਾ ਲੋਚਦੇ ਸਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਾ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਰੇਲ-ਰੋਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰੀ ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰਭਾਵਤ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਕਿ ਇਹ ਇਨੇ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਅਣਖ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਿਵੇਂ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਈ ਵਿਅੰਗਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਖਿਲਾਫ ਬਗ਼ਾਵਤ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦੇ ਵੀ ਹਲਾ-ਸ਼ੇਰੀ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਆਪਣੀ

ਲਿਖਤ ‘ਜੀਵਨ ਸੰਗਰਾਮ’ ਵਿਚ ਲਿ-ਖਦੇ ਹਨ, “ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵਖ ਵਖ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਢਾਦ ਆਪੋ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ; ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਰਮਨ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਆਦਿ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਡੀ ਤੇ ਅੱਖ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਅਮਰੀਕਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪੱਇਓ”।

ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੀ ਆਵਾਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰੋਂ “ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ” ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਵਿਛੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਇਹ ਲੜਾਈ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਡੋ-ਅਮੈਰਿਕਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਵਡ-ਮੁੱਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਖ ਵਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਬਾ ਕੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਉਪਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਥਾਂ ਮਿਲੀ, ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਜਨਤਾ ਵੀ ਖਾਸਕਰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਪਗੜੀ ਧਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਜੋ ਅਜ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਲਗ-ਭਗ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹਨ, ਅਣਜਾਣ ਅਤੇ ਅਭਿੰਜ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਡਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ “ਮੈਮੋਰੀਅਲ-ਡੋ-ਪਰੇਡ” ਵਿਚ

ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਸੰਗ

ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਲੇਖ

ਮਾਈਕਲ ਜੈਕਸਨ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਵੇਖਣ ਲਈ ਟਿਕਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਨਮਦਿਨ ਦੇ ਤੁਹਫੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਏ ਸਾਹਿਦ ਕਪੂਰ ਨੇ। 1995 ਸੀ ਤੇ ਟਿਕਟ ਸੀ 3000 ਰੁ. ਦੀ। ਸਾਹਿਦ ਨੂੰ ਏਨਾ ਜਨੂੰਨ ਸੀ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਦੇਖਣ ਦਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਜੇਬਖਰਚ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੈਸੇ ਪਾਏ ਸਨ।

ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਂਝੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਗਦਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਅਜ ਉਹ ਏਥੇ ਘੁੰਗ ਵਸਦੇ ਹਨ।
ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖੇ ਦਰਾਵਤ ਸਨ ਜਾਂ ਆਰੀਅਨ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਯਕੀਨਨ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖੇ ਗਦਰੀ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਅਜ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਆਬਾਦ ਹਾਂ। (ਪੰਜਾਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜੇ, ਗਦਰੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਣੇ- ਸੰ.)

9/11 ਦੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁਧ ਨਫਰਤੀ ਸੁਰ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਈ ਹੈ, ਜੋ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਪਰ ਪੱਗ ਦੀ ਸੌਖੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝਕੇ 'ਹੇਟ-ਕਰਾਈਮ' ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਣ: ਬੇਸ਼ਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸਿਧੇ ਤੌਰ ਉਪਰ ਨਫਰਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਮਝੋ, ਜਾਂ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਬੁਖਲਾਹਟ ਵਿਚ ਬਿਆਨ-ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕਮਾਲ; 9/11 ਮਗਰੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਗਾਂ ਦਾੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਦੀ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਅਤੇ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਆਈਸਿਸ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਉਪਰ 700 ਹਮਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 9/11 ਤੋਂ 4 ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਅਰੀਜ਼ੋਨਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਸਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਦੇ ਕਤਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੋਢੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਗ-ਦਾਹੜੀ ਕਾਰਣ ਬਿਨ ਲਾਦਿਨ ਆਖ ਕੇ ਉਸਦੇ ਗੈਸ-ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ

9/11 ਮਗਰੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਗਾਂ ਦਾੜੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਦੀ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਅਤੇ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਆਈਸਿਸ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਉਪਰ 700 ਹਮਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਘਟਨਾ 2012 ਵਿਚ ਘਟੀ ਜਦੋਂ ਇਕ ਗੋਰੇ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਓਕ ਕਰੀਕ, ਵਿਸਕੋਨਸਿਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਤ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ 6 ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਮੌਕੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਹਿਲਾ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਵੀ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਣ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਵੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਲਾਹੇ ਖਾਤਿਰ ਇਸ ਵਧ ਰਹੇ ਨਸਲਵਾਦ ਉਪਰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਬਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟ-ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਰ ਹੋਰ ਹਵਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਨਫਰਤੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਟਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਨਸਲ-ਵਾਦੀ ਹੇਟ-ਕਰਾਈਮ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਫਰੈਜ਼ਨੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕੰਮ ਉਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਦੂਜਾ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬੁਲੀਇੰਗ (ਸਤਾਉਣਾ) ਹੋਰ ਵੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ

ਕੋਲੀਸ਼ਨ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਬੇ-ਏਰੀਆ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਔਸਤ ਨਾਲੋਂ ਦੁਗਣੀ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ 10-12% ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਧੀਵਤ ਮੁਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਉਪਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਲੋਂ ਨਖੇੜ ਕੇ ਵਾਧੂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਗੜੀ, ਜੋ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁਧ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਦਾਨਿਸ਼ਵਰੀ, ਸਰਬ ਸਮਰੱਥਾ, ਸਮਰਪਣ, ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ life, liberty, persuit of happiness and all men are created equal, ਵਾਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਸੀ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਤੰਕਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ-ਗੱਡ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਅਮਰੀਕੀ ਨਸਲਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ 'ਹੇਟ ਕਰਾਈਮ' ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਮੁਸ-ਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਲਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ! ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਉਪਰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਘਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਜੀਆਂ ਲਈ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਇਨਸਾਨ-ਦੋਸਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਣਾ ਚਾਹੀਦੇ-ਸੰ.)

.....
(ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)
.....

ਬਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰ: ਐਨ ਫਰੈਂਕ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੱਧੂ

ਸੁਖਸੀਅਤ

2001 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਆਏ ਐਕਟੀਵਾ ਸਕੂਟਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਮਾਲ! ਹੀਰੋ ਨਹੀਂ ਹੋਂਡਾ ਅਜਿਹਾ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਵਿਕਰੀ, ਹੀਰੋ-ਸਪਲੈਂਡਰ ਦੇ 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਝੰਡੀਆਂ ਗੱਡ ਰਹੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ - ਬਹੁਤਾ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਕਰਕੇ (੩੫ ਫੀ ਸਦ ਵਰਤੋਂ), ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਰਦ ਵੀ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬਿਨਾ ਗੇਅਰਾਂ, ਤਕੜੇ ਟਾਇਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਘੱਟ ਪਟਰੋਲਖਾਊ, ਘੱਟ ਥਾਂ-ਲਊ ਸਕੂਟਰ। ਬਜਾਜ ਨੇ ਤਾਂ 2010 ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਸਕੂਟਰ ਬਣਾਉਣੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਵਿਚਰ ਕੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪਰ ਕਮਸਿਨ ਉਮਰ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਜਾਣਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਰਾਹਨੁਮਾਈ ਲੈਣ- ਵਿਰਲਿਆ ਦੇ ਭਾਗੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ! ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਹ ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਦੀ ਹੈ।

ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫਰੈਂਕਫੋਰਟ ਵਿਖੇ 1929 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਸੀ। ਬਚਕਿਸਮਤੀ ਵਸ ਇਹਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਐਡਲਫ ਹਿਟਲਰ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ-ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹਿਟਲਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ 'ਤੇ ਕਹਿਰ ਢਾਹਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਰਤ-ਰੇ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜਰਮਨ ਹੀ ਉਤਮ ਨਸਲ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਭ ਘਟੀਆ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯਹੂਦੀ। ਯਹੂਦੀਆਂ 'ਤੇ ਇਹਦੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਕੜ ਟੁੱਟਾ (ਕੁਲ 6 ਕਰੋੜ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ— (10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ—)) ਵਿਚੋਂ 60 ਲੱਖ ਯਹੂਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਧੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਕਹਿਰ ਇੱਤਹਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਭੁਗਤੀ।

ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਯਹੂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਤਾਕਤ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਹੌਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਮਸਟਰਡੈਮ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੌਲੈਂਡ, ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਭੱਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1940 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰ, ਹਿਟਲਰ ਨੇ ਪਸਾਰਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੌਲੈਂਡ 'ਤੇ ਵੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਐਮਸਟਰਡੈਮ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਟਲੀ ਦੇ ਵੈਨਿਸ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਵੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ (ਵੈਨਿਸ ਤੋਂ ਉਲਟ) ਭਾਵੇਂ ਆਵਾਜਾਈ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਖੋਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਹਿਰਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪ੍ਰਿੰਸੈਨਗਰਾਸਟ ਦੇ 263 ਨੰਬਰ 'ਚ ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਲੁਕ ਕੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਏਥੇ ਹੀ ਇਹਨੇ ਆਪਣੀ ਜਗਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਹ ਡਾਇਰੀ ਨਾਜ਼ੀ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਅਣਮੁੱਖੀ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ; ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ; ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਡਰ, ਸਹਿਮ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਟਾਇਪ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਿੱਲਾ ਵੀ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਨੂੰਨੀ

ਮਨਾਹੀ ਸੀ।

ਇਹ 263 ਨੰਬਰ ਘਰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੋਹਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਦੇ ਬਾਪ ਓਟੋ ਫਰੈਂਕ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਘਰ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਓਟੋ ਘਰਾਂ 'ਚ ਭੋਰੇ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਖੋਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, (ਸਰਦੀਆਂ ਲਈ ਮੀਟ ਆਂਦਿ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ)। ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਲੁਕਣ ਲਈ ਇਹ ਵਧਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਮਰਾ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਹੀ ਕਮਰਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ 'ਚ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਜ਼ੀ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਧਗੜੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਦੇ ਗਏ, ਯਹੂਦੀ ਬਚਦੇ ਬਚਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਅਖੀਰ 6 ਜੁਲਾਈ 1942 ਨੂੰ ਓਟੋ ਫਰੈਂਕ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮੇਤ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ, ਗੁਪਤਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ। ਹਫ਼ਤਾ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਰਮਨ ਤੇ ਅਗਸਤੇ ਵਾਨ ਪੈਲਜ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਪੀਟਰ ਨਾਲ ਆ ਲੁਕੇ। ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕੋਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਵੇਅਰਹਾਊਸ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। 4 ਅਗਸਤ 1944 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁਕਣਗਾਹ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਪਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਤਸੀਹਾ) ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੌਤ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਸਿਰਫ ਓਟੋ ਫਰੈਂਕ ਹੀ ਬਚ ਸਕਿਆ ਸੀ।

“ਐਨ ਫਰੈਂਕ ਹਾਊਸ” ਵਿਚ ਐਨ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਾਤਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। 9 ਅਪਰੈਲ 1944 ਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਦੀ

ਬਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰ: ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੱਧੂ

ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਕਿਸੇ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੀ ਐੱਚਡੀ 338 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੀ ਸੀ- 25 ਜੂਨ 1678 ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਦੀ ਏਲੇਨਾ ਕੋਰਨਾਰੋ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਪਾਡੂਆ ਵਲੋਂ, ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਲਈ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇਕ ਦਰਬਾਰੀ ਪੜਵੰਤਾ ਸੀ ਤੇ ਮਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਧੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾਇਆ। ਏਲੇਨਾ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹ 32 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ।

ਹੈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਜੰਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ; ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਯਹੂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨਸਾਨ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਡੱਚ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਹੂਦੀ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਯਹੂਦੀ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਚਾਹਾਂਗੇ।

ਡਾਇਰੀ 'ਚੋਂ ਐਨ ਦੇ ਬਚਪਨੇ, ਸਿਆਣਪ, ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। 11 ਜੁਲਾਈ 1942 ਨੂੰ ਉਹ ਲਿਖਦੀ ਹੈ - ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਆਂਢੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਜਾਂ ਸੁਣ ਨਾ ਲੈਣ। 4 ਮਾਰਚ 1943 ਨੂੰ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ 'ਚ ਸਾਡੇ ਬਾਪ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਹੁਤਾ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੱਟ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ। 11 ਜੁਲਾਈ 1942 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤੀ ਚਾਰ ਜਣੇ ਅਸੀਂ ਪਾਪਾ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਰੇਡੀਓ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਗਏ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡਰਾਉਣਾ ਜਾਪਿਆ। 9 ਅਕਤੂਬਰ 1942 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਸ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਈ।

4 ਅਗਸਤ 1944 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁਕਣਗਾਹ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਖਾਧੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਔਸਟਰਿਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ 1019 ਯਹੂਦੀ ਸਨ। (ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 498 ਆਦਮੀ, 442 ਔਰਤਾਂ ਤੇ 79 ਬੱਚੇ ਸਨ -ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 549 ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਗੈਸ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।)

ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ 25 ਮਾਰਚ 1944 ਨੂੰ ਲਿਖਦੀ ਹੈ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ

ਡਾਇਰੀ 'ਚੋਂ ਐਨ ਦੇ ਬਚਪਨੇ, ਸਿਆਣਪ, ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਦੀ ਬੜੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਤ ਤੋਂ ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ ਦਾ ਬਾਪ ਓਟੋ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਭਟਕਣ ਬਾਅਦ ਉਹ 3 ਜੂਨ 1945 ਨੂੰ ਮੁੜ ਐਮਸਟਰਡੈਮ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹੀਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ: 7 ਜੁਲਾਈ 1945 ਨੂੰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ- ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਣ ਲਈ ਆਸਵੰਦ ਹਾਂ। 27 ਜੁਲਾਈ 1945 ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ- ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ ਦਾ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ (ਅਜਾਇਬਘਰ) ਬੜਾ ਹੀ ਸਾਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਟਰੱਸਟ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ-ਜ਼ਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ

ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਨਾਟਕਾਂ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਰਸਾਏ ਹਨ:

ਰੈੱਪ ਆਸਟਰਿਸ਼ 'ਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਲੇਖਕ ਪਰੀਮੋ ਲੇਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਏਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਏਨੇ ਹੀ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ ਸਨ। ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤਾਂ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਠੀਕ ਵੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪਤਾ ਕਰੀਜਾਣਏ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ਾਇਦ ਜਿਉਣ ਜੋਗੀ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ।

ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਦੀ ਬੀਵੀ ਹੈਲਿਨਾ ਲਿਖਦੀ ਹੈ- ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੀ ਤੇ ਵਧੀਆ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਅ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਜੰਗ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੈ। (ਹੈਲਿਨਾ ਨੇ ਹੀ 1948 ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।)

ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਐਨ ਫ਼ਰੈਂਕ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਰੋਬਿਨ ਆਇਲੈਂਡ (ਜੇਲੂ-ਸੰ) ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਇਥੋ ਪੰਜ ਛੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਫ਼ਰੈਂਕ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ ਡੇਕਾਰਟ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕੁਝ ਚਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਹ ਡਾਇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1947 'ਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ 55 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਹੋ ਕੇ ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੰਭਲਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਾਲੇ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। (ਯੂ. ਕੇ.)

ਵਿਆਹ!

ਸਤਨਾਮ ਦਾਉਂ

ਗੱਲਬਾਤ

ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ!

ਇਹ ਘਟਨਾ 31/5/2004 ਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ 260 ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ।।।

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਠੇ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੋਈ। ਵਿਚਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੋਚਿਆ ਕੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ- ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗੋਤ, ਜਾਤ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਵਲੋਂ ਬਣਵਾਈ ਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ। ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੌਕਰੀ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਫੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਚਲੇ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਉਹ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸਤ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਫਰੈਂਕੋ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਸਗਨ, ਗਹਿਣੇ ਕਪੜੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਵੇਰੇ ਸਕੂਟਰ ਵਿੱਚ 50 ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੈਟਰੋਲ ਪੁਆ ਕੇ, ਫਿਰ, ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ, ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ 4-5 ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਾਈ ਦੋਨੋ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਦੋਸਤ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਏ ਸਨ।

Burn injuries sustained in 'kitchen accidents' claim 91,000 lives of women on average annually in the country. insidious

ਇਕ ਮਿਠਾਈ ਦਾ ਡਿੱਬਾ, ਇਕ-ਇਕ ਕਪ ਚਾਹ ਤੇ ਸਮੇਸੇ ਦਾ ਖਰਚ ਕੁਲ 960 ਰੁਪਏ ਬਣਿਆ ਪਰ ਬਹੁਤ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੈਂ ਰੁਪਏ ਵਡੇ ਭਰਾ, ਮੈਂ ਰੁਪਏ ਭਾਪਾ ਜੀ ਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਗਨ ਦੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 260 ਰੁਪਏ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਚੋਂ ਪਾ ਕੇ ਹੋਟਲ ਦਾ ਬਿਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਂ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਸਕੂਟਰ ਦਾ ਪੈਟਰੋਲ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖਰਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਕਨੂੰਨੀ ਖਰਚ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੁੱਝ ਖਰਚ ਕਰ ਕੇ ਦੋਨੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਫ਼ਿਡੈਵਿਟ ਜਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਨੋ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾ ਨਾ ਰੱਖਣ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆ, ਤੇ ਦੋਨੋ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਚ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਲਟਾ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਥੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਬਣ ਕੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਦਾਦੇ ਦੀਆਂ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ

ਗੱਲਬਾਤ

ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦਾਦੇ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ...। ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਜੈਲ ਦੇ ਘਰ ਪਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੇਤਲੀ ਪੈਲੀ 'ਚ ਮੂੰਗੀ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਮੇਂ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਮੂੰਗੀ ਹੀ ਧਰ ਲਿਆ ਕਰਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾਦਾ ਜੈਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਮੂੰਗੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਗੀ?” ਜੈਲ ਕਹਿੰਦਾ “ਹੋਗੀ ਪੰਜ ਛੇ ਬੋਰੀਆਂ”। ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਫੇਰ ਮੈਥੋਂ ਤਾਂ ਨੀ ਮੁੱਕਣੀ ਯਾਰ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਵੀ ਧਰ ਲਿਆ ਕਰੋ।” ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਦਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।

ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸਦਾਗਰੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੱਕਰ ਪਾ ਕੇ ਮਿਠਾ ਪਾਣੀ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਘਟ ਗਿਆ ਤੇ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਫੋਕਾ ਪਾਣੀ ਛੰਨੇ 'ਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਛੰਨਾ ਕੱਚੀ ਕੰਧ 'ਚ ਦੇ ਕੇ ਇੰਟਾਂ ਦਾ ਗੇੜਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ “ਛੰਨਾ ਕਿਥੇ ਹੈ?” ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਮਿਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ।”

ਇੱਕ ਜੱਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਅਚਾਰ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਪਰਨਾਲੇ 'ਚ ਆਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪਰਨਾਲੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਲੋ, ਕਿਤੇ ਅਚਾਰ ਨਾ ਫਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।” (F.B

8528125021

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਬਰਗਾੜੀ

ਗੱਲਬਾਤ

ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇਆ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ....ਇਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਂ ਜਸਵੀਰ ਬੇਗਮਪੁਰੀ (9417415062)....

ਲਾਟਰੀਆਂ ਵੇਚਦਾ-ਵੇਚਦਾ ਅਜਮੇਰ ਸਿਧੂ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਜਸਵੀਰ 2001 ਤੋਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ....ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋਆਬੀਏ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੰਗ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ...ਸਗੋਂ ਕੀ ਮੇਲੇ, ਖੇਡਾਂ, ਸਕੂਲ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ...ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪੈਲਸਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹਾਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਪਰਦਸ਼ਨੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆ...ਨਵਾਂ ਸਹਿਰ, ਮਾਹਿਲਪੁਰ, ਬੰਗਾ, ਰਾਹੋਂ, ਬਲਾਚੋਰ, ਗੜ੍ਹਸੰਕਰ....ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਿਹਾਰਨ ਲੱਗੇ....ਜਸਵੀਰ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ....ਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਹੋ ਜਾਂਦੇ....ਗਦਰੀ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਤਕ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੰਗ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ....ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਯੂਝ ਫੱਕ ਰਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁੱਲਵਾਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਨੇ....ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੁਸਤਕ ਜਸਵੀਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ 200-300 ਕਾਪੀ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਚਲੀ ਗਈ ਸਮਝੋ....ਪਾਠਕ ਉਸਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਖਰੀਦਦੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ...ਹਲਕੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਉਹ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ' ਹੀ ਕਬੂਲ ਅਤੇ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ....ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਪੁਸਤਕ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਪਰੋਬੋਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਦਸ-ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ....ਉਸਦੇ ਉਚੇਚੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸਾਰੇ ਦੋਆਬੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੈ....ਜਸਵੀਰ ਨੂੰ ਗਿਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਚਘਰਤ ਲਿਖਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਨੇ....ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ....ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ....ਪੈਸੇ ਵਲੋਂ ਉਹ ਬੀਮਾ ਏਜੰਟ ਹੈ....ਪਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ ਧੜਕਦਾ ਹੈ....ਸਲਾਮ.....

ਖੱਫ

ਅਖ਼ਤਰ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ

ਗਜ਼ਲ

ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਲ ਝਾਕਾਂ,
ਲੱਗੇ ਖੋਇਆ ਖੋਇਆ
ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਬੁੱਕਲ 'ਚੋਂ ਕੱਢੇ,
ਜਾਪੇ ਰੋਇਆ ਰੋਇਆ

ਖੌਰੇ ਕਿਹੜਾ ਖੋਫ਼ ਹੈ ਤਾਰੀ?
ਸਹਿਮੇ ਸਹਿਮੇ ਬੰਦੇ
ਇਸ ਬਸਤੀ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਬੂਹਾ,
ਦਿੱਸੇ ਢੋਇਆ ਰੋਇਆ

ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਉਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ,
ਪੱਥਰ ਬਰਸੇ ਹੋਵਣ
ਪੱਧਰ ਥਾਵਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਲੱਭਣ,
ਜਾਪੇ ਟੋਇਆ ਟੋਇਆ

ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੰਦਾ,
ਆਪਣੀ ਲਾਜ਼ ਧਰੀਕੇ
ਉੱਜ ਤੇ ਟੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਲੱਗੇ,
ਪਰ ਹੈ ਮੋਇਆ ਮੋਇਆ

ਕਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਕਰੋਗੇ ਖੋਟੇ,
ਵਣਜ ਵਪਾਰੀ ਲੋਕੋ
ਕਫ਼ਨ ਨਵੇਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਜੋ ਦਿੱਤਾ,
ਲੱਗੇ ਧੋਇਆ ਧੋਇਆ

ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
'ਅਖ਼ਤਰ' ਆਪਣੀ ਪੂੰਜੀ
ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਇਕ ਪਲ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਜੋੜੀ ਫੋਇਆ ਫੋਇਆ

ਭੁਲ ਦੀ ਸੋਧ: ਜੂਨ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਫ਼ਾ "ਆਪਣੇ ਖੋਫ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਪਓ" ਸੀ।
ਪੋਟਿੰਗ: ਸਮੀਆ ਸਿੰਘ

ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ-2

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਵੱਡੀਆਂ ਆਂਤੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਤਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਖੁਰਾਕ ਮੋਟੀ ਖੁਰਦਰੀ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੀ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਮੰਗਦੀ ਹੋਵੇ। ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਨਾਲੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਵਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਹੁਤਾ ਪਾਣੀ ਵਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਫ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਮੋਟੀ ਨਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜ਼ਾ ਲੰਘਦੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਬਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਆਂਤੜੀਆਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤਾ ਬੁਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਮਾਦੇ ਉਪਰਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਕਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੀਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੋਟੀ ਖੁਰਾਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਗਾ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਦੌਦਾ ਹੈ। ਅਣਛਾਤਾ ਆਟਾ, ਸਾਗ, ਸਲਾਦ, ਕੱਚੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਖੀਰੇ, ਤਰਾਂ, ਖਰਬੂਜ਼ੇ, ਹਦਵਾਣੇ, ਸੰਤਰੇ, ਆਲੂ, ਲੱਸੀ, ਦਹੀਂ, ਦੁੱਧ ਬੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਹਨ। ਗੋਭੀ ਦੇ ਟੰਡਲ, ਪੱਤੇ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਬੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ।

ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਤਮਾਕੂ, ਸ਼ਰਾਬ, ਭੰਗ ਤੇ ਸਰੀਰ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਕੇ ਆਰਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਉਮਰ ਘਟਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਕਤਵਰ ਖੁਰਾਕਾਂ- ਮਾਸ, ਘਿਓ, ਬਦਾਮ... ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਬਜ਼ੀ ਬੜੀ ਉਮਰ ਘਾਤਕ ਹੈ।

ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਹੁਸਨ ਮੁਕੰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰੋਏ ਤੇ ਹੱਸਦੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਹੁਸਨ ਵੀ ਲਾਸਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਪੁਖਤਗੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੁਸਨ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪੁਖਤਗੀ ਜਿਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੁਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ। ਰੋਗੀ ਬੁਢਾਪੇ ਜਿਹੀ ਖੁਆਰ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਕੋਝ ਹੈ।

ਪਰ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਮਾਨ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਤੇ ਬਦ-ਅਖਲਾਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਅਖਲਾਕ ਵੀ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਨੇਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਕਦੇ ਉਹ ਫਰਾਖ-ਦਿਲੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੀਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨੀ ਆਚਾਰ ਦੀ ਸਿਖਰ, ਸੁਹਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਏਸ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲਣੇ ਹੋਣਗੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਤੌਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵਹਿਮ ਤੇ ਫਲ-ਸਫੇ ਰੱਦ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ, ਰਸਮਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਸਚਿਆਈ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ।

.....
ਸਹਿਯੋਗ: ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ
98145-28282
.....

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

ਵਾਲ, ਖੰਭ ਰੀਗਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਚਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦੁੱਧਾਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਲ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਭ 300,000,000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਇਕੋ ਸਾਂਝੇ ਰੀਗਣ ਵਾਲੇ ਜਨੌਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਰੋਜ਼ਾ ਤੇ ਕਰਵਾ

ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਤੁਰਕਮਾਨ ਗੇਟ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਮਾਤਣ ਸੀ, ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ।

ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਘਰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਗਈ ਸਾਂ। ਕਲੀਨਦਾਰ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਢੇਢੇ ਹੋਏ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਟਿਊਬ ਤਕੀਏ ਅਤੇ ਸਾਹਵੇਂ ਪਈ ਹੋਈ ਨਾਸ਼ਤਾ ਪਰੋਸਣ ਲਈ ਵਰਗਾਕਾਰ ਚੌਕੀ ਉਪਰ ਰੱਖੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੇ ਬਾਲ ਵਿਚੋਂ ਗਰਾਹੀਓ-ਗਰਾਹੀ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਅਰ ਕੋਨੇ ਦੀ ਘੜਵੰਜੀ ਉਪਰ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਘੜੇ ਉਪਰ ਮੂਧੇ ਪਏ ਇਕੋ ਇਕ ਗਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜੂਠ-ਸੁੱਚ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ।

ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਜੇ ਅਨੋਖਾ ਲੱਗੇ ਉਹ ਚੰਗਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਰੁਮਾਲੀ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਤਲੇ-ਭੁੰਨੇ ਪਕਵਾਨ ਅਤੇ ਲੱਪੋ-ਲੱਪ ਮੇਵਿਆਂ ਰਤੀ ਖੀਰ

ਨਿਗਲਦੀ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਅਰ ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਨੂੰ ਡੀਕਦੀ ਨੂੰ ਰੱਜ ਨਾ ਆਉਂਦਾ।

ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ ਦਾ ਮੌਸਮ। ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਦਿਨ। ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਰਘੀ ਵੇਲੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੂੰਹ ਨਾ ਜੁਠਲਾਣਾ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਵੀ ਨਾ ਭਰਨਾ, ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਹਲਣ ਤੱਕ।

ਬਾਲ ਉਮਰ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਦਾ। ਇਹ ਉਮਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਹਰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਬਾਲਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੰਘਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਆਪੇ ਹੀ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰੱਖ ਲਿਆ ਰੋਜ਼ਾ ਮੈਂ ਵੀ। ਯਾ ਲਈ ਸਰਘੀ ਤੇ ਤੁਰ ਪਈ ਸਕੂਲ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ। ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਅੱਧਾ ਦਿਨ ਔਖਾ ਸੌਖਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਣ ਨੂੰ ਆਈ, ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਣ ਲੱਗਾ। ਹੋਠ ਪੇਪੜੀਓ-ਪੇਪੜੀ। ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗਣ ਤੇ ਵਧਣ ਲੱਗੀ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਹੋਰ। ਵਾਪਸੀ ਉਤੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਜਨਾਨੇ

ਡਿੱਬੇ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਪਾਣੀ ਲਈ ਤਰਲੋਮੱਛੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਉਤੇ ਸ਼ੱਪਾ-ਸ਼ੱਪ ਵਗਦੀਆਂ ਟੂਟੀਆਂ।

ਜੇ ਪੀ ਲੈਂਦੀ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਅਨਰਬ ਹੋਣਾ ਸੀ? ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕੋਲ-ਕਰਾਰ ਦੀ ਕੋਤਾਹੀ ਸੀ, ਧੋਖਾ।

ਸਿਗਨਲ ਲੱਥਾ। ਇੰਜਣ ਨੇ ਸੀਟੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਫੱਕ ਫੱਕ ਕਰਦੀ ਗੱਡੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ ਤੇ ਫੇਰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਪਕੜੀ।

ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹੀ ਗੱਡੀ ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪੁੱਲ 'ਤੇ ਸੀ।

ਬੱਲੇ ਸ਼ੁਕਦਾ ਦਰਿਆ ਤੇ ਜਨਾਨੇ ਡਿੱਬੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਖੜੀ ਮੈਂ, ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸੀ। ਕੁੱਦ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਡੀਕਣ ਲਈ ਲੁੱਛਦੀ...

ਘਰ ਪੁੱਜੀ। ਅਣਲੰਘਦਾ ਵਕਤ ਲੰਘਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਹਲਿਆ ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਦੇ ਨਾਲ...ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਜਾਂ ਵੀਹ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਗਲਾਸ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਇੰਝ ਪੁਗਾਇਆ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਤੇ ਇਕੋ ਇਕ ਵਰਤ ਜਾਂ ਸਖੀ ਫਰਜ਼ਾਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕੋਲ-ਇਕਰਾਰ।

ਮਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਰਤ ਨਾ ਰੱਖਿਆ। ਉਹ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸੱਜ-ਵਿਆਹੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਆਪਣੀ ਜੂਠੀ ਗਿਰਾਹੀ ਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੁੰਨ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮੁੜ ਮਾਂ ਦੀ ਜੁਠਾਲੀ ਹੋਈ ਗਿਰਾਹੀ ਆਪ ਨਿਗਲ ਗਏ। ਨਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣਨਾ ਪਰਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਜਾਰਣ ਬਣਾਣਾ।

ਮਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰੋਲ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲੇਗਾ। 1 ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹਾਈਵੇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ 1500 ਕਿ.ਮੀ ਉੱਤੇ 300 ਕਰੋੜ ਰੁ. ਨਾਲ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ।

ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਚਲਾਈ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ, ਮਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਸਦੀਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਪਾਲ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਭਰਜਾਈ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੈਥੋਂ ਦੇ ਸਾਲ ਨਿੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਸੀ। ਮਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਰਯੀ ਦੀ ਗਜ਼ਾਅ ਦਾ ਹੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸਖੀ-ਭਾਬੀ ਦੇ ਸਰਯੀ-ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਚਾਈ ਚਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਬੁਣਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਕਰਵਾ-ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪੂਜਣ ਦੇ।

ਸਾਡੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੁਹਾਗੇ ਭਾਗੇ ਨਾ ਵਰਤ' ਆਖਦੇ ਸਨ।

ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਘਟਨਾ।

ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸਾਂ ਮੈਂ, ਗੁਜਰਖਾਨ। ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਵੇਲਾ। ਖੇਡ ਖੇਡ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਣਾਂ ਅੱਧੀ-ਛੁੱਟੀ ਵੇਲੇ ਬਹਿ ਗਈਆਂ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ। ਚੌੜੀਆਂ-ਚਕਲੀਆਂ ਸਲੇਟਾਂ, ਕਾਪੀਆਂ ਅਤੇ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਥਾਲੀਆਂ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਵਰਤ ਪੂਜਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਘੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠੀ ਬਿਮਲਾ, ਮਿਸ਼ਰਾਣੀ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀਆਂ ਕਲਪਿਤ ਥਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀਆਂ:

‘ਸੁੱਤਤਾ ਜਗਾਈਏ ਨਾ
ਰੁੱਠਤਾ ਮਨਾਈਏ ਨਾ...
ਨੀ ਭੈਣ ਪਿਆਰੀ ਵੀਰਾਂ
ਚੰਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ...
ਪੂਜਾ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਸੁੱਤਤਾ ਜਗਾਈਏ ਨਾ ਰੁੱਠਤਾ ਮਨਾਈਏ ਨਾ... ਨੀ ਭੈਣ ਪਿਆਰੀ ਵੀਰਾਂ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ..

ਤੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਦੇ ਭੈਣ ਜੀ (ਅਧਿਆ-ਪਕਾ) ਅਚਾਨਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਧਮਕੇ।

ਸੋਤਰ ਸੁੱਕ ਗਏ ਸਭ ਦੇ। ਪਸੀਨੇ ਛੁੱਟ ਗਏ।

ਅੱਜ ਤੋਂ ਸੱਠ-ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੱਚੀਆਂ-ਕੁਆਰੀਆਂ ਬਾਲੜੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਗੁਸਤਾਖੀ ਸੀ, ਬੇਸ਼ਰਮੀ। ਗੁੱਡੀਆਂ ਪਟੋਲੇ ਖੇਡਣੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਨ ਪਰ ‘ਸੁਹਾਗ-ਭਾਗ’ ਦੀ ਖੇਡ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂ?

ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਗੁੱਡੀਆਂ-ਗੁੱਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਖਿਡਾਵੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਂ ਪਰ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦੀਆਂ ਆਪ ਖੇਡਣ-ਹਾਰੀਆਂ।

ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਵਰਤ ਦੇ ਪੂਜਣ ਦੀ ਸਿੱਕ ਅਰਮਾਨ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ।

ਪਤੀਦੇਵ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੱਟੜ ਸੀ। ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਗਧੀ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ-ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ।

ਨਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜੂਨ-ਅਜੂਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਪੂਜਣ ਵਿਚ ਯਕੀਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਤਿਉਹਾਰ ਵਾਂਗ

ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਹ-ਰੀਤ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਸ਼ਨਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਨਿਰਫਲ ਜੇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ।

ਮਨ ਮਸੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਅੱਜ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਧੂਮ-ਧੜੱਕਾ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ-ਗਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਅਤੇ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦੀ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੀਆਂ ਸੰਵਰਦੀਆਂ, ਕਿਸ਼ੋਰੀਆਂ ਨੱਢੀਆਂ ਹਰ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹੁੰਦਤ ਸਖੀਆਂ-ਸਹੇਲੀਆਂ ਮਾਸੀਆਂ ਚਾਚੀਆਂ ਤੇ ਦਾਦੀਆਂ ਵੀ।

ਮੇਵਿਆਂ ਮਿਠਾਈਆਂ, ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਅਤੇ ਤੋਰਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਫਿਲਮੋ ਫਿਲਮ। ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਵਕਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ‘ਚੰਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ’ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਮਿਸ਼ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਸ਼ਾਮੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾ ਕੇ ਜਲ ਛਕਣ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਜੁਠਾਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਵਰਤ ਰੱਖੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਮਹਿੰਦੀ, ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਤੋਰਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਾਲ ਕਰਵਾ-ਚੌਥ ਪੁੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਨੀ ਮੂੰਹ-ਮੰਗਿਆ ਉਪਹਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਸ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਤੋਹਫ਼ਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੂਣ-ਕਸਰ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੁਵੱਲਾ ਮਨ-ਮੁਟਾਵ। ਤੇ ਵਿਆਹ?

ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪੁੱਗਣ-ਪੁਗਾਣ ਅੱਗੇ ਵੀ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਸੁਆਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਹੈ।

ਰਸੂਲ ਹਮਜ਼ਾਤੋਵ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਥਨ

ਰਜ਼ਿਦਰ ਬਿਮਲ

ਸਾਹਿਤ ਖਜਾਨਾ

ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਸੂਲ ਹਮਜ਼ਾਤੋਵ

ਮੂਰਖ ਬੇਵਕਤੀ ਚੀਖ ਮਾਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ।

ਸਿਉਂਕੇ ਸੋਚਦੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਕਿੰਨਾ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

‘ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅੱਧੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਹਾਡੀ ਅਸਫਲ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੰਜਰ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਆਨ ਹੈ, ਅੱਗ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਮਰਦ ਲਈ ਘਰ।

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਦੋ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨ ਸੰਭਾਲਣੀ 'ਤੇ 60 ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਮੈਂ

ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਿਤਾਰੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਧਾ ਆਕਾਸ਼ ਘੇਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸੂਰਜ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਵੀ ਚਮਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਤਾਰਾ ਰੱਖਣ ਦਿਓ।’

ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਬੱਤਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟੁੱਭੀ ਲਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ; ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਉੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਖੇਰੂਆਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ; ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਗਾ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਇਲ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਅਦਭੁਤ ਔਰਤ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਗਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਸਕੋ।

ਹੀਰਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਬੰਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੀਤੇ 'ਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਗੇ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੋਪ ਨਾਲ ਫੁੰਡੇਗਾ!

ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਉਸ ਆਦਮੀ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦਰਅਸਲ ਹੀਣ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਥਿਆਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਚੁੱਕਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਵਿਤਾ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਏਗੀ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੇ। ਇਕ ਰਵਾਇਤ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਵਿਚ ਦਖਲ ਕਰਦੇ ਹੀ ਬੋਲੀ, ਸਭਿਅਤਾ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬਦਸੀਸਾਂ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੁਝ ਲੋਕੀਂ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ-ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਨੂੰ ਖੁਜਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਦੇ

ਰਸੂਲ ਹਮਜ਼ਾਤੋਵ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਥਨ

ਰਜ਼ਿਦਰ ਬਿਮਲ

ਸਾਹਿਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ

ਅਲਿਵਦਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਅ ਜੀ

ਸ਼ਬਦੀਸ਼

ਸ਼ਰਯਾਂਜਲੀ

ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੇ ਜਜ਼ਬੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ....। ਖੈਰ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਕਿਉਂ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਸੁੱਕੇ ਅਖਰੋਟ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਣਰੰਗੀ ਭੇਡ ਦੀ ਖੱਲ ਦੇ ਬਣੇ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਖੜ-ਖੜ ਕਰਦੇ ਹੋਣ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਪੂਛ ਫੜ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੀਤੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚੀ, ਅਫਸੋਸੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਮਗੀਨ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਰੋਸ਼ਨ, ਧੁਪਹਿਲੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਵੀ, ਧੁੱਪ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਛਾਂ ਵੀ! ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਭਾਵ, ਖਿਆਲ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੀਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਂ।

ਜਲੰਧਰ

ਮੈਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਸਾਂ ਤਾਂ ਦੋ-ਢਾਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਘਰ ਪਰਤੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਉਹ ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਅ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸਾਥੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਕਮਾਂਡੋ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ।

12 ਜੂਨ ਦੀ ਦੁਪਿਹਰ ਮਨ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਬਣ ਕੇ ਛਾ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਸੂਗਰ ਦੀ ਨਾ-ਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਤਨ ਬਦਨ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਖਰੀ ਵਕਤ ਹੋਏ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਅੱਗੇ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਯਾਂਜਲੀ ਲਈ 21 ਜੂਨ ਦਾ ਦਿਨ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਰਯਾਂਜਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਭਰਾ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਰਯਾਂਜਲੀ ਸ਼ਬਦ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਾਉਮਰ ਭਾਬੀ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਵੀ ਗਿਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਤਾਂ “ਆਪਣੇ ਭਾਅ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੀ” ਆਖ ਕੇ ਵੀਹ ਵਾਰ ਮੇਰੀ ਮੁੱਠ ਘੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ‘ਚੋਰ’ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਲਈ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਬਸ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਮਰੋਡ ਹੋਲਟਾਈਮਰ ਦੀ ਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਰਕਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਭਾਬੀ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਣਾ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ‘ਬਾਂ-ਬਾਂ ਧੱਕੇ ਖਾਣ’ ਦਾ ਇਨਾਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੀ ਦਿਨੀ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਲੰਮੀ ਬਰੇਕ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਵੱਸਦੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਬਾਬਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੈਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦਿਆਂ ਚਾਹ ‘ਅਸ਼ੋਕ ਸਾਹਬ’ ਦੇ ਘਰ ਪੀਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਿਆਲ ਦੇ ਦਿਨੀ ਚਾਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵੀ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਉਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਣ ਸਾਰ ਫੌਜੀ ਟੁਕੜੀ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ਲਈ ਉਠ ਭੱਜੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜੀਅ ਨੇ ‘ਛੱਡੋ ਪਰ੍ਹੇ’ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਜਵਾਬ ਸੀ, “ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਬ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।”

...ਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਅ ਜੀ ਆਪਣਾ ‘ਹੱਕ’ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੱਕ ਤਾਂ ‘ਹੱਕ’ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਗਿਰਾਈਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਗੱਫਾ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜਿਦਰਜੀਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਜ਼ਲਾਂ

ਐੱਸ. ਬਲਵੰਤ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ

ਤਿਹਾਏ ਦੌਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੜ੍ਹੋ ਕਿਹੜਾ
ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੋ ਕਿਹੜਾ

ਭਲਾ ਸੀ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਉੱਗ ਪੈਂਦਾ
ਕਿ ਛਾਂਵਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਧੁੱਪੇ ਖੜ੍ਹੋ ਕਿਹੜਾ

ਅਜੇ ਤਾਂ ਭੁਰਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ
ਗਲੇਫੂ ਅਰਸ਼ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜੜੋ ਕਿਹੜਾ

ਜਦੋਂ ਅਪਣੇ ਹੀ ਮੱਥੇ ਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ
ਪਰਾਈ ਆਸ ਦੇ ਜੁਗਨੂੰ ਫੜੋ ਕਿਹੜਾ

ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਮੈਂ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸੀਸੇ ਨੇ
ਖੁਦ ਅਪਣੇ-ਆਪ ਦੇ ਸਾਂਹਵੇਂ ਖੜ੍ਹੋ ਕਿਹੜਾ।

ਰਾਜਿਦਰਜੀਤ, ਵਾਲਸਾਲ, (ਯੂ ਕੇ)- ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ, ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਲਿਖਣ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ, ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀ-ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਰਗਰਮੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। 2008 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਸਾਵੇ ਅਕਸ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ।

50

2
ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦਿਲ ਕਾਹੜੋਂ ਥਿਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਮੈਨੂੰ ਲਗਦੈ ਕਿ ਰੋਇਆਂ ਨੂੰ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਾਂਵਾਂ-ਛਾਂਵਾਂ ਦਾ ਹਾਲੇ ਚੁਕਾਇਆ ਨਾ ਸੀ
ਉੱਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਸਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੂੰ ਜੋ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੀਨੇ 'ਚ ਤਾਰੇ ਜਗੇ
ਤੂੰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਫਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੇਰੇ ਮਸਤਕ 'ਚ ਸੂਰਜ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਜਦੋਂ
ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੱਤਝੜਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੀ ਕੀ ਆਖਣਾ
ਵਾਂਗ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਥੋਂ ਹੀ ਕਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

3
ਮੈਂ ਰੂਹ ਅਪਣੀ ਦੇ ਸਭ ਕੰਕਰ ਸਮੇਟੇ
ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਫੇਰ ਤੋਂ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ
ਤੇਰੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲੇ ਨੇ
ਮੈਂ ਅਪਣੇ-ਆਪ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦੇ ਕੁਝ ਸੁਰ ਮਿਲੇ ਸਨ
ਤੇਰੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਮੈਂ ਜੁਗਨੂੰ ਫੜੇ ਸਨ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਖ ਬੋਲੇ, ਨਾਦ ਗੂੰਜੇ
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਸੰਗ ਸੰਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਮੇਚ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਸਾ ਲੈ
ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਐ ਕੈਦੀ ਪਰਿੰਦੇ!
ਕਿ ਜਾਹ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣੇ ਕੁਝ ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੰਧ ਬਦਲੇ
ਹੁਣੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਰੰਗ ਬਦਲੇ
ਹੁਣੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਏ
ਹੁਣੇ ਲੱਗਿਆ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ

.....

With Best Compliments From

BODEWAL COMMISSION AGENTS

MERCHANTS & COMMISSION AGENTS

S.T./C.S.T. No. : 16341115Dt. 28-2-2003
M.C.L. No. 1195 GHI - SAMB Dt. 31-3-2007

Shop No. 43, New Grain Market, G. T. Road, Jandiala Guru (Amritsar.)
Ph : (0) 2433413 (M) Surjit Singh 98155 32413, (Resi Mobile) 98151 28413

With best compliments from

DISCOVER A NEW LEVEL OF LUXURY AND GRANDEUR IN AMRITSAR

Hotel Khyber continental surrounds you with all the conveniences which makes business and pleasure travel easy. Where exceptional service is the distinguishing difference.

This is where hospitality starts.

Hotel Khyber continental conveniently located in the heart of the city. It is just 300 mtrs. from railway station, 1 km. from Bus Stand & 8 kms. from Airport.

★★★
3 STAR

GOVT. APPROVED

**KHYBER
CONTINENTAL**

209-A, QUEENS ROAD, AMRITSAR

Ph. : + 91-183-2560240-43 (M) 93168-68028

Fax No. : +91-183-2560244

E-mail : info@hotelkhyberamritsar.com

Website : www.hotelkhyberamritsar.com